

745

NUORISOVAALIT

NUORTEN KÄSITYKSIÄ V. 1995 NUORISOVAALEISTA

**Mari Talpila
Yhteiskuntapolitiikan
pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
17.12.1997**

TIIVISTELMÄ

NUORISOVAALIT

Nuorten käsityksiä v. 1995 nuorisovaaleista

Mari Talpila

Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

17.12.1997

95 sivua

Tutkielman tarkoituksena on kartoittaa nuorten käsityksiä, mielipiteitä ja kokemuksia vuoden 1995 nuorisovaaleista. Nuorisovaalien ajatuksena oli muun muassa saada nuoret kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista sekä kasvattaa heidän poliittisia vaikutusmahdollisuuksiaan. Tutkielmassa selvitetään nuorten omia mielipiteitä näistä teemoista. Keskeisinä kysymyksinä on, miten nuorisovaalit vaikuttivat nuorten kiinnostukseen politiikasta ja kasvattivatko kyseiset vaalit nuorten poliittisia vaikutusmahdollisuuksia heidän omasta mielestään. Tutkielmassa tarkastellaan myös politiikan ja poliittisen vaikuttamisen merkityksellisyyttä nuorten elämässä. Tämä teema peilautuu yleiseen käsitykseen nuorison poliittisesta passiivisuudesta sekä sukupolviteoriaan. Tarkoituksena on myös perehtyä nuorten äänestyskäyttäytymisen taustoihin. Tutkimuskysymysten taustana esitetään "politiikka" ja "nuoriso" -käsitteiden problematiikkaa. Keskeisiä kysymyksiä tarkastellaan sosiaalistumisen ja poliittisen osallistumisen teorian sekä vieraantumisproblematiikan avulla.

Tutkielmaan on haastateltu kahden Jyväskylän lukion sekä Äänekosken ammattioppilaitoksen oppilaita. Tarkoituksena ei ole esittää koko Suomen nuorison käsityksiä nuorisovaaleista, vaan otosta tarkastellaan esimerkinomaisesti. Tutkimusmenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua haastattelua. Kaikki haastatellut nuoret olivat osallistuneet vuoden 1995 nuorisovaaleihin. Haastatellut nuoret ovat vuosina 1977-1980 syntyneitä. Tutkielman lopussa on haastatteluissa käytetty haastattelurunko liitteenä.

Avainsanat: nuorisovaalit, politiikka, osallistuminen, vaikuttaminen, vieraantuminen

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4
2. Tutkimuksen lähtökohta ja ongelmat	5
2.1. Tutkimuksen lähtökohta	5
2.2. Kysymyksenasettelu ja tutkimuksen rakenne	6
3. Käsitteiden määrittelyä	8
3.1. Erilaisia politiikkakäsityksiä	8
3.2. Nuoruus ja nuoriso käsitteinä	11
4. Sosiaalistumisteoriaa	14
4.1. Sosialisaaion määritelmästä	14
4.2. Poliittikkaan sosiaalistuminen	17
4.3.. Sosiaalistumistekijät	18
5. Poliittinen osallistuminen ja vieraantuminen	21
5.1. Yhteiskunnallinen ja poliittinen aktiivisuus ja osallistuminen	21
5.1.1. Poliittinen käyttäytyminen ja kiinnostus	21
5.1.2. Poliittinen osallistuminen ja osallistumistyyppit	22
5.1.3. Osallistumismuodot	26
5.1.4. Poliittisen kiinnostuksen ja osallistumisen yllykkeet	28
5.1.5. Poliittisen kiinnostuksen ja osallistumisen taustatekijät	30
5.1.6. Poliittiset vaikutusmahdollisuudet	33
5.2. Sukupolviteoriaa	35
5.3. Vieraantuminen, anomia ja syrjäytyminen	40
5.4. Poliitikasta vieraantuminen	43
5.5. Puoluevastaisuus	46
6. Tutkimuksen kohde ja tutkimusmetodi	49
6.1. Tutkimuskohteen esittely ja valikoituminen	49
6.2. Tutkimusmenodit	51
6.3. Metodeissa tutkijaa kohdanneet ongelmat ja tutkijan rooli	53
7. Aineiston käsittely	55
7.1. Osallistujien kokemuksia - nuorisovaalien merkitys ja suhde varsinaisiin vaaleihin	55

7.2. Poliittisen kiinnostuksen ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntyminen	57
7.2.1. Uutisten seuraaminen	57
7.2.2. Nuorten käsitykset nuorison oletetusta passiivisuudesta	59
7.2.3. Nuorisovaalien vaikutus poliittisen kiinnostuksen määrään	60
7.2.4. Nuorisovaaleista johtuva nuorten vaikutusvallan kasvu	62
7.3. Nuorten politiikkasuhde	64
7.3.1. Poliitiikan tarpeellisuus	64
7.3.2. Poliittisten päätösten vaikutukset	66
7.3.3. Mahdollisuudet vaikuttaa poliittisiin päätöksiin	67
7.3.4. Suhtautuminen poliitikkoihin	69
7.3.5. Suhtautuminen äänestämiseen	71
7.4. Perusteet ehdokkaiden valinnalle	72
8. Johtopäätökset	76
8.1. Osallistumisen merkityksiä	76
8.2. Kansalaispätevyyden kasvua?	77
8.3. Poliitikka - poliittisen eliitin toimintaa vai omaa osallistumista	80
8.4. Osallistujien sosiaalistuminen - radikaaleja uudistajia vai perinteiden puolustajia?	84
8.5. Lopuksi	86
Liite: haastattelurunko	88
Kirjallisuus	92

1. JOHDANTO

Vuoden 1995 keväällä järjestettiin eduskuntavaalien yhteydessä ensimmäisen kerran niin sanotut nuorisovaalit, joissa 15-18 -vuotiaat yläasteiden, lukioiden ja ammattikoulujen oppilaat saivat äänestää eduskuntavaaliehdokkaita varsinaisten vaalien tapaan. Tähän ryhmään kuuluivat vuosina 1977-1980 syntyneet nuoret, siis myös alkuvuodesta 1995 18 vuotta täyttäneet. Kokeilu järjestettiin koko maassa. Nuorisovaalien tuloksia ei otettu huomioon varsinaisessa äänestyksessä, vaan nuorisovaalien tulokset laskettiin erikseen ennen varsinaista vaalia. Nämä tulokset myös julkistettiin ennen varsinaista vaalipäivää. Nuorisovaaleja kutsutaan myös varjovaaleiksi.

Nuorisovaaleihin liittyi myös vaalipaneelien järjestäminen useissa kouluissa. Näissä paneeleissa esiintyneet ehdokkaat olivat alle 30-vuotiaita eri puolueiden eduskuntavaaliehdokkaita. Kaikissa kouluissa ei järjestetty paneelia, ja osassa paneeleista oli vain murto-osa puolueista edustettuina.

Näin ollen alle 18-vuotiaat saivat ensimmäisen kerran olla mukana valtakunnallisessa vaalitoimituksessa ja saivat näyttää millainen olisi heidän eduskuntansa, jos heillä olisi äänivalta. Nuorisovaalien tulokset eivät vaikuttaneet varsinaisten vaalien lopputulokseen, ainakaan suoranaisesti. Kokeilua aiottiin jatkaa myös tulevaisuudessa, ja tämä tapahtuikin syksyllä 1996 järjestetyissä EU-vaaleissa, joissa valittiin Suomen 16 edustajaa Euroopan unionin parlamenttiin. Suomi oli ensimmäinen eurooppalainen maa, jossa kokeiltiin tällöin myös internetin välityksellä käytävää nuorisovaalia. Oppilaat saivat valita, halusivatko he äänestää internet-verkon kautta vai pudottaa lipun uurnaan perinteisellä tavalla.

Jo kahdesti järjestettyjen nuorisovaalien jälkeen voisi olettaa, että nuorisovaaleista on tulossa pysyvä käytäntö. "Nuorisovaalien ajatuksena on ollut mm. se, että vaikeasti äänensä kuuluviin saaneista koululaisista tulisi jatkossa aktiivisesti kansalaiskeskusteluun osallistuva osapuoli, jopa painostusryhmä. Samalla nuoret oppisivat kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista enemmän." (Ville Tenhunen, Ylioppilaslehti 20.9.1996) Painostusryhmällä tarkoitetaan sellaisia ryhmittymiä ja

organisaatioita, jotka erilaisia painostuskeinoja käyttäen pyrkivät vaikuttamaan julkiseen vallankäyttöön saavuttaakseen ryhmälle sen intressien mukaisia ja sille edullisia päätöksiä. Painostusryhmä voi olla sekä aatteellinen että etujärjestö, yksityinen tai julkinen organisaatio, massoihin perustuva tai tiukasti rajattu ryhmittymä. (Schwartzenberg 1988, 518,520)

Tällä vuosikymmenellä poliittiset päättäjät ovat huolestuneet nuorten laimeasta osallistumisesta yhteiskunnallisiin asioihin, ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen lisäämiseksi on viime vuosina tehty muitakin aloitteita nuorisovaalien lisäksi. Muun muassa nuorisovaltuustoja perustamalla on pyritty parantamaan nuorison vaikuttamismahdollisuuksia.

Tässä tutkimuksessani keskityn nuorisovaaleissa 1995 äänestäneisiin nuoriin, ja heidän kokemuksiinsa kyseisistä vaaleista. Tarkoitukseni on selvittää, onko nuorisovaaleilla saatu aikaan aiottua vaikutusta, ts. ovatko nuoret kiinnostuneet yhteiskunnallisista asioista. Tutkimukseni heijastaa myös näiden nuorten yleistä suhtautumista politiikkaa, muun muassa vaaleja ja äänestämistä sekä poliitikkoja kohtaan.

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA JA ONGELMAT

2.1. Tutkimuksen lähtökohta

Tutkimukseni lähtökohtana on alle 18-vuotiaiden nuorten kohtaama aivan uusi tilanne. Perinteisesti on ajateltu, ettei muilla kuin täysikäisillä ole poliittista vaikutusvaltaa eikä juurikaan mahdollisuuksia politiikassa toimimiseen. Nuorisojärjestöt kylläkin tarjoavat yhden poliittisen kentän, jolla toimia, mutta mahdollisuudet toimimiseen ja vaikuttamiseen perinteisessä mielessä ovat rajatut. Ainakin on tapana ajatella, että äänestys-oikeus takaa vaikuttamisen kanavan (Martikainen & Pekonen 1996, 12). Täysikäisyyden ja samalla äänestys-iän saavuttaminen on etappi, joka antaa ihmiselle täyden kansalaisuuden.

Nuorisovaalien järjestäminen on tuonut 15-17 -vuotiaat lähemmäs täysikäisyyttä. Heille ei ole annettu täyttä oikeutta äänestämiseen, vaan mahdollisuus harjoitella sitä; he ovat ikään kuin puolivälissä aikuisuuteen. Heidän poliittinen aktiivisuutensa on legitimoitu ja tehty julkiseksi. Kuitenkaan ei edelleenkään uskota, että 17-vuotias voisi olla yhtä kykenevä tekemään järkeviä poliittisia valintoja kuin 18-vuotias. Helsingin Sanomien (26.10.1997) mukaan 66% haastatelluista 121 kansanedustajasta ei kannattaisi esitystä äänestysikärajan alentamisesta yhdellä vuodella. Nuorisovaalissa nuoret saavat kokeilla, opetella tulevaa "oikeaa" äänestystilannetta varten.

2.2. Kysymyksenasettelu ja tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni kohteena ovat nuorisovaaleissa äänestäneet nuoret. Keskityn nuorisovaalista saatuihin kokemuksiin ja sen kenties aiheuttamiin muutoksiin näiden nuorten asenteissa ja kiinnostuksessa politiikasta. Tarkoitukseni on tutkia, miten nuoret kokivat mahdollisuuden saada äänestää nuorisovaalissa; oliko kokemus positiivinen, negatiivinen vai yhdentekevä, sekä kasvattivatko nuorisovaalit näiden nuorten kiinnostusta politiikasta ja yhteiskunnallisista asioista. Oliko nuorisovaalilla loppujen lopuksi heidän elämässään *mitään merkitystä*, ja mikä oli heidän mielestään nuorisovaalin suhde varsinaisiin vaaleihin.

Suurin osa nuoria ja politiikkaa koskeneista tutkimuksista on käsitellyt äänestysikäisiä nuoria aikuisia. Harvemmin on kuitenkin tutkittu alle 18-vuotiaiden politiikkakäsityksiä ja arvioitu politiikasta vieraantumista. Jos väitetään, että äänestysikäisetkin nuoret ovat passiivisia, silloin voisi olettaa, että 15-17 -vuotiaita politiikka kiinnostaisi jopa vielä vähemmän. Jos näin on, kysynkin, vaikuttivatko nuorisovaalit ja niihin osallistuminen nuorten kiinnostukseen politiikasta. Kasvattiko nuorisovaaliin osallistuminen nuorten yhteiskunnallista aktiivisuutta ja muuttiko se heidän politiikkakäsityksiään? Saatiinko näin nuorista aktiivisesti kansalaiskeskusteluun osallistuva osapuoli, kuten tarkoituksena oli ollut? Lisäksi, kokevatko nuoret omat vaikutusmahdollisuutensa suuremmiksi nuorisovaalin takia, vai tuntuuko vaikuttaminen vain näennäiseltä, kun oma ääni ei vaikuttanut lopulliseen tulokseen?

Näiden lisäksi keskityn kysymykseen siitä, onko politiikalla ja poliittisella vaikuttamisella ylipäänsä ko. nuorten elämässä merkitystä. Yleinen mielipide on, että nuoriso on vieraantunut politiikasta ja etenkin perinteisistä puolueista (mm. Martikainen & Pekonen 1996, 5,9; Siurala 1991, 197-198). Martikaisen ja Pekosen (1996, 43) mukaan politiikan on ollut viime vuosina ja erityisesti 1980-luvulla entistä vaikeampi hankkia erityisesti nuorten hyväksyntä. Esimerkiksi opiskelijat sekä näyttävät että kokevat olevansa passiivisia suhteessa aikaisempiin opiskelijasukupolviin (Silvonen 1991, 48), ja samanaikaisesti poliittisten nuorisjärjestöjen sekä niiden jäsenten määrä on vähentynyt jyrkästi (Puuronen 1991, 104-105). Europarlamentti- ja kunnallisvaalien alla haastateltujen nuorten mielestä "politiikka on aika vieras käsite", ja vaalipaneelit kiinnostivat vain harvoja (Helsingin Sanomat 12., 19. ja 20.10.1996).

Kuitenkaan nuorista, yhtäläillä kuin mistään muustakaan ikäryhmästä, on mahdotonta muodostaa homogeenista joukkoa. Nuorten poliittinen passiivisuus voi lopulta hyvinkin olla vain puoli totuutta, oletettu ja hyväksyty. Martikainen ja Pekonen toteavat ehkä yllättävästikin pääkaupunkiseudun nuorista tehdyssä tutkimuksessaan, että "pääkaupunkiseudun nuoret ovat nyt jopa kiinnostuneempia politiikasta kuin 80-luvun lopulla" (Martikainen & Pekonen 1996, 108). Nuoret osallistuvat lisäksi aktiivisesti erilaisiin ulkoparlamentaarisiiin toimintoihin, kuten luonnonsuojelijoiden tempauksiin tai talonvaltauksiin (Siurala 1991, 198). Myös nuorisovaltuustoja puolustamaan noussut lukiolainen kirjoittaa, että nuoret kyllä ovat aktiivisia, jos heille siihen luodaan mahdollisuuksia heidän omista lähtökohdistaan (Helsingin Sanomat 9.10.1997). Martikaisen ja Pekosen mukaan vaaleja kohtaan tunnettu myönteisyys on jopa lisääntynyt 1990-luvun aikana, sekä äänestämisen merkitystä epäilevien määrä on vähentynyt nuorten keskuudessa (Martikainen & Pekonen 1996, 40).

Tarkoitukseni on myös perehtyä nuorten äänestyskäyttäytymisen taustoihin eli nuorten äänestämisen syihin ja ehdokasvalinnan perusteisiin. Uskon, että tässä valinnassa korostuu yhä enemmän median vaikutus, perinteisten sosiaalistajien menettäessä asemaansa. Tätä pyrin selvittämään siten muun muassa sosiaalistumis-käsitettä apunani käyttäen.

Tutkimus jakaantuu kolmeen osaan. Kysymyksenasettelua ja tutkimusongelman esittelyä seuraa tutkimuksen kannalta keskeisten käsitteiden määrittäminen. Teoreettisessa osassa selvitän tutkimusongelman taustaa ja siihen liittyvää teoreettista pohdintaa. Toisessa osassa esittelen haastattelut esimerkinomaisesti; otoksen ollessa pieni eivät tulokset tämän tutkimuksen perusteella ole yleistettävissä. Tarkoitukseni ei siis ole esittää Suomen nuorison käsityksiä nuorisovaaleista, vaan käytän otosta esimerkinomaisesti. Empiirinen osuus jakautuu teemoittain, perustuen alussa asettamiini kysymyksiin ja keskittyen haastatteluista nousseisiin keskeisiin pitämiini vastauksiin. Lopuksi, johtopäätöksissä yhdistän teorian ja empirian ja peilaan haastattelujen tuloksia alussa esittämäni teoreettiseen pohdintaan.

3. KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

3.1. Erilaisia politiikkakäsityksiä

Useimmilla ihmisillä on joku käsitys tai mielikuva siitä, mitä politiikka on. Tämä käsitys saattaa kuitenkin vaihdella ratkaisevasti riippuen siitä, keneltä kulloinkin kysytään. Jääsaaren ja Martikaisen (1991, 135) tutkimuksessa kysyttäessä, miten nuoret aikuiset mieltävät "politiikka" -käsitteen, vastaukset poikkesivat toisistaan huomattavasti. Noin kolmanneksen mielestä politiikka on yhteiskunnan kehittämistä (35%), monet kokivat sen puolueiden, eduskunnan ja hallituksen toimintana (24%) tai valtataisteluna (19%), osa taas ideologioiden taisteluna (9%) ja muutamat näkivät sen poliitikkojen omien etujen ajamisena (6%) tai jonain muuna (7%).

Kari Palosen mukaan ei voida puhua "politiikasta sinänsä", vaan ainoastaan politiikkaa koskevista puhe- ja käsitystavoista. Arkipäiväiseenkin politiikkapuheeseen sisältyy osin vastakkaisia tulkintoja poliittisista ilmiöistä sekä erilaisia perspektiivejä, aspekteja ja ulottuvuuksia tematisoinnin kohteina. Palonen näkee olennaisena politiikan aspektiluonteen, jonka mukaan "politiikka" ei näy politiikkana paljaalle silmälle vaan vaatii aina tulkintaa, toisin sanoen on suhteessa siihen mitä politiikalla/poliittisuudella ymmärretään. Millä tahansa ilmiöllä voi olla

poliittinen aspektinsa, mutta millään ilmiöllä ei ole välttämättä poliittista aspektia. (Palonen 1988, 18-19)

Tavanomaisesti politiikka määritellään vaaleihin, puolueisiin ja valtiovaltaan liittyvänä ja kohdistuvana toimintana. (Berndtson 1993, 25) Jan-Magnus Jansson jakaa politiikan käsitteen kahdella tavalla ymmärrettäväksi. Laajassa mielessä politiikan voidaan ymmärtää merkitsevän organisoituneiden ihmisryhmien hallitsemista. Tässä mielessä "politiikkaa" esiintyy kaikissa organisaatioissa, ei pelkästään valtioissa ja puolueissa, vaan myös epäpoliittisiksi kutsutuissa järjestöissä kuten esim. urheiluseuroissa tai uskonnollisissa yhteisöissä. Ahtaammassa mielessä Jansson tarkoittaa politiikalla julkisten organisaatioiden johtamista, vastakohtana yksityisille. Julkisista organisaatioista tärkein ja keskeisin on valtio, joka on kaikkien muiden julkisten organisaatioiden esikuva. (Jansson 1993, 36-37)

Palonen näkee tavanomaisen politiikkapuheen sisäisen ristiriitaisuuden erityisesti vastakohtaisuudessa, jota hän kutsuu harmonia- ja konfliktiperspektiivien väliseksi. Edellinen ymmärtää politiikan yhteisten asioiden hoitamisena, jälkimmäisen mukaan taas politiikasta ei voi puhua ilman vastustusta ja vastustajia. (Palonen 1988, 19) Palosen mukaan "politiikka on toimintaa kontingenssissa maailmassa, jossa aina voi toimia toisinkin, siis on pelivaraa sen suhteen miten toimitaan". Poliittinen toimija tai poliitikko on siten jokainen, jolla on valtaosuuksia toimimiseen toisin aiempaan toimintaansa tai muiden toimintaan nähden. (Palonen 1997, 271)

Berndtsonin mukaan kaikki erilaiset määritelmät heijastavat määrittelijänsä tavoitteita, jolloin määrittelykin on politiikkaa. Kun politiikan sanotaan olevan organisoituneiden ihmisryhmien hallitsemista, tai julkisen konfliktin hallitsemista, näkökulma on enemmän hallitsijan kuin hallitun. Näkemys politiikasta yhteisten asioiden hoitona vähättelee yhteiskunnallisten ristiriitojen olemassaoloa, ja on aina ollut hallitsijoiden suosiossa. Tasapuolisemmin hallitsijan ja hallitun ottaa huomioon määritelmä politiikasta valtataisteluna. Naisliikkeen iskulause "henkilökohtainen on poliittista" taas pyrkii osoittamaan, etteivät pelkästään perinteisesti poliittisiksi leimatut organisaatiot ole tärkeitä, vaan merkitystä on myös yksityisillä ihmisillä ja heidän usein ei-poliittiseksi mielletyllä toiminnallaan. (Berndtson 1993, 26)

Erilaiset määritelmät juontuvat siitä, että niissä painotetaan vain sitä osaa politiikan todellisuudesta, mikä määrittelijälle itselleen on keskeisintä (Berndtson 1993, 27). Sekä Berndtsonin että Janssonin mukaan poliittiselle toiminnalle olennaista on kuitenkin se, että siihen liittyy aina konflikti. Poliitikko on konfliktia päämääristä. Konflikti syntyy, kun kahden henkilön tai ryhmän päämääränasetteluja ei kyetä sovittamaan yhteen. Jansson kuitenkin toteaa, että valtaosa poliittisista ratkaisuksista tehdään nykyään ilman huomattavampia konflikteja, koska suhteelliset vakaat yhteiskunnat perustuvat verraten korkeaan konsensukseen. (Berndtson 1993, 27; Jansson 1993, 221-222)

Poliitikko on myös määritelty taisteluksi vallasta. Janssonin mukaan valta merkitsee kykyä vaikuttaa toisten ihmisten käyttäytymiseen haluttuun suuntaan. Valta on siten kahden tai useamman yksilön välinen suhde. Valtaa voi olla vain suhteessa johonkin toiseen. (Jansson 1993, 113-114) Valta on yksilön tai ryhmän toisten alistamista omaan tahtoonsa ja pyrkimyksiinsä. Mitä paremmin pystyy alistamaan ja viemään läpi pyrkimyksensä, sitä suurempi valta. (Galbraith 1983, 16)

Myös Paastela määrittää politiikan vallan käsitteen kautta. Poliittisessa vallassa tyypillistä on rangaistusten ja palkkioiden käyttäminen pyrkimyksenä vaikuttaa joittenkin toisten käyttäytymiseen. Vallan jatkumiseen on edellytyksenä, että sen kohteet pitävät valtaa legitimiinä, hyväksyttävänä. (Paastela 1995, 14) Tämä on myös tavanomainen angloamerikkalainen käsitys vallasta. Valta on possessiivista. Michel Foucaultin mukaan taas valtaa ei voi omistaa, jolloin määritelmä politiikasta valtataisteluna menettää merkityksensä. Hän näkee vallan sisäisenä, jolloin vallan suhde on identiteetin sisällä. Valtaa on kaikkialla, eikä se ole alistavaa; ei ole hyviä vallanvastustajia tai pahoja vallankäyttäjiä. (Tuija Pulkkinen, luentosarja "sukupuolijärjestelmän teoriaa", 1996)

Pierre Bourdieun mukaan valtataistelua käydään niin politiikassa kuin muillakin sosiaalisen elämän osa-alueilla, kentillä, joilla pelataan määrättyjen pelisääntöjen mukaan. Poliittinen kenttä on oma, suhteellisen itsenäinen sosiaalisen toiminnan alue, jolla on tietyt lait ja periaatteet, joita kentällä toimivien tulee kunnioittaa. (Bourdieu, 11-12, 105-110, 206-207) Bourdieu toteaa, että niin politiikassa, taiteessa,

tieteessä kuin koulujärjestelmässäkkin - ylipäänsä kaikessa toiminnassa, missä käytetään kieltä, käytetään myös valtaa. Käyttämällä kieltä hallitsevat hallitsevat. Oppiessaan käyttämään kieltä ihminen oppii myös menestysstrategian, hallinnan välineen. Myös nuorten ja vanhojen välisessä jaottelussa on kyse vallankäytöstä. Kyseessä on aina tietyllä kentällä käytävä peli, jonka sääntöjen hallinnasta taistellaan. (Bourdieu 1985, 24-25,37,128) Esimerkiksi, mitä oikeastaan on nuoruus, miten se määritellään, ja kuka sen määrittelee?

Tämä tutkimus perustuu perinteiseen politiikkakäsitykseen. Poliitiikka on tässä vaaleihin, puolueisiin ja valtiovaltaan liittyvää toimintaa sekä yhteiskunnallisista asioista päättämistä (vrt. Berndtson s.9). Poliitiikan käsitettä käytetään Janssonin jaottelun mukaan ahtaammassa mielessä, jolloin politiikka on pelkästään julkisten organisaatioiden johtamista. Kyseinen politiikkakäsitys oli esitettyjen kysymysten taustalla, ja haastatellut nuoret pysyttelevät pääasiassa tämän käsityksen sisällä.

3.2. Nuoruus ja nuoriso käsitteinä

Käsitteellä "nuoruus", "nuoruusikä" tai "nuoriso" on kirjava käytäntö. Veikko Aalberg sijoittaa nuoruusiän vuosien 12-22 väliin, ja jakaa sen esinuoruuteen, varhaisnuoruuteen, varsinaiseen - ja jälkinuoruuteen. Käsite "nuoruusikä" kuvaa ikäkauteen liittyviä psykologisia tapahtumia, käsite "murrosikä" puolestaan nuoren fyysistä kypsymistä ja siinä tapahtuvia muutoksia. (Aalberg 1991, 233-234) Riitta Tuohinen ja Pentti Vuorinen toteavat, että "Suomen virallisessa tilastoissa luokitellaan nuoriksi 15-24 vuotiaat" (Tuohinen & Vuorinen 1987, 20). Tony Dunderfelt puolestaan asettaa nuoruuden 13 ja 25 ikävuoden väliin (Dunderfelt 1992, 80). Toisaalta esinuoruusikä Pirkko Siltalan mukaan alkaa tytöillä noin 10-11 vuoden ikäisenä (Siltala 1989, 91,97). Nuoruuden ikävaiheen alkamisesta ja loppumisesta ei siten vallitse yksiselitteistä käsitystä.

Nuoruus on nuoruutta aina jossakin yhteiskunnassa. Nuoruutta ei voida ymmärtää irrallaan sosiaalisesta ympäristöstä, yhteiskunnasta ja kulttuurista. Yhteiskunnan rakenteet, arvot ja normit luovat puitteet nuoruudelle ja aikuistumiselle. Esimerkiksi

murrosikä nykyisessä länsimaisessa muodossaan on tuntematon useissa kulttuureissa. (Tuohinen & Vuorinen 1987, 20-21)

Myös nuoruuteen liitettävät ominaisuudet ja tehtävät ovat moninaiset. Käsitteen nuoriso sisään lukeutuvat henkilöt, jotka elävät tiettyä ikävaihetta. Nämä yksilöt toimivat kuitenkin tietyssä kulttuurisessa paikassa ja rakenteessa, ovat jotain sukupuolta, jollain tavoin luokkautuneita ja mm. omaavat erilaisia mahdollisuuksia koulutus- ja työmarkkinoilla. Onkin helppo väittää, ettei ole olemassa yhtä nuorisoa. (Hoikkala 1989, 22-23) Kuhunkin ikäluokkaan kuuluu ihmisiä ja ihmisryhmiä, joiden elämäntilanteet ja elämännäkemykset poikkeavat jyrkästi toisistaan (Tuohinen & Vuorinen 1987, 22). Kari Paakkunainen toteaa, että myös nuorten poliittinen "yksilöllistyminen" on moni-ilmeistä, ja nuoret määrittelevät itsensä nuorina samoin kuin he identifioivat itseään poliittisesti (Paakkunainen 1991, 181)

Nuorison määrittelemisessä on aina myös kyse määrittelijästä. Ritva Uusitalon mukaan niin nuorisotutkijain kuten arkihavaintoja tekevienkin lähtökohtaolettamukset määräytyvät usein heidän omasta yhteiskunnallisesta toiminta-asetaan käsin. Aiemmat ja tutkimusaikaiset sidosryhmät määräävät tiedostamatta tutkijan nuorisokuvaa. Sekä tiedotusvälineiden että tutkimusten nuoruus- ja nuorisokuvat liittyvät vahvasti sosialisatioon ja kontrolliin. Yhteiskunta reagoi nuorisoonsa mm. sosiaalistamisen, kontrollin, valtataistelun ja alistamisen tai yhteistoiminnan keinoin. Kyse on siitä, nähdäänkö nuoret ensisijaisesti yhteiskunnan toimien kohteena vai myös itse aktiivisina, omaehtoisina toimijoina. (Uusitalo 1991, 248-253; Siurala 1991, 197)

Aktiivisena ja omaehtoisena toimijana nähty nuori elää vuorovaikutussuhteessa yhteiskunnan kanssa ja voi vaikuttaa yhteiskunnan tulevaisuuden suuntaan. Tällöin nuori on yhteiskunnallisen muutoksen tekijä, ei sen kohde tai siitä kärsivä väestönosa. Nuori tulkitaan tekijänä, subjektina, kun nuorelle annetaan tehtäväksi yhteiskunnan muuttaminen. (Lähteenmaa & Siurala 1991, 7). Tätä katsantotapaa Siurala kutsuu innovaattorinäkökulmaksi. Nuorison poikkeavuus aikuisten antamista malleista sekä kapinointi ovat tervettä yhteiskuntakritiikkiä ja pyrkimystä löytää ratkaisuja tulevaisuuden ongelmiin. Kurittomuusnäkökulmasta tarkasteltuna nuoriso

on "sosiaalistumishäirikö", nuorten poikkeava käytös pelkkää kurittomuutta ja ongelmat sen omaa syytä. Sosiaaliauttajanäkökulma puolestaan näkee nuorison yhteiskunnan huono-osaisena väestönosana, joka kärsii yhteiskunnallisesta eriarvoisuudesta. (Siurala 1991, 197-201)

Uusitalon mukaan nuorison käsitettä voidaan pitää täysin tutkijain luomuksena. Tällöin kyse on siitä, onko todellakaan olemassa yhtenäistä nuorisoa, vai merkitsevätkö muut yhteiskuntaa jakavat kriteerit, kuten yhteiskuntaluokka, sukupuoli ja rotu, kuitenkin lopulta enemmän kuin ikä. (Uusitalo 1991, 251)

Pierre Bourdieukin toteaa, että "nuoriso on pelkkä sana" (Bourdieu 1985, 128). Jaottelussa nuoriin ja vanhoihin on kyse vallanjaosta. Kuka määrittelee, milloin nuoruus loppuu ja vanhuus alkaa? Bourdieun sanoin (1985, 129): "Jokainen on jollekin nuori." Rajojen asettaminen on taistelua nuorten ja vanhojen välillä. Vanhojen intressi on pitää nuoret nuorina, "vallattomina" sekä vastuuttomina, jotteivät nuoret uhkaa heidän valta-asemiaan. (Bourdieu 1985, 128-136)

Bourdieun mukaan nuoruus ja vanhuus ovat määriteltyjä aina johonkin nähden, jolloin niiden määrittely on mielivaltaista, määrittelijästä riippuvaa. Ikää manipuloidaan, kun nuorista puhutaan sosiaalisesti yhtenäisenä kokonaisuutena, ryhmänä jolla on yhteiset intressit, yhteinen kokemuspohja, yhteiset arvot tai tavoitteet. Bourdieun mukaan tulisikin analysoida nuorisoryhmien välisiä eroja tai esimerkiksi kahden "nuorison", työssäkävien ja opiskelijoiden välisiä eroja. Näillä kahdella nuorisoryhmällä on keskenään tuskin mitään yhteistä, ja silti puhuttaessa "nuorisosta" ne asetetaan saman määreen alle. Lisäksi näiden kahden ääripään välistä löytyy useita välityyppejä. (Bourdieu 1985, 128-136)

Useiden käsitysten mukaan "nuoriso" onkin siis retorinen käsite, yritys sisällyttää joukko ihmisiä tietyn biologisen määreen alle. Jos näin on, eikä "nuorisoa" itse asiassa ole olemassakaan, onko edes mahdollista puhua nuorisovaaleista? Miten voidaan perustella "nuoriso"vaalit, jos nuoriso romutetaan käsitteenä?

4. SOSIAALISTUMISTEORIAA

4.1. Sosialisaaion määritelmästä

Sosialisaatio tiettyyn ryhmään tapahtuu, kun yksilöt kasvavat yhteisönsä jäseniksi yhteisössä vallitsevien voimien vaikutuksesta (Alanen 1986, 60-61). Sosialisaatio on erilaisten yhteiskunnallisten arvojen, asenteiden ja toimintavalmiuksien omaksumista, ja se on koko ihmisen elämän ajan jatkuva prosessi. Näin sosiaalistuminen uusiin asioihin jatkuu myös läpi aikuisiän. (Berndtson 1994, 100-108; Giddens 1984, 205). Maljojoki (1991, 23) määrittelee nuorten sosialisaation yhteisön jäsenyyteen ja sen kehittämiseen kasvamisena ja elämän eri areenoille valikoitumisena. Sosialisaatioprosessissa ihminen muodostaa omaa minäkuvaansa, omaksuu kulttuuriset käytännöt ja oman yhteisönsä tavat, ja siten vahvistaa yhteiskuntarakenteiden jatkuvuutta (Kilpeläinen 1994, 6). Ihmisen sosiaalistaminen yhteisönsä jäseneksi on välttämätöntä yhteisön olemassaololle (Sipilä 1985, 37).

Sosialisaatiota on mahdollista tarkastella sekä mikro- että makrotasolla. Mikrotasolla huomio kiinnitetään yksilön sosiaalistumisprosessiin, kuinka sosiaalistuminen yksilötasolla tapahtuu. Tällöin nuorten sosialisaatio tapahtuu hänen oman toimintansa ja omien pyrkimystensä mukaan eikä rakenteiden determinoimana. Makrotasolla puolestaan sosiaalistumisprosessi nähdään yhteiskunnan rakenteiden kannalta. Taloudelliset, kulttuuriset, poliittiset ja sosiaaliset rakenteet määrittävät nuoren sosialisaatioprosessia. Tärkeänä tässä tapauksessa pidetään yhteiskunnan rakenteiden jatkuvuutta onnistuneen sosiaalistamisen kautta. (Kilpeläinen 1994, 4; Maljojoki 1991, 23)

Rakenteiden ja yksilöiden vaikutuksia yhdistelevässä tarkastelussa sosialisaatioon nähdään vaikuttajina sekä subjekti itse, siis yksilön oma toiminta, pyrkimykset ja luovuus, että yhteiskunnan rakenteet (Maljojoki 1991, 23). Anthony Giddensin mukaan yksilö osallistuukin aina aktiivisesti omaan sosialisaatioprosessiinsa, eikä sosialisaatio ole koskaan pelkästään yhteiskunnan passiivista jälkien jättämistä yksilöön. Lisäksi lapsen sosiaalistumisella on merkittävä vaikutus myös lapsen

vanhempiin. Lapsi luo vanhemmat samassa määrin kuin vanhemmat luovat lapsen. Lapsen sosialisatiossa on siten kyse myös vanhempien sosialisatiosta. (Giddens 1984, 204-207)

Berger ja Luckmann (1994) jakavat sosialisatian primaarisosialisatioon ja sekundaarisosialisatioon, joista primaarisosialisatio on yksilön ensimmäinen, lapsuuteen ajoittuva sosialisatio, ja sekundaarisosilisaatiota kaikki sitä seuraavat tapahtumasarjat. Mead erottelee kolme erilaista kulttuurityyppiä ja sitoutumistapaa, joilla lapset sitoutuvat vanhempiinsa: 1) postfiguratiivinen, missä lapset pääasiassa oppivat vanhemmilta, 2) kofiguratiivinen, missä sekä lapset että vanhemmat oppivat ikätovereiltaan sekä 3) prefiguratiivinen, missä vanhemmat oppivat myös lapsiltaan (Mead 1971, 25).

Postfiguratiivisessa kulttuurissa pääpaino on primaarisosialisatiossa, kun taas kofiguratiivinen kulttuuri painottuu enemmänkin sekundaarisosialisatioon. Postfiguratiivisessa kulttuurissa vanhempien menneisyys on jokaisen uuden sukupolven tulevaisuus, eikä muutoksen mahdollisuutta ollenkaan tajuta. Kulttuuri koetaan annettuna ja pysyvänä. Jokainen tämän kulttuurimuodon lapsi muovautuu väistämättä ja tehokkaasti aina olleen kulttuurin mukaan. Tällaisia kulttuureita tavataan erityisesti alkuasukaskansojen parissa. (Mead 1971, 25-28)

Kofiguratiivinen puolestaan on kulttuuri, missä yhteisön jäsenten vallitsevana mallina, normien ja arvojen lähteenä on samanikäisten käyttäytyminen. Täydellisessä kofiguraatiossa mallien edustajat ovat vain pari vuotta niitä vanhempia, jotka oppivat ne. Samanaikaisesti kun kyseessäolevan sukupolven jäsenet muovaavat käyttäytymisensä ikäistensä mukaan, vanhemmat kuitenkin säilyvät dominoivina siinä mielessä, että he määräävät tyylin sekä määrittelevät rajat, joiden puitteissa kofiguraatio saa tulla ilmi nuorten käyttäytymisessä. Viimeisin hyväksyntä haetaan näin vanhemmilta. (Mead 1971, 56,69)

Prefiguratiivisessa kulttuurissa lapsi - eivätkä vanhemmat tai isovanhemmat -edustaa sitä mikä on tuleva. Nuoriso hankkii itselleen uuden arvovallan prefiguratiivisella, vielä tuntemattoman tulevaisuuden käsittämiskyvyllään. Nuoret ihmiset omistavat

sellaisen kokemuksen, jota yhdelläkään aikuisella ei koskaan ole ollut eikä koskaan tule olemaan. Ei löydy vanhempia, jotka tietäisivät sen minkä heidän lapsensa tietävät - vanhempien on siis mahdotonta toimia lastensa oppaina. Oppaita ei prefiguratiiivisessa kulttuurissa ole lainkaan, koska ei ole olemassa sellaisia vanhempia, jotka tietäisivät "enemmän". (Mead 1971, 25,87,100-110) Meadin mukaan olemme siirtymässä tai jo siirtyneet prefiguratiiiviseen kulttuuriin (Mead 1971, 110).

Thomas Ziehe käsittelee samaa puhuessaan "uudesta nuorisosta". Perinteiden murenemisen tendenssi on vapauttanut ihmiset vanhoista normeista ja arvoista ja lisännyt subjektiviteetin merkitystä. Traditionaalisen kulttuurin ja etenkin kristillisten uskomusten merkitys on vähentynyt jokapäiväisen elämän perustana, sukupuolimoraali on muuttunut ja sukupolviroolit hämärtyneet sekä vanha auktoriteetti-usko on vähentynyt. Perinteiset sosialisatiomuodot ovat menettäneet merkityksensä. Puskurivyöhykkeinä yhteiskunnan muutokseen aiemmin toimineet toiminta- ja tulkintamallit sekä elämänhistoriallinen muistiperusta ovat nykynuorisolle lakanneet olemasta. (Ziehe 1991, 16-22)

Nuoret, aikuisista poiketen, ovat Ziehen mukaan sisäistäneet uuden todellisuuden vaatimukset ja kasvaneet pirstoutuvaan yhteiskuntaan. Vapautuminen entisistä normeista tuo nuorille uusia mahdollisuuksia. Identiteettiä ei enää koeta annettuna, vaan identiteettejä voi kokeilla, muuttaa ja perua. Nuoret tekevät siten erilaisia identiteettikokeiluja erityisesti kulutuksen kautta. Toisaalta rajattomien mahdollisuuksien kentässä nuori ei voi enää ottaa oppia vanhemmistaan, kun kulttuuriset erot ovat kasvaneet liian suuriksi, eikä perääntyä jo opittuihin malleihin, joita he eivät ole koskaan oppineetkaan, ja saattaa näin joutua ahdistavankin suuren mahdollisuuksien tarjonnan eteen. Nuoriso kohtaa näin yhteiskunnan modernisoitumisen rajusti, ilman perityn kulttuurin sosialisatiomalleja. (Ziehe 1991, 16-53; myös Siurala 1991, 80-81)

4.2. Poliitikkaan sosiaalistuminen

Poliittisessa sosialisatiossa kyse on koko poliittisen persoonallisuuden kehittymisestä (Berndtson 1994, 100). Noposen (1992, 232-234) mukaan poliittisella sosialisatiolla tarkoitetaan prosessia, jonka yhteydessä poliittista kulttuuria eli mm. yhteisölle tyypillistä arvojärjestelmää sekä tapoja synnytetään tai luodaan, välitetään ja säilytetään sekä muutetaan.

Aluksi kysymys on sosiaalisen identiteetin etsimisestä, jolloin poliittinen aspekti on vielä piilevä ja sosiaalistuminen yleensä latenttia. Suhtautuminen vallankäyttöön saa perustansa lapsen asennoitumisesta vanhempiinsa ja näiden arvovaltaan. Aktuelliksi tämä suhtautuminen muuttuu toisessa vaiheessa, jolloin tapahtuu sosiaalistumista politiikkaan, kehittyä oma maailmankuva ja saavutetaan poliittisten tapahtumien arvostelu-, arvostus- ja ymmärtämiskyky. Tällöin sosiaalistutaan poliittiseen kulttuuriin ja luodaan poliittinen identiteetti (poliittisten perusasenteiden omaksuminen, kiinnostuksen herääminen ja päämäärien selkiytyminen). Kolmannessa vaiheessa sosiaalistutaan poliittiseen rooliin ja tässä on kyse aktiivisen poliittisen ammattiroolin omaksumisesta. Tällöin yhteiskunta rekrytoi tulevat poliittisen koneistonsa käyttäjät eli poliittisten eliittiensä jäsenet. (Noponen 1992, 232-234)

Pesosen ja Sänkiahon mukaan ensimmäisellä äänestyskokemuksella on suuri merkitys poliittisen sosiaalistumisen kannalta. Ensimmäisistä vaaleista saadut kokemukset on todettu mieleenpainuviksi, ja muotoutumisvaiheen arvot ja asenteet ovat suhteellisen pysyviä. Nämä voivat näkyä vielä vuosikymmenten kuluttua saman ikäkohortin poliittisessä käyttäytymisessä. (Pesonen & Sänkiaho 1979, 18)

Mielenkiintoista on, perustuuko nuorisovaaleissa äänestäneiden nuorten sosiaalistuminen politiikkaan siten tulevaisuudessa nuorisovaaleista saatuun kokemukseen. Minkälainen ensikokemus nuorisovaaleissa äänestämisestä syntyy ja miten se saattaa muokata nuorten tulevaisuuden asenteita?

4.3. Sosiaalistumistekijät

Yksilöiden sosiaalistumista, politiikkaan suhtautumista ja osallistumista ohjaavat tekijät ovat lähtöisin monista taustatekijöistä (Noponen 1992, 229). Mistä syystä nuoret äänestävät tai jättävät äänestämättä, millä perusteella he valitsevat ehdokkaansa? On oletettavaa, että mm. perhe, koulu, kaveripiiri, sosiaalinen ympäristö sekä mediat vaikuttavat nuoren valintoihin yhtä lailla poliittisella kentällä kuin muillakin elämän areenoilla.

Käsitykset eri tekijöiden merkityksestä ovat vaihdelleet. Vaikuttavimpana tekijänä on perinteisesti pidetty kotia ja perhettä. Sipilä toteaaakin, että ydinperhe on ollut viime vuosikymmeninä keskeisin sosiaalistamisen väline ja on yhä välttämätön yhteiskunnan tukipilari. Vaikka perheen tehtävät ovat ajan mukana muuttuneet, eivät ne silti ole hävinneet. (Sipilä 1985, 33-40)

Juuri vanhemmat toimivatkin arvojen siirtäjinä, kun suuri osa lapsista seuraa heidän esimerkkiään poliittisessa suuntautumisessa. (Noponen 1992, 232-235) Myös esim. Kilpeläisen tutkimuksen mukaan perheen ja etenkin vanhempien merkitys on poliittisiin nuorisjärjestöihin liittymisen kannalta keskeinen. Vanhemmat toimivat innoittajina, vanhempien poliittista esimerkkiä myös seurataan ja heidän hyväksyntänsä liittymispäätöksille on suotavaa. (Kilpeläinen 1995, 67)

Bourdieu korostaa perheen funktiota erityisesti sosiaalisen pääoman siirtäjänä ja välittäjänä. Sosiaalinen pääoma on ryhmän jäsenyyttä, ja mm. sitä, kuinka monia ja millaisia suhteita henkilöllä on tai miten hyvin hän tuntee vaadittavat käytöstavat tietyssä tilanteessa. (Bourdieu 1985, 12,67) Perhe onkin tässä ensisijainen opettaja. Kilpeläisen mukaan erityisesti perheen merkitys virikkeiden antajana on säilynyt, vaikka poliittinen suuntautuminen ei määriykään enää välttämättä kotoa saatujen mallien mukaan. Poliittisesti aktiivisesta kodista lapsi saa sellaisia poliittisia virikkeitä, jotka voivat vaikuttaa hänen politiikasta kiinnostumiseensa. Kilpeläisen tutkimuksen mukaan juuri poliittiseen yhteisöön "sisäänkasvamisella" on suuri merkitys poliittiseen nuorisjärjestöön liittymisen kannalta. Kun vanhemmat osallistuvat aktiivisesti politiikkaan ja ovat "poliittisen yhteisön" jäseniä, on

todennäköistä, että perheen lapsikin liittyy mukaan poliittiseen toimintaan.
(Kilpeläinen 1994, 13,67)

Lapsen vanhetessa kuitenkin myös muiden sosialisatiotekijöiden merkitys lisääntyy, ja etenkin koulutuksen osuutta on korostettu sosiaalisen taustan vaikutuksessa sosialisatioon. (Noponen 1992, 232-235) Koulun merkitystä tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava erottaa koulu instituutiona ja koulutuksen merkitys. Näistä koulun merkityksen instituutiona on sanottu menettäneen merkitystään sosiaalistajana, mutta koulutuksen merkitys etenkin politiikkaan sosiaalistumisessa on todettu suureksi. Toisaalta juuri nuorisovaaleja voi pitää koulun yrityksenä sosiaalista oppilaita politiikkaan, järjestetäänhän nämä vaalit juuri kouluissa ja kouluaikana. (Kilpeläinen 1994, 14)

Bourdieuun mukaan koulujärjestelmä on ratkaisevassa asemassa sen suhteen, kuinka päteviksi ihmiset tuntevat itsensä politiikan kentällä. Pätevyys ilmenee oikeutena ja velvollisuutena puuttua johonkin asiaan. Bourdieu kutsuu koulujärjestelmän yhtä vaikutusta asemavaikutukseksi, jota koulujärjestelmä toteuttaa asettamalla oppilaita arvojärjestykseen, jakamalla oppiarvoja, arvostelemalla. Koululaitos tuottaa näin eroja, joiden mukaan oppilaat luokitellaan. Koulutus auttaa niitä, joita pidetään yhteiskunnallisesti pätevinä sekä kelpoisina harjoittamaan politiikkaa, pätevytyymään politiikan harjoittamisessa. Näin tietty määrä ihmisiä tulee suljetuksi ulos politiikan piiristä, koska heitä ei pidetä tai he itse eivät pidä itseään pätevinä harjoittamaan politiikkaa. Nämä henkilöt hyväksyvät poissulkemisensa, pitävät sitä legitiiminä. (Bourdieu 1985, 199-210)

Koulutus siis auttaa yksilöä saavuttamaan poliittista kompetenssia, kykyjä ja valmiuksia toimia politiikan kentällä. Tämä kompetenssi jakautuu koulutustason mukaan. Bourdieu toteaa, että on naiivia väittää, että ihmiset ovat perillä politiikasta sitä paremmin tai ovat sitä pätevämpiä politiikassa mitä enemmän koulutusta heillä on. Hänen mukaansa pitäisi sanoa, että ne, joita pidetään pätevinä ja joilla katsotaan olevan oikeus ja velvollisuus politiikan harjoittamiseen, myös todennäköisemmin tulevat päteviksi politiikassa. Yhteiskunta uusintaa sosiaalisia rakenteita koulutuksen kautta. (Bourdieu 1985, 199-210)

Lähteenmaa ja Siurala toteavat, että vanhempien sosiaalinen tausta vaikuttaa edelleen voimakkaasti lasten tulevaan koulutusuraan, josta seuraa tietty sijoittuminen yhteiskunnan työnjaon ja vallanjaon hierarkiaan. Koulu valikoi yksilöitä tämän hierarkian eri asemiin mm. vanhempien sosiaalitaustan mukaan. (Lähteenmaa & Siurala 1991, 13-16)

Heli Tirri on tutkinut erityislukioita sosiaalisen uusintamisen prosessissa, ja toteaa erityislukioiden toimivan suurelta osin eliitin koulutusväylänä. Erityislukiolaisten vanhemmilla on korkeampi ammattiasema sekä korkeampi koulutus kuin tavallisen lukioiden oppilaiden vanhemmilla. Bourdieun määrittelemä sosiaalinen sekä kulttuurinen (mm. oppiarvot, tiedot, saavutettu arvonanto) pääoma suuntaavat erityislukioihin valikoitumista, ja uusintavat itseään erityislukioiden oppilaiden saadessa valmiuksia eri kentillä toimimiseen. (Tirri 1997, 156-164) Nummenmaa (1991, 41) puolestaan toteaa yleensäkin lukioon suuntautumisesta, että "mitä korkeampi on perheen koulutustaso, sitä todennäköisemmin nuori opiskelee lukiossa kuin ammattikoulussa ja edelleen korkeakoulussa kuin ammatillisessa oppilaitoksessa".

Koululla on myös keskeinen rooli kielen oppimisessa ja opettamisessa, kielellisen pätevyyden saavuttamisessa. Bourdieu toteaa, että on puhuttava sekä kieliopillisesti oikein että sosiaalisesti hyväksytysti. Koulu voi joko antaa näitä valmiuksia, tai olla antamatta, ja siten ohjata oppilaiden tulevaisuuden poliittisia mahdollisuuksia. Poliittikan kentällä käydyssä pelissä tulokkailta vaaditaan tietyn kielen hallinta, kielellistä pääomaa. Kentälle sisään pääsee vain omaksumalla tietyt säännöt - siis myös tietyn kielen. (Bourdieu 1985, 24, 112-114)

Viime aikoina sosiaalistumisen väyliksi ja maailmankuvan muodostajiksi ovat nousseet erityisesti mediat. (Noponen 1992, 232-235) Perhe, koulu ja työ ovat tosiasiallisen merkityksensä muuttuessa menettäneet voimaa siirtää asenteita ja käyttäytymismalleja sukupolvelta toiselle. Joukkotiedotus ja massaviihde puolestaan ovat nousseet yhä keskeisempään asemaan erityisesti nuorten politiikkaa koskevien käsitysten muokkaajina. (Jääsaari ja Martikainen 1991, 9-10)

Etenkin televisio on helpottanut politiikan seuraamista ja poliittisen informaation vastaanottoa, ja televisiolla onkin Daltonin mukaan keskeinen rooli kansalaisten poliittisten tietojen kasvattamisessa (Dalton 1988, 19-21). Kollektiivisten instituutioiden ja arvojen menettäessä merkitystään yksilön sosiaalistajana ja elämää ja valintoja ohjaavana tekijänä tilalle tulee television tuottama identiteetti. Maljojen nimittämässä post-ajassa sosialisatioon tulee yhä enemmän monihaaraisuutta, moni-ilmeisyyttä ja katkonaisuutta. (Maljojoki 1991, 27-28)

Itsensä toteuttamisen ja persoonallisuuden muotoutumisen kannalta tärkeiksi ovat nousseet työn, koulun ja perheen sijalle tai rinnalle vapaa-aika ja kulutus. Lisääntyvä tavaroiden tuotanto ja identiteetin muuttelun mahdollisuus ovat tehneet kuluttamisesta nuorten keskeisen itsensä kokemisen tavan. (Siurala 1991, 80-81; Puuronen 1991, 108)

Mistä nuoret hakevat poliittiset käyttäytymismallinsa? Ja jos perinteiset käyttäytymismallit ovat hajoamassa, on mielenkiintoista, mitä kautta nuorten oppiminen yhteiskunnan rakenteisiin tapahtuu. Voidaan myös väittää, että eturyhmäajattelu on väistymässä ja että vanhan ajattelutavan murtuessa poliittinen samastuminen määrittyy uusien kulttuuristen mallien mukaan. Eturyhmillä tarkoitetaan ryhmittymiä, jotka pyrkivät saavuttamaan jäsenilleen sosiaalisia ja taloudellisia etuja vaikuttamalla poliittiseen päätöksentekoon (Noponen 1968, 75). Kollektiivisten sosiaalistumisjärjestelmien murentuessa nuoret joutuvat etsimään omaa identiteettiään yhä yksilöllisemmin (mm. Lähteenmaa & Siurala 1991, 8-11).

5. POLIITTINEN OSALLISTUMINEN JA VIERAANTUMINEN

5.1. Yhteiskunnallinen ja poliittinen aktiivisuus ja osallistuminen

5.1.1 Poliittinen käyttäytyminen ja kiinnostus

Noposen mukaan alkuaan poliittinen käyttäytyminen tulkittiin hyvin suppeasti, lähinnä osallistumiseksi vaaleihin ja siinäkin vain äänestyskäyttämiseksi.

Yksilöiden käyttäytyminen voi kuitenkin ilmetä eriasteisena ja -muotoisena osallistumisena, joko poliittisen toiminnan yhteydessä tai muuna omakohtaisena aktiivisuutena järjestötyössä ja vaaleissa. (Noponen 1992, 228)

Noponen toteaa, että poliittisen käyttäytymisen piiriin luetaan nykyään myös poliittiset asenteet. Poliittisilla asenteilla ei varsinaisesti tarkoiteta yksilöllisiä mielipiteitä joistakin poliittisista kysymyksistä vaan näistä mielipiteistä koostuvaa johdonmukaista taipumusta suhtautua asioihin tietyllä tavalla. Niillä on suuri merkitys sekä äänestystilanteissa että muun poliittisen osallistumisen yhteydessä tehtävien poliittisten päätösten ja valintojen perusteina. Poliittisen käyttäytymisen käsitteelle on siten ominaista laaja-alaisuus. Siihen sisältyvät niin konkreettinen osallistuminen kuin politiikkaan kohdistuvat yksilölliset mielipiteet, asenteet ja odotuksetkin. (Noponen 1992, 229)

Politiikkaa kohtaan tunnettu kiinnostus sekä poliittinen tietämys ovat tärkeitä poliittista käyttäytymistä selittäviä tekijöitä (Pesonen & Sänkiäho & Borg 1993, 170). Pesosen ja Sänkiähön vuonna 1975 tehdyn tutkimuksen mukaan suomalaisista ainakin jonkun verran kiinnostuneena politiikasta piti itseään 41% vastaajista, kun taas 24% ei katsonut olevansa lainkaan kiinnostunut politiikasta (Pesonen & Sänkiäho 1979, 151). Vuonna 1991 puolestaan hyvin kiinnostuneita tai jonkun verran kiinnostuneita politiikasta oli 48%, ei ollenkaan kiinnostuneita 15% (Pesonen & Sänkiäho & Borg 1993, 170). Näiden tutkimusten valossa kiinnostus politiikasta näyttäisi kasvaneen suomalaisten keskuudessa.

5.1.2. Poliittinen osallistuminen ja osallistumistyytit

Poliittisella osallistumisella tarkoitetaan sellaista poliittista käyttäytymistä, jolla pyritään vaikuttamaan politiikkaan ja sen tuloksiin. Kyseenalaista on kuitenkin se, rajataanko tästä käsitteestä sen suppeassa mielessä vaikutusaspektin perusteella pois useiden valitsijoiden passiivisluonteinen, tavanomainen äänestyskäyttäytyminen. Poliittisen osallistumisen käsite on laajentunut viime aikoina tästä; perinteisen ts. sovinnaisen poliittisen käyttäytymisen ja toiminnan lisäksi käsitteeseen voidaan lukea sellaiset epäsovinnaiset toimet kuin protesti- ja aktivistitoiminta. Näin

poliittinen osallistuminen voidaan jakaa sovinnaiseen ja epäsovinnaiseen toimintaan. (Noponen 1992, 241) Sovinnaisella poliittisella osallistumisella tarkoitetaan toimintaa, jonka kaikki kansalaiset voivat hyväksyä (Jennings & Farah 1990, 55).

Milbrath ja Goel (1977, 2) määrittelevät poliittisen osallistumisen kansalaisten niiksi toimiksi, joilla he pyrkivät vaikuttamaan politiikkaan tai tukemaan tiettyä politiikkaa tai hallitusta. Tähän määrittelyyn sisältyvät aktiivisen toiminnan lisäksi myös kansalaisten seremonialliset ja tukevat toimenpiteet. Ihmiset käyttäytyvät poliittiseen systeemiinsä nähden eri tavoin. Toiset kokevat systeemin itsestään selvyytensä ja pyrkivät sopeuttamaan oman käyttäytymisensä sen vaatimusten mukaan, toiset haluavat parantaa tai muuttaa systeemiä. Poliittinen systeemi voidaan nähdä pelkästään niiden hyötyjen kannalta, jotka siitä voidaan henkilökohtaisesti saada. Milbrath ja Goel (1977, 9-10) jakavat kansalaisten suhteen politiikkaan niihin, jotka painottavat omaa panostaan (inputs) politiikkaan, ts. mitä voidaan antaa, ja niihin, jotka painottavat sitä, mitä politiikasta voidaan saada (outtakes).

Yksiulotteisesti poliittista osallistumista käsitellessä kansalaiset voidaan jakaa 1) apaatikoihin, henkilöt, jotka eivät osallistu millään tavoin poliittiseen prosessiin, 2) katselijoihin, jotka osallistuvat hyvin minimaalisesti ja 3) gladiaattoreihin, jotka ovat hyvin aktiivisia osallistujia. Pieni joukko gladiaattoreita taistelee miellyttääkseen katsojia, jotka puolestaan äänestävät parhaiten menestynyttä. Apaatikot eivät edes seuraa esitystä. (Milbrath & Goel 1977, 11) Poliittinen osallistuminen on kuitenkin moniulotteisempaa kuin tämä jaottelu tuo esiin. Erilaiset poliittiset toimet erottuvat toisistaan paitsi sen mukaan, kuinka paljon vaivaa kyseinen toiminta vaatii, myös toimien edustamilla tyyleillä. Milbrath ja Goel jakavat kansalaiset politiikkaan suhtautumisen mukaan kuuteen kategoriaan:

1) äänestäjät. Äänestäminen on toimintaa, jolla kansalainen toteuttaa lojaalisuuttaan systeemille. Tämän mallin edustajia kutsutaan myös patriooteiksi. Äänestäminen tekee kansalaisesta yhteisössä hyväksyttävän, kansalaisvelvollisuutensa täyttävän jäsenen. Milbrath ja Goel väittävät, että monet henkilöt, jotka äänestävät, eivät ole poliittisesti kovin tiedostavia, kun taas jotkut poliittisesti tiedostavat eivät välitä tai jaksa äänestää.

2) puolue- ja vaaliaktivistit. Kansalainen osallistuu poliittisiin kokouksiin, on jäsenenä poliittisissa järjestöissä, työskentelee aktiivisesti jonkun poliittisen ehdokkaan tai puolueen hyväksi, lahjoittaa rahaa ehdokkaalle tai puolueelle, taivuttelee muita äänestämään omaa ehdokastaan. Tämän mallin edustaja osallistuu poliittiseen toimintaan tai toimii puolueen jäsenenä myös vaalien välillä

3) yhteisöaktivistit, paikallisaktivitit. Kansalainen osallistuu lähiympäristönsä parantamiseen, tekee yhteistyötä muiden kanssa poistaakseen paikallisia ongelmia, ottaa yhteyttä viranomaisiin mm. sosiaalisten ongelmien takia. Yhteisöaktivistien suurin ero puolueaktivisteihin on, etteivät he ole kiinnostuneita puolueisiin ja kampanjointiin liittyvistä kysymyksistä.

4) yhteydenottajat. Kansalainen on kiinnostunut erityisesti jostakin tietyistä kysymyksestä, jota koskien hän ottaa suoraan yhteyttä paikallisiin tai kansallisiin viranomaisiin. Tällainen toiminta on harvemmin erityisen poliittista luonteeltaan.

5) protestoijat. Kansalainen osallistuu mielenosoituksiin, protestikokouksiin, mahdollisesti myös mellakointiin, liittyy protestimarsseihin, kieltäytyy tottelemasta epäoikeudenmukaisia lakeja, protestoi voimakkaasti jos hallitus tekee moraalisesti vääriä päätöksiä, allekirjoittaa vetoamuksia.

6) kommunikoijat. Kansalainen pysyy hyvin informoituna politiikan suhteen, osallistuu poliittisiin keskusteluihin, lähettää kirjeitä sanomalehtien päätoimittajille, lähettää tuki- tai protestiviestejä poliittisille johtajille. Tämän mallin edustaja on usein korkeasti koulutettu, hyvin kiinnostunut politiikasta sekä hänellä on korkea poliittinen tietotaso. Kansalainen on usein kriittisempi harjoitetun politiikan suhteen kuin puolueaktivisti tai pelkkä äänestäjä.

(Milbrath & Goel 1977, 12-19)

Täydelliset aktivistit osallistuvat kaikkiin mahdollisiin toiminnan muotoihin. Tällainen osallistuja tosin Milbrathin ja Goelin mukaan harvemmin protestoi, sillä hänen mahdollisuutensa vaikuttaa sekä ottaa osaa päätöksentekoon on niin hyvä, ettei

hänen tarvitse pyrkiä vaikuttamaan protestoimalla. Vaikkakin kansalaiset keskittävät toimintansa erityisesti johonkin malliin, henkilöllä, joka on aktiivinen yhdellä tavalla, on taipumuksena olla aktiivinen myös muilla tavoin. Kansalaisten poliittinen osallistuminen on yhteydessä sekä heidän yleiseen sosiaaliseen osallistumiseensa että heidän poliittisiin motiiveihinsa. Luonnollisesti kansalaiset ottavat osaa politiikkaan sitä enemmän mitä politisoituneempia he ovat, esimerkiksi mitä enemmän politiikka heitä kiinnostaa. Yleiseksi johtopäätökseksi on tullut, että mitä voimakkaampina aktiivisuus ja kiinnostus ilmenevät, sitä varmempaa on myös vaaleissa äänestämisen. (Milbrath & Goel 1977, 17,20,46; Pesonen & Sänkiaho 1979, 202,223; Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993, 22-23)

Pesonen & Sänkiaho (1979, 218) jakavat kaksiulotteisella luokituksella suomalaisen väestön yhdeksään eri osallistumistyyppiin protestivalmiuden sekä sovinnaisen osallistumisen mukaan:

Protestivalmius

Sovinnainen osallistuminen

	0 - 1	2 - 3	4 - 7
0 - 1	1.epäaktiivit	2.harrastajat	3.sovinnais osallistujat
2 - 3	4.purnaajat	5.keskiverto kansalaiset	6.sovinnais aktiivit
4 - 7	7.protestoijat	8.protestoija aktiivit	9.täysaktiivit

Vähäistä osallistumista edustavat asteikkoarvot 0-1, keskinkertaista 2-3 ja korkeata osallistumista arvot 4-7. Ruutuun 1. sijoittuva väestö ei ole aktiivi kummallakaan ulottuvuudella, kun taas ruutuun 9. sijoittuvat henkilöt ovat hyvin aktiivisia samanaikaisesti molemmilla ulottuvuuksilla. Poliitikasta kiinnostuminen ja puolueaktiivisuus liittyi tässä tutkimuksessa aina sovinnaiseen poliittiseen osallistumiseen eikä sanottavasti protestivalmiuteen. Puolueaktiiveja löytyi ainoastaan ruuduista 3, 6 ja 9, jotka edustavat korkeinta sovinnaisen osallistumisen

astetta. (Pesonen & Sänkiäho 1979, 218-219) Täysaktiivit tämän jaottelun mukaan osallistuvat sekä perinteiseen poliittiseen toimintaan että protestitoimiin, kun taas edellä mainitussa Milbrathin ja Goelin jaottelussa täydellinen aktiivi ei niinkään protestoi - Milbrathin ja Goelin täysaktiivi sijoittuukin tällä asteikolla enemmän sovinnaisaktiivin ruutuun 6.

Robert Dahl puolestaan toteaa, että saman poliittisen järjestelmän sisällä olevat yksilöt eivät ole yhtäläisesti kiinnostuneita poliittisesta elämästä. Hän jakaa kansalaiset ryhmiin sen perusteella kiinnostaako politiikka heitä, osallistuvatko he siihen, pyrkivätkö he valtaan sekä saavuttavatko he enemmän valtaa kuin muut. Dahlin neljä kerrosta ovat 1) epäpoliittinen kerrostuma, 2) poliittinen kerrostuma, 3) vallantavoittelijat sekä 4) vallassaolijat. Mitä enemmän aikaa vieviä, vaativampia ja kalliimpia poliittiset toiminnot ovat, sitä pienempi on niihin osallistujien lukumäärä. (Dahl 1971, 150-151, 163)

5.1.3. Osallistumismuodot

Sovinnaisen poliittisen osallistumisen muotoja ovat politiikkaa käsittelevän aineiston lukeminen sanomalehdistä, politiikasta keskusteleminen, paikallinen yhteistoiminta, kokouksiin ja vaalitulaisuuksiin osallistuminen, yhteyden ottaminen poliitikkoihin, toisten suostutteleminen sekä vaalityöskentely ja puolueiden rahallinen tukeminen (Pesonen & Sänkiäho 1979, 188; Nojonen 1992, 247; Dalton 1988, 36, 41).

Toisaalta Jennings ja Farah eivät sisällytä poliittisen aineiston lukemista poliittiseen osallistumiseen. Lehtien lukeminen on passiivista toimintaa, johon ei liity toimintaa muiden kansalaisten kanssa, minkä perusteella sitä ei heidän mukaansa voi kutsua poliittiseksi osallistumiseksi. (Jennings & Farah 1990, 55)

Jos politiikan seuraamista sanomalehdistä kuitenkin pidetään yhtenä poliittisen osallistumisen muotona, juuri tämä oli Pesosen ja Sänkiähön tutkimuksen (1979, 188-189) mukaan vuonna 1975 yleisintä suomalaisten keskuudessa (62%).

Keskustelua politiikasta harrasti puolet kansalaisista. Vuonna 1991 vastaavat luvut olivat 87% ja 62% (Pesonen & Sänkiäho & Borg 1993, 188). Kumpikin näistä kuvaa kiinnostuneen yleisön politiikan harrastusta eivätkä ne siis tiukan määritelmän

Usein protestitoiminta onkin toimintaa poliittista eliittiä vastaan (ei sen kanssa), ja sen tapahtuma-ajan ja -paikan määräävät siihen osallistuvat kansalaiset eivätkä poliittiset päättäjät. (Dalton 1988, 59)

Yhtenä protestikäyttäytymisen muotona on usein pidetty vetoomusten allekirjoittamista (mm. Pesonen & Sänkiaho 1979, 204; Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993, 193), vaikka se nykyisin onkin lähes kaikkien kansalaisten hyväksymää toimintaa. Jennings ja Farah ovatkin sisällyttäneet vetoomusten allekirjoittamisen sovinnaiseen perinteiseen osallistumiseen, sillä nykyään vetoomusten allekirjoittaminen on kansalaisten keskuudessa yleisempää kuin useat perinteiset sovinnaisen osallistumisen muodot (Jennings & Farah 1990, 55).

Epäsovinnaiseksi osallistumiseksi Nojonen (1992, 295) mainitsee erilaisten protestien (mielenosoitukset, talonvaltauksset ym.) lisäksi myös laittomat, äärimmäiset osallistumismuodot kuten korruption (lahjonta), poliittisen väkivallan (kapinat, vallankumoukset) sekä terrorismin (esim. sabotaasit, sieppaukset). Protestoinnin lievimmät muodot hyväksytään melko yleisesti, kun taas lainvastainen protestikäyttäytyminen on paitsi harvinaista myös useimpien kansalaisten mielestä tuomittavaa (Pesonen & Sänkiaho 1979, 226).

5.1.4. Poliittisen kiinnostuksen ja osallistumisen syyt

Dahlin mukaan yksilö osallistuu politiikkaan sitä todennäköisemmin 1) mitä enemmän hän arvostaa siitä saatavia palkintoja, 2) mitä tärkeämpinä hän pitää politiikassa hänelle tarjoutuvia vaihtoehtoja, 3) mitä voimakkaammin hän uskoo voivansa muuttaa lopputulosta, 4) mitä epätydyttävämpi tulos hänen mielestään on, ellei hän osallistu, 5) mitä enemmän tietoja ja taitoja hänellä on tai hän luulee omaavansa esillä olevan kysymyksen suhteen sekä 6) mitä matalampien esteiden yli hänen on kavuttava voidakseen toimia (Dahl 1971, 162-163). Lisäksi kansalaiset ottavat osaa politiikkaan sitä enemmän 1) mitä aktiivisemmin he muutoinkin osallistuvat yhteiskunnan toimintoihin sekä 2) mitä politisoituneempia he ovat (Pesonen & Sänkiaho 1979, 202).

Osallistumismuotojen yleisyys vaihtelee mm. sen mukaan, miten paljon tietoa, aikaa ja tarmoa eri muodot vaativat, eli miten vaikeita ja vaativia mutta samalla merkittäviä ne ovat. Sekä sovinnaisen osallistumisen että protestivalmiuden Noponen toteaa liittyvän omakohtaisen kansalaispätevyyden kokemiseen voimakkaana. (Noponen 1992, 245,248)

Omakohtaisella kansalaispätevyydellä tarkoitetaan sellaista kansalaisen subjektiivista tunnetta, että hän pystyy itse toiminnallaan vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin. Käsite ei liity välittömästi todelliseen vaikuttamiseen, vaan on pelkästään yksilön henkilökohtainen tulkinta omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja pätevyydestään hallita politiikan ilmiöitä. Kansalaispätevyyttä pyritään mittaamaan väittämällä kuten "minunlaisillani ihmisillä ei ole mitään sanomista siihen, mitä hallitus tekee" tai "joskus... minunlaiseni ihminen ei ymmärrä mitä on tekeillä". Heikkoa kansalaispätevyyttä osoittaa siten molempiin myönteisesti vastaaminen. Kyseessä on yksilön oma tulkinta itsestään aktiivisena ja vaikuttamaan kykenevänä kansalaisena. Erityisesti koulutuksella on todettu olevan merkittävä vaikutus kansalaispätevyyden kokemiseen: sitä suurempi kansalaispätevyys mitä enemmän koulutusta on saanut. (Pesonen& Sänkiaho 1979, 9,247-251; Martikainen& Pekonen 1996, 46-49).
Voitaisiinko toisaalta myös nuorisovaalien yhtenä tarkoituksena pitää nuorten kansalaispätevyyden lisäämistä kyseisten vaalien avulla?

Poliittiseen päätöksentekoon vaaditaan "tekniikan aikakaudella" yhä enemmän kokemusta ja erikoisasiantuntemusta, eikä tällaisten edellytysten hankkimiseen ole kaikilla samanlaisia mahdollisuuksia. Toisaalta läheskään kaikki vaadittavilla resursseilla varustetut eivät ole kiinnostuneita käyttämään niitä politiikkaan osallistumiseen. (Noponen 1992, 251; Pesonen& Sänkiaho& Borg 1993, 168) Hirst (1997, 4) toteaaakin, että politiikka uhkaa kärsiä tappion taloudelle, kun politiikkaan "pätevät" kansalaiset eivät ole kiinnostuneita poliittisesta urasta.

Milbrathin ja Goelin mukaan ympäristöstä saatavat yllykkeet vaikuttavat voimakkaasti yksilön poliittiseen osallistumiseen. Mitä enemmän ympäristö tarjoaa poliittisia ärsykyksiä, sen todennäköisemmin yksilö osallistuu poliittiseen prosessiin. Poliittinen kiinnostus ja alttius poliittisille yllykkeille ovat toisaalta toisiaan

vahvistavia. Mitä kiinnostuneempi kansalainen on politiikasta, sen varmemmin hän ottaa poliittiset yllykkeet vastaan. Vain marginaalisesti politiikasta kiinnostuneen kansalaisen mobilisoimisessa henkilökohtaiset kontaktit sekä keskusteleminen poliittisista kysymyksistä ovat tärkeä tekijä. Myös kansalaisen tuntiessa voimakasta preferenssiä jotakin poliittista suuntaa tai puoluetta kohtaan hän altistuu todennäköisemmin poliittiselle ärsykkeille kuin jos preferenssejä ei ole. Voimakasta henkilökohtaista vetoa johonkin poliittiseen suuntaan tuntevat henkilöt ovat siten taipuvaisia osallistumaan intensiivisemmin kuin muut. (Milbrath & Goel 1977, 6,35-37,39-40; Dalton 1988, 50)

Osallistumisella voi olla myös järjestelmää legitimoiva, demonstroiva ja mobilisoiva funktio, kuten totalitaarisissa järjestelmissä. Tällöin kyseessä on useimmiten kansalaisten totaalinen mobilisoiminen vaaliurnille äänestyspakkoa käyttäen. Kansalaisen syyt osallistua ovat siten pakotus ja kenties osallistumatta jättämisestä seuraavan rangaistuksen välttäminen. (Nojonen 1992, 244)

5.1.5. Poliittisen kiinnostuksen ja osallistumisen taustatekijät

Sekä poliittinen kiinnostus että poliittinen osallistuminen riippuvat monista eri taustatekijöistä. Ikä, koulutus, ammatti, asuinpaikka selittävät osallistumisen eroja, ja jopa eri puolueiden kannattajakunnissa ilmenee erilaista aktiivisuutta (Pesonen & Sänkiaho 1979, 202). Milbrathin ja Goelin (1977, 87-90, 106-119) mukaan poliittista osallistumista määrittävät taustatekijät ovat: 1) sosiaalinen asema yhteiskunnan keskusta-periferia-akselilla 2) sosioekonominen status (SES) tai luokka 3) asuinpaikka 4) yhdistys- ja järjestö- (organisationaalinen) osallistuminen 5) yhteisöidentifikaatio 6) ikä 7) sukupuoli 8) uskonto sekä 9) rotu.

Henkilöt, jotka sijaitsevat lähellä yhteiskunnan keskustaa osallistuvat todennäköisemmin politiikkaan kuin henkilöt lähellä periferiaa. Keskustassa sijaitsevat henkilöt vastaanottavat enemmän informaatiota, osallistuvat enemmän keskusteluihin, kuuluvat useampiin organisaatioihin. Sosiaaliseen keskustaan/periferiaan kuulumisen ei kuitenkaan ole pelkästään objektiivinen fakta,

vaan se on myös henkilökohtainen tunne omasta sijainnista lähellä keskustaa tai vastaavasti lähellä periferiaa. (Milbrath& Goel 1977, 87-89)

Korkeassa asemassa olevat kansalaiset osallistuvat todennäköisemmin politiikkaan kuin alemmassa asemassa olevat. Sosioekonominen status muodostuu tässä koulutuksesta, tuloista ja ammatista. Mitä suuremmat tulot, mitä korkeampi koulutus sekä mitä korkeampi ammatillinen asema kansalaisella on, sitä todennäköisemmin hän osallistuu politiikkaan. (Milbrath& Goel 1979, 90-102) Lisäksi muihin kuin poliittisiin järjestöihin tai yhdistyksiin osallistuminen kasvattaa todennäköisyyttä osallistua myös poliittisiin järjestöihin tai puolueisiin (Milbrath& Goel 1977, 110-111). Se aktiivi väestö, joka kuuluu erilaisiin yhdistyksiin, on keskitasoa kiinnostuneempaa myös poliittisista kysymyksistä (Pesonen& Sänkiaho 1979, 183).

Yhteisöön tiukasti integroituneet kansalaiset ovat taipuvaisempia osallistumaan politiikkaan kuin disintegroituneet kansalaiset. Uskonnon vaikutuksen poliittiseen osallistumiseen Milbrath ja Goel toteavat olevan vähäisen. (Milbrath& Goel 1977, 112-113,118) Huomautettava kuitenkin on, että uskonnolla voi edelleen olla merkittävä vaikutus puolueen valintaan (Russell 1990, 66,85). Useat tutkimukset näyttäisivät paljastavan, että tummaihoiset osallistuvat politiikkaan vähemmän kuin valkoiset (Milbrath& Goel 1977, 119). Tarkemmin tutkittuna kuitenkin sosiaalinen asema enemmän kuin rotu määrittelee tummaihoisten osallistumista Yhdysvalloissa. Kun sosiaalinen asema on sama kuin valkoisella, tummaihoiset ovat yhtä aktiivisia politiikassa kuin valkoiset. (Milbrath& Goel 1977, 119-120)

Tämän tutkimuksen kannalta tärkein poliittista osallistumista määrittävä tekijä on ikä. Poliittinen osallistuminen kasvaa tasaisesti iän mukana keski-ään saavuttamiseen asti, ja lähtee sen jälkeen jälleen laskuun. Ikä vaikuttaa kuitenkin enemmän vähemmän koulutettujen keskuudessa, kun taas korkeasti koulutetut osallistuvat enemmän iästä riippumatta. (Milbrath& Goel 1977, 114)

Teini-ikäisten sovinnainen osallistuminen politiikkaan on vielä vähäistä ja aktiivisuus lisääntyy vähitellen, mutta kaukana huipusta se on vielä heti äänioikeusiän saavuttamisen jälkeenkin (Pesonen& Sänkiaho 1979, 193).

Ikäryhmittäin poliittista osallistumista tarkasteltaessa on huomattavissa eräänlainen U-käyrä 41-50 -vuotiaiden ollessa aktiivisimpia keskustelijoita, muiden kanssa toimijoita sekä yhteydenottajia (Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993, 189).

Martikainen toteaa jo 1975 vaalituloksia analysoidessaan 18-20 -vuotiaiden äänestysaktiivisuuden olleen runsaat 20% alemman kuin 40-70 -vuotiaiden. Nuorten äänestäjien osallistuminen kasvoi kuitenkin voimakkaasti jo 20-30 -ikävuoden välillä. (Martikainen 1978, 15,20) Toisaalta Martikaisen ja Pekosen myöhempi tutkimus osoittaa, ettei nuorten äänestysaktiivisuus lisääntynyt 1980-luvulla iän myötä, vaan pysyi paikoillaan. Tämä osoittaa, ettei äänestysaktiivisuus nykyään välttämättä kasva iän noustessa. (Martikainen & Pekonen 1996, 34)

Nuorten poliittinen mobilisoituminen vaihtelee lisäksi mm. alueellisesti ikäluokkien sisällä (Martikainen 1978, 42). Erot äänestyskäyttäytymisessä sosioekonomisten luokkien välillä ovat nuorten keskuudessa varsin suuret. Koululaiset ja opiskelijat äänestävät aktiivisemmin kuin samanikäiset työssäkäyvät nuoret. Äänestysaktiivisuus nousee koulutuksen mukaan, ja on nuorten keskuudessa kaikkein korkein yliopistotason koulutuksen saaneiden nuorten keskuudessa. (Lähteenmaa & Siurala 1991, 90) Suurta erilaistumista löytyy siten paitsi ikäluokkien väliltä myös nuoren ikäluokan sisältä.

Nuoret ovat kuitenkin protestoimiseen olennaisesti valmiimpia kuin vanhat. Suhteellisesti lievimmät erot ilmenevät eri-ikäisten valmiudessa kirjoittaa vetoomuksia, sillä niihin voivat myös eläkeläiset ajatella osallistuvansa. Muihin protestitoimiin (boikotit, mielenosoitukset, rakennusten valtaaminen, seiniin maalaaminen) ovat nuoret huomattavasti valmiimpia kuin iäkkäät. Kaikki protestoinnin muodot, joita Pesosen, Sänkiahon ja Borgin tutkimuksessa vertailtiin, olivat vuonna 1991 yleisempiä kuin ne olivat olleet vuonna 1975. Suomalaiset olivat siten ajan myötä yleisestikin tulleita alttiimmiksi tai suopeammiksi protestoinnille. (Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993, 193)

Tärkeinä poliittista osallistumista määrittävinä tekijöinä nähdään iän lisäksi myös sukupuoli. Naisten äänestysprosentti on perinteisesti ollut alhaisempi kuin miesten,

mutta vähitellen sukupuolierot ovat hävinneet (Lähteenmaa & Siurala 1991, 90; Martikainen 1978, 26; Jennings & Farah 1990, 53). Viime vaalien tulosten mukaan miesten ja naisten äänestysaktiivisuuden ero on kääntynyt toisinpäin uusien ikäryhmien astuessa politiikan areenalle. Kyse ei Berndtsonin mukaan kuitenkaan ole pelkästään iästä, vaan myöskin eri sukupolviin liittyvistä poliittisen käyttäytymisen muodoista - aikaisempien sukupolvien naisista suurempi osa kuin nykyisistä ei katsonut politiikan kuuluvan heille. (Berndtson 1994, 116, 123-126; myös Dalton 1988, 49)

Bourdieu toteaa, että politiikka on perinteisesti ollut julkisena kenttänä miesten aluetta, kun taas naisille on kuulunut yksityinen, kodin sisäpuoli. Kuitenkin sukupuolten välinen ero vaihtelee luokan mukaan, eli intellektuelleihin kuuluvien naisten poliittinen kompetenssi on yhteiskunnallisesti tunnustettu ja eroaa hyvin vähän vastaavien miesten pätevyydestä - paljon vähemmän kuin muiden luokkien naisten pätevyydestä. (Bourdieu 1985, 201-203)

Toisaalta Jennings ja Farah mainitsevat poliittisen osallistumisen tasossa olevan edelleenkin huomattavia eroja miesten hyväksi. Kahdeksassa eri länsimaassa (Alankomaat, Britannia, Italia, Itävalta, Saksa, Suomi, Sveitsi ja USA) tehdyn tutkimuksen mukaan kaikissa maissa jokaisessa eri poliittisen osallistumisen muodossa (poislukien äänestäminen) miehet osallistuivat aktiivisemmin kuin naiset. (Jennings & Farah 1990, 56-57)

5.1.6 Poliittiset vaikutusmahdollisuudet

Syksyn 1996 kunnallisvaalien äänestämättömyys, alhainen äänestysinto tulkittiin vaalien tärkeimmäksi tulokseksi. Äänestyspassiivisuus oli vailla verta. Selvänä viestinä pidettiin sitä, että kansalaiset ovat menettäneet uskoaan vaaleihin merkittävänä vaikuttamiskanavana. (Parvikko 1997, 1) Onko tulevaisuuden tendenssinä jatkuva uurnilta pako, vai olivatko nämä vaalit vain kertaprotesti?

Pesosen ja Sänkiahon tutkimuksen mukaan (1979, 240) erityisesti vanhemmat kansalaiset uskoivat eduskuntavaalien voimaan, kun taas käsitys vaalien tehosta

väheni yleisesti siirryttäessä nuorempiin ikäluokkiin. Kaikkein nuorimmat (16-17-vuotiaat) olivat yleisesti tietämättömiä erilaisista mahdollisuuksista vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Eri ikäluokat ajattelivat jossain määrin erilaisia vaikuttamisen keinoja. 51-59 -vuotiaat mainitsivat äänestämisen ja yhteydenotot poliitikkoihin, keski-ikäiset sen sijaan olivat valmiimpia ryhmätoimintaan. Vetoomusten allekirjoittaminen ja yleisönosastoon kirjoittelu olivat nuoren ikäluokan suosiossa, ja 16-17 -vuotiailla näytti olevan yllättävääkin uskoa puolueuuden merkitykseen. (Pesonen & Sänkiaho 1979, 240-241)

Kuitenkin Silvosen tutkimuksen mukaan 80-luvun nuoret opiskelijat eivät jaksaneet uskoa omiin poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa eivätkä henkilökohtaisen toiminnan hyödyllisyyteen (Silvonen 1991, 49). Lisäksi kansalaisten poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin ei jakseta uskoa edes valtaeliitin keskuudessa. Valtaeliitistä suuri osa ei usko "demokratian toimivan Suomessa niin hyvin, että puheet kansalaisten huonoista vaikutusmahdollisuuksista ovat vailla pohjaa". (Paastela 1995, 18-19)

Pesosen ja Sänkiahon tutkimuksen mukaan protestitoiminnasta tehokkaimpia toimenpiteitä olivat vetoomusten allekirjoittaminen, boikotointi ja mielenosoitukset. Nuoret pitivät protestointia tehokkaampana vaikuttamisen kanavana kuin vanhemmat ikäryhmät. (Pesonen & Sänkiaho 1979, 228-229) Protestivalmius on suorassa yhteydessä siihen, kuinka tehokkaana kansalainen kyseistä toimenpidettä pitää. Kansalaisten yleinen protestivalmius ei kuitenkaan korreloinut sen kanssa, kuinka paljon he arvelivat rajumman protestoinnin vaikuttavan poliittisiin päätöksentekijöihin. Jyrkimpien keinojen tehoa ihmiset arvioivat ikään kuin ulkopuolisina. (Pesonen & Sänkiaho 1979, 232-233)

Samaan aikaan kuin perinteisen poliittisen toiminnan vaikutusmahdollisuuksien nähdään vähentyneen, uudet kysymykset ovat aktivoineet esimerkiksi opiskelijoita toimimaan mm. yhden asian liikkeissä. Mitä sekalaisempia teemoja ajaneiden ryhmien kannatus opiskelijavaaleissa on noussut 1980-luvun alusta lähtien. Esimerkiksi feminismi on aktivoinut naisia ja rauhanasia aktivoi opiskelijoita jatkuvasti. (Lähteenmaa & Siurala 1991, 90-91; Siurala 1991, 197-198) Oletettavaa

on, että vaikutusmahdollisuudet tällaisen toiminnan kautta nähdään siten suuremmiksi kuin perinteisen poliittisen osallistumisen kautta.

5.2. Sukupolviteoriaa

Sukupolvien välistä ristiriitaa on kuvattu usein juuri vertailemalla nykynuorisoa ja 1960-luvulla aktiivisesti vaikuttanutta sukupolvea. Kuilun näiden välillä väitetään vain syvenevän. Väitteet nykypäivän nuorten ihmisten passiivisuudesta saavat ylikorostuneen aseman, kun heitä verrataan 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun nuorisoon sen ajan kriteereillä (Jääsaari & Martikainen 1991, 17). 1960-luvun tulkeista varttui poliittinen kohortti, jota vasten kaikki sodanjälkeiset polvet peilaavat itseään. (Paakkunainen 1991, 180)

60- ja 70- lukujen nuorten esiin nostamat kysymykset kuten ekologiset ongelmat tai kehitysmaiden köyhyys eivät toisaalta ole menettäneet merkitystään, vaan ovat yhä polttavampia tänään (Tarvainen 1993, 9-10). Tämän päivän aktivismi kanavoituu enemmänkin yhden asian liikkeisiin, ei perinteisten poliittisten puolueiden sisään kuten Suomessa 1960- ja 70-luvuilla. Lisäksi "poliittisen" luonteen ymmärtäminen on osittain muuttunut. "Poliittinen" ei enää liity samalla tavoin puolueisiin ja puoluepolitiikkaan kuin 60- ja 70-luvuilla. (Silvonon 1991, 48-49; Tarvainen 1993, 165)

Toisaalta 1960-luvun nuorison aktiivisuudesta on muodostunut lähes myytti. Eri ikäryhmien poliittisesta osallistumisesta vuonna 1979 tehty tutkimus osoitti "teini-ikäisten" kiinnostumisen politiikkaa kohtaan olevan vähäistä. Kaikkien eri osallistumismuotojen kohdalla nuorien (16-22-vuotiaat) osallistuminen oli muita vähäisempää. Usein tai joskus 16-17 -vuotiaista vuonna 1974 luki sanomalehdistä politiikkaa käsittelevää aineistoa 43%, 18-22 -vuotiaista 56%, kun keskiarvo kaikista kansalaisista oli 62%. (Pesonen & Sänkiäho 1979, 158, 192-194)

Osallistuminen näytti nousevan täysi-ikäisyyden saavuttamisen myötä, mutta pysyvän silti suhteellisen alhaisena ennen 22 ikävuotta. Kouluikäisten ryhmästä puuttui melko tarkkaan kaikki vaativa poliittinen osallistuminen. Myöskään 23-29 -

vuotiaat eivät osoittautuneet erityisen osallistumishalukkaiksi. He lukivat ja keskustelivat, ja olivat siten tiedollisesti aktiiveja, mutta heitä ei näkynyt vaalitulaisuuksissa eivätkä he vaikuttaneet ympäristössään yhtä aktiivisesti kuin vanhemmat ikäluokat. Puolueaktiiveja oli 16-29 -vuotiaissa huomattavasti vähemmän (2-5%) kuin vanhemmassa väestössä (11-17%). (Pesonen& Sänkiaho 1979, 158,192-194)

Sovinnaisen poliittisen osallistumisen yleisyys iän mukaan (%):

osallistumismuodot

ikä

	16-17	18-22	23-29	kaikki
seuraa sanomalehdistä	43	56	68	62
toimii muiden kanssa	14	23	27	31
osallistuu poliittisiin kokouksiin	8	10	13	18

(Pesonen& Sänkiaho 1979, 193 taulukkoa mukailten)

Vaikka Pesonen ja Sänkiaho (1979, 159) huomauttavatkin, että epäaktiivinen opiskelija- ja koululaisryhmä saattaa olla ylipolitisoitunutta ikäluokkaa seuraavaa "farkkukansaa", voi mielestäni ainakin tämän tutkimuksen perusteella pitää yleistyksenä käsitystä 1960-luvun lopun ja 1970-luvun alun nuorisosta äärimmäisen poliittisesti aktiivisena ikäluokkana. Enemmän tulisi sanoa, että osa nuorisosta oli tällöin niin ylipolitisoitunutta, että se leimasi koko ikäluokan.

Ikäryhmien väliset ristiriidat voimistuvat ja korostuvat, kun uuden sukupolven kokemukset poikkeavat radikaalisti heidän vanhempiensa, isovanhempiensa sekä muiden läheisen ympäristönsä vanhempien kokemuksista. Vanhemmat eivät tällöin kykene antamaan nuorille heidän iälleen sopivia elämänmalleja, jolloin nuorten on kehitettävä uusia malleja omien kokemustensa perusteella. Ajan mittaan tällainen kofiguratiivinen kulttuuri yleistyy ja muuttuu itsestäänselvyydeksi, ja odotus, että lapset tulevat irrottautumaan vanhemmistaan tulee osaksi kulttuuria. Itse dissasosiaatiosta tulee instituutio. Kun kofiguraatio ikätoverien keskuudessa on

institutionalisoitunut, syntyy "nuorisokulttuuri": ikäkerrostuminen, jota koulujärjestelmä tukee, käy yhä tärkeämmäksi. Nykyajalle tyypillistä on sukupolvien välisten välirikkojen hyväksyminen. On normaalia, että nuoret samastuvat toisiinsa ja oppivat toisiltaan sekä kapinoivat vanhempiaan vastaan. (Mead 1971, 60-73,80-83)

Tämä korostui erityisesti 1960-luvulla, jolloin Tarvaisen mukaan opiskelijakapinaan liittyi selkeästi "isäkapinan" elementti. Tällöin sukupolvien välille alkoi kasvaa todellinen kuilu. Nuorten ja heidän vanhempiensa välinen konflikti kärjistyi, kun todellisuus oli ristiriidassa yhä voimassaolevien vanhoillisten 30-luvun arvojen kanssa. Nuoret radikaalit kapinoivat näitä 30-luvun ideologisia tukipilareita - koti, uskonto ja isänmaa -vastaan yhteiskunnassa, joka ei enää vastannut näitä arvoja. Taloudellis-teknologinen kasvu ja kapitalistinen kehitys sekä nuorten näissä näkemä inhimillisten suhteiden kaupallistuminen aiheuttivat 60-luvun nuorissa kapinan vanhan sukupolven systeemiä vastaan - hyvinvointiyhteiskunnan henkistä pahoinvointia, yltäkylläistä ulkokultaisuutta vastaan. (Tarvainen 1993, 23-28,37)

Toisaalta, mihin sukupolveen lasketaan vuosina 1978-1980 syntyneet nuoret? Sukupolvellahan tarkoitetaan sellaista ihmisryhmää, jota yhdistävät samankaltaiset elämäkokemukset, ja se kattaa yleensä suhteellisen pitkän ajan sisällä syntyneet saman ikäluokan ihmiset. Sukupolvi-ajatus yleensä edellyttää pysyvien käyttäytymis- ja ajattelumallien esiintymistä pitkänä ajanjaksona (Jääsaari ja Martikainen 1991, 19). Sukupolvet ovat tunnetusti yleensä jaettu J.P. Roosin (1986, 49-52) mukaan

- 1) pulan, sodan ja jälleenrakennuksen sukupolveen (1910-1930-luvuilla syntyneet),
- 2) suuren murroksen sukupolveen (1940-luvulla syntyneet) ja
- 3) lähiöiden ja koulutuksen sukupolveen (1950- ja 1960-luvuilla syntyneet).

Näihin voidaan esittää lisättäväksi esimerkiksi 4) hyvinvointisukupolvi ja 5) Euroopan murroksen sukupolvi (Marja Järvelä, luentosarja suomalaisesta yhteiskunnasta, kevät 1996). Näistä hyvinvointisukupolvi ajoittuisi Järvelän mukaan n. 1955-1965 syntyneisiin, 1980-luvun nuoriin aikuisiin, ja Euroopan murroksen sukupolvi taas 1966-1975 syntyneisiin, 1990-luvun nuoriin aikuisiin.

1960-luvun jälkeen syntyneitä sukupolvia on tutkittu kuitenkin hyvin vähän ja sukupolvitutkimus on enimmäkseen keskittynyt suuren murroksen sukupolveen. Jääsaaren ja Martikaisen tutkimuksessa (1991, 19-20) onkin käytetty poliittisten sukupolvien jaottelua ennen 1960-lukua syntyneistä J.P. Roosin esittämän yleisemmän jaon pohjalta, jolloin sukupolvet jakautuvat lyhyempiin ajanjaksoihin

sotasukupolvi	1920-1926 syntyneet
jälleenrakennuksen sukupolvi	1927-1934
vakiintumisen sukupolvi	1935-1944
kulttuurimurroksen sukupolvi	1945-1951
ylipolitisoitumisen sukupolvi	1952-1957

Martikaisen mukaan poliittisen sukupolven käsite korostaa näkemystä, että poliittisia ryhmittymisiä voidaan tulkita määrättyjen yhteisten kokemusten tai yhteisesti koettujen tapahtumien kautta. Tämän mukaan poliittisen ryhmittymän jäsenillä olisi siten yhteinen kokemuspohja, jonka perusteella ryhmä muodostuu ja muodostaa koalitioita. (Martikainen 1978, 28-29) Toisaalta Bourdieu toteaa, että sukupolviin jako samoin kuin nuorien ja vanhojen erottelu on mielivaltaista. Katkaisukohtat sukupolvien välillä ovat vaihtelevia, ja riippuvat katkaisukohtan määrittelijästä. (Bourdieu 1985, 129)

Käytettiinpä mitä määritelmää eri sukupolvista hyvänsä, selvää on, että sukupolvitutkimus on pääasiassa rajoittunut ennen 1960-lukua syntyneisiin eikä 1970-luvulla ja varsinkin sen loppupuolella syntyneitä ole tutkittu juuri lainkaan, saati määritelty omaksi sukupolvekseen.

Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa J.P. Roosin (1986, 49) mukaan uusi sukupolvi saattaa muodostua kuitenkin joka viides vuosi tai useamminkin. Niinpä tämän mukaan sukupolvi-käsitettä käyttäen vuosina 1978-80 syntyneet nuoret voivat kuulua jo eri sukupolveen kuin jopa vuosina 1975-1977 syntyneet nuoret. Viiden vuoden ikäerollakin voi syntyä "sukupolvikuilu". Sukupolvittaiset rajat eivät ole selkeitä, eikä sukupolvien vaihtumista voi yksiselitteisesti asettaa tiettyjen vuosilukujen mukaan (Jääsaari & Martikainen 1991, 20). Kun ajatellaan sukupolvien välistä

ristiriitaa, on ensin selvitettävä, miten sukupolvi pitää tässä tapauksessa käsittää, ja mihin sukupolveen vuosina 1978-1980 syntyneitä verrata.

Martikaisen ja Pekosen mukaan 1980-luvun ja 1990-luvun nuorilla on selvästi eri asenne politiikka kohtaan. Näin ollen heitä ei voi pitää yhtenäisenä ryhmänä tai sukupolvena. 1980-luvulla ei esiintynyt ikään yleensä liittyvää yhteiskunnallisen kiinnostuksen lisääntymistä, ja nämä äänestämättömyyteen oppineet säilyttävät pitkään omaksumansa tavan. 1980-luku tarjosi poikkeuksellisen huonot edellytykset poliittiselle osallistumiselle, ja tätä aikaa Martikainen ja Pekonen kuvailevatkin "kroonisen mobilisaation" kautena. 1990-luvulla puolestaan äänestysaktiivisuus on noussut aallonpohjasta ja politiikkaan tunnettu kiinnostus on lisääntynyt. (Martikainen & Pekonen 1996, 31,33-34,38)

Eriytyminen ikäryhmien välillä on seurausta siitä, että vanhempi sukupolvi on elänyt sellaisina aikoina ja sellaisissa oloissa, joita nuoremmat sukupolvet eivät ole kokeneet. Esimerkiksi sodan vaikutus vaihtelee sen mukaan, missä elämänvaiheessa se on koettu. Yhteiskunnan muuttuminen osaltaan luo eroa sukupolvien välille. Mm. hyvinvointiyhteiskunnan syntyminen, joukkotyöttömyyden vakiintuminen ja sähköisen joukkoviestinnän leviäminen ovat muutoksia, jotka voimakkaasti erottavat sukupolvia toisistaan. (Suhonen 1988, 70-71) Kriittiset sukupolvikokemukset liittyvät yhteiskunnan kokonaistilanteen normaalisuuteen ja kansakunnan orientoitumiseen kansainvälisesti, ajanjakson tärkeisiin poliittisiin kysymyksiin sekä konkreettisiin poliittisiin ja sosiaalisiin mullistuksiin. Näistä etenkin sodat, lamat, kansainvälinen eristyminen tai avautuminen, äänioikeuden laajeneminen sekä laajat lakot muokkaavat sukupolven yhteistä maailmankuvaa. (Martikainen 1978, 29)

Tällaiset kokemukset ovat siten muokanneet myös 1970-luvun lopulla syntyneiden maailmankuvaa. Etenkin 1990-luvun voimakkaan lamakauden uskoisi vaikuttaneen 70-luvulla syntyneiden arvoihin ja suhtautumiseen yhteiskuntaan ja politiikkaan (Martikainen & Pekonen 1996, 10,13). Martikainen ja Pekonen (1996, 40) toteavat, että "viime vuosien vaikeat yhteiskunnalliset olosuhteet ovat ilmeisesti johtaneet siihen, että politiikan asema ihmisten todellisuudessa on noussut keskeisempään asemaan". Toisaalta työttömyys on yksi poliittista osallistumista voimakkaasti

passiiviseen suuntaan muokkaava tekijä (Martikainen 1978, 137), ja tämä on 1990-luvulla ollut korkeampi kuin koskaan ennen.

Samoin Neuvostoliiton hajoaminen, kommunismin hylkääminen entisessä Itä-Euroopassa, Euroopan Unioniin liittyminen ja jatkuva kansainvälistyminen lienevät juuri tähän ikäluokkaan voimakkaasti vaikuttaneita muutoksia. Tämä samantapaiset kokemukset läpikäynyt poliittinen sukupolvi voikin muodostaa perustan uudelle poliittiselle aatteelle tai esimerkiksi uusien ryhmien synnylle. (mm. Martikainen 1978, 29; Martikainen & Pekonen 1996, 10-11) On toisaalta myös mahdollista, että nämä kokemukset vaikuttavat päinvastaiseen suuntaan passivoiden kyseistä sukupolvea.

5.3. Vieraantuminen, anomia ja syrjäytyminen

Tarvainen toteaa, että vieraantumisen tematiikka nousi esiin erityisen vahvasti juuri 1960-luvulla, ylipolitisoituneen nuorison nostaessa sen pinnalle. 1960-luvulla vieraantumisesta tuli sorron synonyymi. Yhteiskunnallisen rakennemuutoksen synnyttämä elämän kaupallistuminen merkitsi vieraantumisen voimistumista. Ihmisten väitettiin vieraantuvan yhä enemmän luonnosta, työstä, toisistaan sekä itsestään. Lisääntyneen vieraantuneisuuden pelättiin kasvavan niin suureksi, että se hävittäisi tietoisuuden vieraantumisesta. Radikaalit 60-luvun vasemmistolaiset korostivat erityisesti kehittyneen teknologian synnyttämää vieraantuneisuutta. Moderneissa yhteiskunnissa syntyy heidän mukaansa uusia vieraantumismuotoja, esimerkiksi poliittinen, teknologinen sekä urbaani vieraantuminen. Vieraantuminen oli vuosikymmenen sana. (Tarvainen 1993, 27, 43-48)

Joachim Israel antaa vieraantumisen termille kaksi merkityssisältöä, joista toinen viittaa sosiologisiin prosesseihin ja toinen psykologisiin tiloihin. Sosiologisella tasolla pyritään kuvaamaan taloudellisesti-sosiologisia prosesseja, jotka vaikuttavat yksilöön ja hänen rooliinsa yhteiskunnassa. Psykologisella tasolla analysoidaan psykologisia elämyksiä, jotka johtuvat yksilön suhteista toisiin ihmisiin ja esineisiin. (Israel 1974, 16-17)

Lisäksi Israel jakaa vieraantumisen empiirisellä tasolla subjektiiviseksi ja objektiiviseksi ilmiöksi. Subjektiivisena ilmiönä vieraantumista tutkitaan keskittymällä yksilöiden omiin kokemuksiin ja kokemusten kuvauksiin. Objektiivinen vieraantumisen ilmiö puolestaan tarkoittaa a) ihmisten objektiivisesti havaittavissa olevaa käyttäytymistä tai b) tietynlaisia yhteiskunnallisia oloja tai edellytyksiä. Yksilön subjektiivisia tiloja varsin usein kutsutaan nimityksellä "vieraantuminen", kun taas objektiivisia yhteiskunnallisia oloja sanotaan "anomiaksi". (Israel 1974, 17-18)

Anomia on sosiaalisen rakenteen tila, jossa sosiaalisen järjestelmän normit ja päämäärät eivät enää vaikuta yksilöiden käyttäytymiseen, toisin sanoen anomia on "normittomuuden" tila. Tämä normittomuus ja moraalisaäntöjen puuttuminen johtuu Israelin mukaan sosiaalisen järjestelmän puutteellisesta tasapainosta. (Israel 1974, 162,166, 268) Sipilän (1985, 46-47) mukaan kiinteiden ja selvyyden puute, kiinteiden yhteisöjen ja selvien sääntöjen puuttuminen, aiheuttavat nykyisin normittomuutta. Kemppinen toteaa, että konfliktinuoret toimivat usein siten, että heidän elämäntapansa ja ympäröivän yhteiskunnan normit ovat pahassa ristiriidassa keskenään. Tässä on kyseessä anominen tila, jossa yhteiskuntarakenteen estää nuorten tiettyjen tarpeiden tyydyttämisen. (Kemppinen 1997, 90)

Väite, että yksilö on vieraantunut, tarkoittaa että yksilö on tehty vieraaksi jollekin. Termi viittaa siten johonkin tilaan tai prosessiin, jota voidaan pitää normaalina. Tarkoitettu normaalitila voi olla a) ihannetilä, jonka saavuttaminen on toivottavaa, tai b) tila, joka on tilastollisesti tavallinen. Tässä tapauksessa vieraantunut yksilö saattaa olla vain poikkeava. (Israel 1974, 22)

Teoriat ihmisen vieraantumisen jaetetaan tavallisesti yksilösuuntautuneisiin- ja yhteiskuntasuuntautuneisiin kahden piirteen perusteella: 1) millaiseen teoriaan ihmislunnonsta ne perustuvat ja 2) millaisia käsityksiä teoriassa on yksilön ja yhteiskunnan välisistä suhteista sekä millaisia olemassaolevien perusristiriitojen ratkaisuja niissä esitetään. (Israel 1974, 22,25)

Yksilön ja yhteiskunnan suhteisiin perustuvista teorioista ensimmäisessä yhteiskunnalliset prosessit luovat vieraantumisen. Toisen lajin teorioissa vieraantumisen luo ihmisen käyttäytyminen, ja tällöin vieraantumisesta tulee puutteellisen sosiaalisen sopeutumisen ongelma. Jos teoriassa ollaan kiinnostuneita yhteiskunnan muuttamisesta ja se perustuu oletukseen, että vieraantuminen johtuu yhteiskunnan organisaatiosta, nimitetään teoriaa yksilösuuntautuneeksi. Yhteiskuntaa muutetaan sellaiseksi että yksilö voi saavuttaa tavoitteensa. Kun taas teoriassa syyllisenä pidetään yksilöä ja ehdotetaan hänen sosiaalisen sopeutumisensa muuttamista, nimitetään teoriaa yhteiskuntasuuntautuneeksi. Tällöin korostetaan lähinnä yhteiskunnan vaatimuksia, joita ei voida toteuttaa sen vuoksi että normeista poikkeava käyttäytyminen tekee mahdottomaksi saavuttaa yhtenäisyyttä. (Israel 1974, 23-26)

Sipilä (1985, 72) toteaa, että syrjäytymisen käsite tuli kieleemme 1970-luvulla osittain "korvaamaan lohduttoman epämääräistä vieraantumisen käsitettä". Syrjäytymistä tapahtuu, kun yksilön ja yhteiskunnan väliset siteet heikkenevät. Syrjäytyminen on yhteiskunnan ulkopuolelle jäämistä. Nuori voi syrjäytyä monesta eri elämänalueesta: työstä tai työelämästä, koulutuksesta, sosiaalisista suhteista ja yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista. (Kempainen 1997, 127,130)

Tärkeimmät siteet yhteiskuntaan ovat työ ja perhe, ja pahiten syrjäytyneitä ovatkin ne, joilla ei ole työtä eikä perhettä (Sipilä 1985, 73). Aiemmin sosiaalistaneiden kollektiivien menettäessä merkitystään postmodernissa yhteiskunnassa yksilö irtautuu kollektiivien ohjauksesta, eristäytyy yhteiskunnasta, ja tämä johtaa pahimmillaan työn vieroksuntaan, vieraantumiseen poliittisesta toiminnasta, perinteisten arvojen hylkäämiseen, ja täydelliseen syrjäytymiseen (Lähteenmaa & Siurala 1991, 7-10).

Sipilän mukaan syrjäytyminen voi johtua siitä, että yhteisö haluaa sulkea jonkun ulkopuolelleen, toisin sanoen yhteiskunta syrjäyttää hänet. Syrjäytyminen edellyttää, että on olemassa yhteisö, jolle syrjäytetyt ovat toisia - toisia työssä oleville, toisia perheellisille, toisia selviytyville kansalaisille. Sipilän mukaan syrjäytetyt ovat useimmiten keski-ikäisiä miehiä, jotka ovat lähtöisin alimmasta sosiaaliryhmästä ja siviilisäädyltään naimattomia, eronneita tai leskiä. Syrjäytyminen voi lähteä myös

omasta aloitteesta, jos yksilö haluaa itse eristyä. Syrjäytyneiden joukko on laajempi kuin syrjäytettyjen. Syrjäytymisen luonteeseen kuuluu vahvasti yksilökohtaisuus - yksilöt syrjäytyvät erikseen, eivät kollektiivisesti. (Sipilä 1985, 72-75, 153)

Kemppinen toteaa, että kun yhteiskunnan mahdollisuudet jakaantuvat epätasaisesti, riski jäädä osattomaksi ja joutua syrjäytyneeksi kasvaa. Syrjäytyneelle ihmiselle on useimmiten kasaantunut kulttuurillisen, taloudellisen sekä sosiaalisen pääoman puute. Tyypillisiä ovat matala koulutustaso, ammattitaidottomuus ja lyhytkestoiset työsuhteet. Seurauksena syrjäytyneen tulo- ja kulutustaso laskevat ja elämän suunnittelu vaikeutuu. Vaikeasti syrjäytyneiden kohdalla puhutaankin jo köyhyysongelmasta. (Kemppinen 1997, 126-127,130)

5.4. Poliitikasta vieraantuminen

Vanhat, eriarvoisuuksia sisältäneet sosiaaliset rakenteet ovat hajonneet sosiaalisen elämän yksilöityessä koulutuksen kasvun ja alueellisen liikkuvuuden myötä (Kortteinen 1992, 123). Perinteisten luokkarakenteiden murtuessa ja poliittisten traditioiden hävitessä kansalaisten automaattinen sitoutuminen politiikkaan on vähentynyt ja kansalaiset ovat etäännyneet ja vieraantuneet politiikasta.

(Martikainen& Pekonen 1996, 43; Pekonen 1997, 26) Kun syrjäytyneet ihmiset sopeutetaan yhteiskuntaan erilaisten tukimuotojen avulla, eivät syrjäytyneet muodosta enää perinteisen luokkakäsitysmallin mukaista "riistetyn luokan valtapyrkimysintressiä". Ihmiset passivoituvat tukien vastaanottajiksi ja tulevat passiivisesti riippuvaisiksi valtiosta. (Kemppinen 1997, 136; Lähteenmaa& Siurala 1991, 8-9)

Nykyään ihmisten on myös vaikea nähdä, mikä yhteys politiikaksi mielletyllä toiminnalla on heidän arkeensa. Esimerkiksi Suomen eduskuntaa ja poliittista järjestelmää ei kovin moni osaa arvostaa, mutta suomalaisesta sosiaaliturvasta ja terveydenhuollosta ollaan hyvin ylpeitä. Tästä huolimatta sosiaalivaltion kritiikki on voimistunut. Varsinaista politiikkaa arvioidaan ikään kuin muusta yhteiskuntatodellisuudesta irrotettuna. (Martikainen& Pekonen 1996, 58-59, 72) Kansalainen saattaa väittää, ettei hän ole kiinnostunut politiikasta, mutta olla silti

samanaikaisesti hyvinkin kiivaasti jotakin mieltä jostain spesifistä kysymyksestä. Dalton toteaa harvojen kansalaisten olevan kiinnostunut jokaisesta poliittisesta asiasta tai aiheesta, mutta useimpien kansalaisten olevan ainakin yhden erityisen, spesifin asian yleisönä (issue public). (Dalton 1988, 27-28)

Pekosen mukaan politiikasta vieraantumisen on erityisen yleistä etenkin ns. betonilähiöissä. Tällaisessa urbaanissa miljöössä tyypillistä on keskimääräistä suurempi työttömyys, toimeentulotuen saajien normaalia korkeampi määrä sekä keskimääräistä suurempi prosentti ulkomaalaisia. Betonilähiössä tehdyistä haastatteluissa Pekosen mukaan korostuu juuri politiikan ja "normaalin arjen" erillisyyt. Poliitikasta on muodostunut "oma erillinen elämänalueensa, jolla ei ole mitään tekemistä paikallisten konkreettisten ongelmien kanssa". (Pekonen 1997, 21-26)

Pekosen mukaan politiikalle ominaiseksi tunnistettiin tietty itsekkyyt, toimiminen oman edun ajamiseksi, ja politiikan nähtiin pikemmin edistävän kuin ehkäisevän yhteistä etua tai parhaan ratkaisun etsimistä. Poliitikoilla tulkittiin aina olevan takajatus "poliittisten pisteiden keruusta", ja heidän toimintansa nähtiin välineellisenä sekä vilpillisenä. Poliitikka näyttöytyy tämän tutkimuksen valossa kaikkea muuta kun juhlapuheiden "yhteisten asioiden hoitona". (Pekonen 1997, 22-25) Nuorten käsitykset poliitikoista ovat erittäin kielteisiä ja poliitikkojen "todellisia" tavoitteita ja moraaliala epäillään laajasti. (Martikainen & Pekonen 1996, 56) Myös poliitikot itse ovat huolissaan epäluottamuksesta heitä kohtaan (Paastela 1995, 19).

Yksilö osallistuu politiikkaan vähemmän todennäköisesti Dahlin mukaan jos 1) hän arvostaa siitä saatavissa olevia palkintoja vain vähän suhteessa palkintoihin, joita voidaan odottaa muilta toiminnan aloilta, 2) hänen mielestään hänelle tarjoutuvat vaihtoehdot eivät olennaisesti eroa toisistaan, 3) hänen toiminnallaan ei hänen mielestään ole merkitystä, koska hän ei kuitenkaan pysty muuttamaan tulosta merkittävästi, 4) hän uskoo, että tehtävät ratkaisut tulevat tyydyttämään häntä suhteellisen hyvin vaikkei hän osallistukaan, 5) hänen mielestään hänen tietonsa ovat liian vähäiset, 6) hänen tielleen tulee vaikeilta tuntuvia esteitä (Dahl 1971, 154-161).

Onko nuorison politiikasta vieraantuminen vain yleinen päätelmä ja yksinkertaistus suurimmasta osasta nuoria? Paastela (1995, 19) toteaa, että "politiikasta vieraantumista liioitellaan haastattelututkimusten perusteella helposti", ja että sitä voidaan mitata empiirisesti monin eri tavoin, jolloin tulokset riippuvat paljolti siitä, mitä kysytään ja miten. Siuralan tutkimuksen mukaan yleinen mielipide ja nuorison julkisuuskuva poikkeavat huomattavasti todellisuudesta. Tiedotusvälineet luovat herkästi vääriä kuvia nuorisosta ja tiedotusjulkisuudessa usein luodaan nuorisosta kielteisesti leimautuneita stereotyyppioita. Esimerkiksi nykynuoriso nähdään paheellisempänä kuin aikaisemman sukupolven nuoriso, vaikka näin ei todellisuudessa välttämättä ole. (Siurala 1991, 194-201)

Jääsaari ja Martikainen (1991, 17) toteavat, että nuorten passivoitumista on yleensä verrattu 1960-luvun nuorison radikalismiin, eikä niinkään tarkasteltu suhteessa myös muiden ikäluokkien muuttuneeseen käyttäytymiseen. Lähteenmaa ja Siurala toteavat, että nuorten poliittisesta passiivisuudesta puhuttaessa täytyy muistaa, ettei äänestysinnon lasku koske vain nuoria vaan ikäluokkia kautta linjan. Heidän mielestään poliittisen osallistumisen muutokset ja poliittinen individualismi tulisikin käsittää laajemmaksi ilmiöksi kuin pelkäksi nuorisokysymykseksi. Lisäksi poliittinen passiivisuus äänestämättä jättämisen muodossa liittyy heidän mukaansa nimenomaan kaupunkilaisuuteen, mutta myös vähävaraisuuteen sekä kouluttamattomuuteen. (Lähteenmaa & Siurala 1991, 90-91)

Berndtsonin mukaan olisikin enemmän sanottava, että nuorissa on enemmän äänestämättä jättäneitä kuin vanhemmissa ikäryhmissä, ja jatkettava analyysia jakamalla ikäryhmät erilaisiin alaryhmiin (miehet ja naiset, eri yhteiskuntaluokat jne.). Näin voitaisiin välttyä yleistyksiltä, joihin varsinkin tiedotusvälineissä usein törmää. (Berndtson 1994, 88)

Mead (1971, 102) toteaa, että useimmissa sukupolven välistä kuilua koskevissa keskusteluissa painotetaan nuorten vieraantumista, kun sen sijaan vanhempien vieraantuminen ohitetaan kokonaan. Sukupolvien välinen kuilu on hänen mukaansa planetaarinen ja universaalinen ilmiö, ja siitä johtuen ainutlaatuinen elettyyn historiaan nähden. Välikko sukupolvien kesken on myös peruuttamaton, kun tämän

päivän lapset ovat kasvaneet maailmassa, jota heidän vanhempansa eivät koskaan tunteneet. (Mead 1971, 85-91) Vieraantuneita ovat sekä nuoret että vanhemmat, kun molemmilta osapuolilta puuttuu keskinäiseen kommunikaatioon tarvittava sanasto. Ymmärtämystä estää se, etteivät vuoropuhelun osapuolien kokemukset ole verrattavissa toisiinsa. Kanssakäyminen on mahdotonta, kun vanhemmat yrittävät ymmärtää nuoria omien kokemuksiansa pohjalta. (Mead 1971, 102-103)

5.5 Puoluevastaisuus

Poliittinen passivoituminen ilmenee myös puoluevastaisuutena. Pekonen (1997, 15) toteaa, että "poliittisen tyytymättömyyden yhtenä mittarina on pidetty puoluevastaisten mielipiteiden (ns. anti-party sentiment) laajuutta, koska nimenomaan puolueilla on erittäin keskeinen rooli parlamentaarisessa demokratiassa". Valtion vallan kasvu on johtanut myös puolueiden vallan kasvuun niin että Pekosen mukaan voidaan puhua jo puoluevaltiosta. Valtion epäonnistuminen yhteiskunnallis-poliittisten ongelmien hoidossa (kuten työttömyys) on käänntynyt myös kritiikiksi puolueita ja poliitikkoja kohtaan. (Pekonen 1997, 15)

Martikaisen ja Pekosen tutkimus vuoden 1995 vaaleista osoittaa, että helsinkiläisnuorten poliittinen kiinnittyminen puolueisiin on hyvin vähäistä, vaihtelunhalu suurta ja äänestämistä koskevat valinnat tehdään viime hetkellä. Kolmen suurimman puolueen yhteenlaskettu kannatus on 1990-luvulla laskenut samaan aikaan kun uudet pienet puolueet ja ryhmät ovat kasvattaneet kannatustaan. (Martikainen & Pekonen 1996, 26-28) Suurten puolueiden jäsenmäärät ovat laskeneet 1980-luvulta lähtien, ja tänä päivänä neljään suurimpaan puolueeseen kuuluukin vain 10 % äänioikeutetuista (vrt. 19% 1960-luvun alussa). Äänestyspäätöstä tehtäessä ehdokkaan merkitystä korostetaan yhä enemmän puoluekiinnittyneisyyden vähetessä. Etenkin nuoret asettavat ehdokkaan puolueen edelle. (Pekonen 1997, 16-18)

Yhteiskunnan perusristiriitoihin perustuva politiikka (ns. cleavage-politiikka) on menettänyt suosiotaan, ja politiikka on muuttunut kasvavassa määrin jonkun ajankohtaisen asian ympärille keskittyväksi issue-politiikaksi. Tämä tarjoaa väylän uusille yrittäjille, ryhmille ja puolueille kiinnittää äänestäjien huomio kohdentamalla

vaateensa joihinkin tiettyihin kysymyksiin. Perinteisillä puolueilla on vaikeuksia vastata spesifien kysymysten esiin nostamiin haasteisiin. Äänestäjät kuitenkin suosivat issue- ja arvopohjaista politiikkaa perinteisen ideologisen -ismi-politiikan kustannuksella. (Martikainen& Pekonen 1996, 10-11,16; Dalton 1988, 174-175,191) Poliitiikan ala on laajentunut ja erityisesti uusina aiheina ovat nousseet esiin esimerkiksi ympäristökysymykset kuten ydinvoima, sekä vähemmistöoikeudet ja tasa-arvokysymykset. (Dalton 1988, 191,194; Puuronen 1991, 107). Hirst toteaa, että perinteisestä "normaalipolitiikasta" siirrytään "moraalin politiikkaan", jossa kiinnitetään huomiota mm. abortin, seksuaalisten oikeuksien ja eläinten oikeuksien kaltaisiin kysymyksiin (Hirst 1997, 4).

Puoluevastaisuus voi myös ilmetä puoluevastaisten puolueiden kannatuksena. Tällaiset puolueet ovat nykyisin yleensä radikaalia oikeistoa, ja niissä vastustetaan hallitsevaa poliittista luokkaa tai eliittiä. Vallassa olevien puolueiden ideologinen kritiikki on käyttänyt tavallisesti nationalistisen populismin teemoja. Uusi radikaali oikeisto väittää olevansa enemmistön asialla usein erilaisia vähemmistöjä vastaan - yleensä ulkomaalaisia, maahanmuuttajia tai hyvinvointipalvelujen väärinkäyttäjiä. Nämä puolueet pyrkivät kiinnittämään äänestäjien huomion juuri kohdentamalla vaateensa joihinkin tiettyihin kysymyksiin, ja erityisenä uhkina ne ovat nähneet rikollisuuden kasvun ja ulkomaalaisten määrän kasvun. Suomessa tällaiset puoluevastaaiset puolueet eivät ainakaan toistaiseksi ole saavuttaneet suurempaa suosiota. (Pekonen 1997, 19-21) Puoluevastaisuus ja poliittinen vieraantumisen ovat ennemmin näkyneet passiivisuutena, apatiaa ja välinpitämättömyytenä Pekosen mainitsemissa betonilähiöissä (Pekonen 1997, 26-28).

1990-luvulla Helsingissä nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on Martikaisen ja Pekosen tutkimuksen mukaan toisaalta jopa kasvanut, mutta samalla koetaan, etteivät olemassa olevat puoluevaihtoehdot kohdistu omiin poliittisiin intresseihin. Valinnan vaihtoehtoja kyllä löytyy, mutta silti epävarmuus oman puolueen löytymisestä on erittäin yleistä. Puute on siten laadullista enemmän kuin määrällistä. (Martikainen& Pekonen 1996, 31) Pekosen mukaan kansalaiset näyttävätkin olevan yhä enemmän sitä mieltä, että puolueet eivät ole kiinnostuneita tavallisen ihmisen ongelmista. Vain

alle puolet suomalaisista löytää itselleen puolueen, jonka he uskovat ajavan äänestäjän etuja. (Pekonen 1997, 16-17)

Puurosen mukaan poliittisten puolueiden luonne on muuttunut kansalaisten etujen ajamisesta valtioon nähden valtion päätösten perustelemiseen ja puolusteluun suhteessa kansalaisiin. Poliittisten puolueiden kriisi heijastuu vähentyneenä kiinnostuksena myös poliittisia nuorisjärjestöjä kohtaan. (Puuronen 1991, 104-110)

Nuorten poliittinen passivoituminen johtaa puolueiden ikärakenteen vanhentumiseen, ja sitä kautta niiden ennestäänkin heikon vetovoiman vähentymiseen nuorten keskuudessa. (Martikainen 1978, 10)

Nuorten ja poliittisten nuorisjärjestöjen arvomaailma ei myöskään vastaa toisiaan. Järjestötoiminnan protestanttinen eetos ei sovi nykyiseen kulttuuriseen tilanteeseen eikä normeihin ja tapoihin, joiden mukaan nuoret elävät. Esimerkiksi nuorelle nykyään keskeiseen rooliin kuluttajana perinteiset järjestöt suhtautuvat ristiriitaisesti. Puurosen mukaan ne eivät ole kyenneet huomaamaan, että kuluttaminen voi olla nuoren identiteetin muodostamisen kannalta keskeistä, eivätkä mahdollistaneet nuorelle tilanteita sosiaalista kuluttajan rooliin. Protestanttiseen etiikkaan perustuvien järjestöjen toiminta näyttää nuorelle epärationaalisenä toimintana. (Puuronen 1991, 104-110)

Laajalle levinnyt tyytymättömyys ja epäluottamus poliitikkoihin ja puolueisiin on merkki luottamuspulan ja tietyn legitimizeettuhan olemassaolosta. Poliittinen järjestelmä on legitiimi silloin, kun kansalaiset hyväksyvät valtion määräysvallan ja tämän tietyn poliittisen järjestelmän olemassaolon. Kasvava äänestämättömyys on myös uhka vaali-instituution toimivuudelle sekä järjestelmän uskottavuudelle. Martikaisen ja Pekosen mukaan ei kuitenkaan ole aiheellista puhua legitimizeettikriisistä; epäily ei ole ulottunut poliittisen järjestelmän legitimizeetin kiistämiseen. (Martikainen & Pekonen 1996, 45-46, 108-110)

Dag Anckarin (1986,1) mukaan legitimizeetin kannalta tullaan lähelle kriisiä vasta silloin, kun kansalaiset ovat niin tyytymättömiä poliittiseen johtajistoon, että se heijastuu myös asennoitumisessa hallitsemistapaan. Niin kauan kun tyytymättömyys

kohdistuu pelkästään politiikan toimijoihin eikä poliittisen järjestelmän oikeutukseen, ei voida puhua legitimititeetikriisistä. Anckar toteaaakin, että kansalaisten määrätynasteinen epäluottamus poliitikkoja kohtaan on jopa demokratiaan normaalina kuuluva piirre, eikä todellakaan merkki demokratian vaarassa olost. Suomessa kansalaiset ovat Anckarin mukaan tyytyväisiä järjestelmään, sen tehokkuuteen sekä poliittisen päätöksenteon tuloksiin. Kriittisyyttä on lähinnä poliittisia toimijoita ja toiminnan muotoja kohtaan. (Anckar 1986, 13-17) Wiberg (1986, 137-143) toteaa jopa, että epäluottamus poliitikkoihin kuuluu terveeseen demokratiaan, ja että huolestuttavampaa on, jos poliitikkoihin luotetaan liikaa.

Siitä huolimatta, että äänestämättömyys ja esimerkiksi juuri puoluevastaisuutena ilmenevä etäisyyden ottaminen politiikkaan ovat nykyisin nuorten yleisiä tapoja reagoida poliittisesti, ei reagoimisen taustalla tunnu olevan mitään uutta poliittisen ajattelun tai toiminnan vaihtoehtoa. Nuoret aikuiset hahmottavat politiikkaa edelleen vanhoilla käsitteillä ja termeillä, jotka on lainattu kouluopetuksesta, mediasta sekä poliitikkojen perussanastosta. Vallitsevan poliittisen kulttuurin ja arvomaailman ote nuoriin on yhä vahva. Äänestämistä pidetään yleisesti velvollisuutena, vaikkei uurnille asti aina jaksetakaan, ja kritiikistä huolimatta nuoret pitävät edelleen poliittisen järjestelmän perustaa oikeutettuna, eivätkä näe syytä kannattaa jotain täysin toisenlaista järjestelmää. (Martikainen & Pekonen 1996, 40-46, 52, 108-110)

6. TUTKIMUKSEN KOHDE JA TUTKIMUSMETODI

6.1. Tutkimuskohteen esittely ja valikoituminen

Tutkimukseni kohteena ovat 16-19 -vuotiaat nuoret, jotka osallistuivat 15-18 -vuotiaina keväällä 1995 nuorisovaaleihin eduskuntavaalien yhteydessä joko yläasteella, lukiossa tai ammattikoulussa Keski-Suomessa. Tutkimuksen kohteena olevan joukon ei ole tarkoitus edustaa koko Suomen eikä koko Keski-Suomen lääninkään 15-18 -vuotiaita nuoria. Otoksen ollessa pieni eivät tulokset tämän tutkimuksen perusteella ole yleistettävissä. Tarkoitukseni ei siis ole esittää Suomen

nuorison käsityksiä nuorisovaaleista, vaan käytän otosta esimerkinomaisesti. Tutkittavan ryhmän rajausta Keski-Suomen alueelle ja muutamaankin kouluun tällä alueella johtuu rajallisista resursseista ja mielenkiinnostani erityisesti Keski-Suomessa saatuja tuloksia kohtaan. Ikäryhmän rajausta on tietysti luonnollinen: vain vuosina 1977-1980 syntyneet äänestivät nuorisovaaleissa.

Tutkimukseen osallistui Jyväskylästä Voionmaan lukiosta neljä oppilasta (kaksi tyttöä ja kaksi poikaa) sekä Jyväskylän Lyseon lukiosta neljä oppilasta (samoin kaksi tyttöä, kaksi poikaa). Lukiolaisten lisäksi haastattelin Äänekosken ammattioppilaitoksen kuutta oppilasta, joista tyttöjä oli kaksi ja poikia neljä. Pidän tärkeänä, että koehenkilöiden tulisi edustaa eri sosiaalisia taustoja, joten pyrin saamaan haastateltavaksi sekä lukioiden että ammattikoulujen oppilaita, ja toisaalta sekä suuremmasta että pienemmästä kaupungista. Äänekosken mielenkiintoiseksi mielestäni teki ja tämän valintaan vaikutti kaupunkiin liittyvä poliittisesti "punainen" leima. Tällä keinoin voin myös tarkastella mahdollista haastateltavien vastauksien ja taustojen yhteneväisyyttä tai poikkeavuutta, eroavatko lukiolaisten ja ammattioppilaitoksen oppilaiden mielipiteet huomattavasti toisistaan.

Mielestäni huomionarvoista on lisäksi se, ettei Jyväskylän ammattioppilaitoksessa järjestetty keväällä 1995 lainkaan nuorisovaaleja, koska oppilailta ei riittänyt kiinnostusta varjovaalien järjestämiseen (Jyväskylän ammattioppilaitoksen kuraattori 26.3.1996). Tämän voi päätellä heijastavan ammattikoulun oppilaiden kielteisistä suhtautumisista tai välinpitämättömyydestä nuorisovaaliprosessia kohtaan.

Voionmaan lukiolaiset valikoituivat luokasta summittaisesti arpomalla opettajan toivomuksen mukaan, Lyseolla haastattelin niitä, jotka ilmaisivat kiinnostuksensa. Äänekosken ammattioppilaitoksen oppilaat oli valikoitu etukäteen koulun eri linjoilta oppilaitoksen edustajan päätöksen mukaan. Ikäjakaumaan pyrin ottamaan sekä nuorimpia, nyt 16 -vuotiaita, että vanhempiin kuuluneita äänestäjiä, nyt 18 tai 19 -vuotiaita nuoria. Kaikista haastateltavistani nuorin oli 16 - ja vanhin 19 -vuotias. Haastateltavat valikoituivat siis ainakin osaksi sen mukaan, kenellä oli kiinnostusta osallistua tutkimukseen, ja tämä tulee ottaa huomioon lopputulosten arvioinnissa.

Yläasteen viime kevään oppilaita en voinut haastatella, koska kevään 1995 15-vuotiaat siirtyivät yläasteelta joko lukioon, ammattikouluun, töihin tai työttömäksi. Siten käsittelemättä jäi kokonaan se ryhmä, joka siirtyi yläasteelta suoraan töihin tai jäi työttömäksi, ts. ei mennyt mihinkään koulutukseen yläasteen jälkeen, vaikkakin osallistui nuorisovaaleihin peruskoulun yhdeksännen luokan aikana. Tämä ryhmä tuskin on kovin iso, mutta taustatekijöiltään ja mielipiteiltäänkin kenties hyvinkin erilainen kuin lukioon ja ammattioppilaitokseen menneet.

Tutkittavien määrä ei voi olla kovin suuri johtuen tämän pro gradu -tutkielman rajallisista resursseista sekä sen laadullisesta luonteesta. Tässä täytyykin kiinnittää huomiota tutkittavien vähäisyydestä kenties syntyviin luotettavuus- ja yleistettävyysoongelmiin. Tapausten pieni lukumäärä ei mahdollista yleistämistä tutkimuksen perusteella, mutta silti yksittäinenkin tapaus voi olla yleisestä näkökulmasta mielenkiintoinen.

6.2. Tutkimusmenetelmät

Metodin olen käyttänyt haastattelututkimusta. Tämän tyyppisen tutkimusongelman ollessa kyseessä mielestäni on tarpeellista päästä pintaa syvemmälle, ja kvalitatiivinen tutkimustapa mahdollistaa tämän paremmin kuin kvantitatiivinen tutkimusote. Kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin on mahdollista päästä käsiksi haastateltavan varsinaiseen käyttäytymiseen ja ajatteluun, sekä tutkimuskohdetta voidaan tarkastella tarkemmin ja monipuolisemmin. Tällöin voidaan yhteiskunnallisen muutoksen edellytyksiin ja uusiin vasta kehityksessä oleviin ilmiöihin päästä kiinni paremmin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa nämä kysymykset hautautuvat usein erilaisten keskiarvojen taakse (Bermdtson 1993, 89). Nuorisovaalit on suhteellisen uusi, kehittyvä ilmiö, ja siten pidän perusteltuna kvalitatiivisen metodin käyttöä.

Kvalitatiiviset menetelmät ovat tyypillisiä ymmärtävään lähestymistapaan pyrkivässä tutkimuksessa. Tällöin kuitenkin haastattelijan oma osuus tutkimuksessa on ensiarvoisen tärkeä ja vaikutus tutkimuksen tulokseen suurempi kuin survey-menetelmää käytettäessä. Tutkimuksen tekijä on siis myös itse tutkimusväline. (Grönfors 1982, 12-13) Muutamasta yksilöstä koostuvien aineistojen ongelma on se,

että niistä saatava hyöty riippuu oleellisesti tutkijan loogisesta päättelykyvystä ja teoreettisesta tietämyksestä (Berndtson 1993, 89), ja tämä seikka onkin aiheuttanut henkilökohtaisia paineita tutkimukseni teossa.

Tutkimusmenetelmänä käytin puolistrukturoitua haastattelututkimusta, jossa esitin haastateltavalle ennalta muotoilemiani kysymyksiä. Alun perin tarkoitukseni oli käyttää avointa haastattelua, jossa haastateltava olisi saanut puhua vapaasti, mutta käsiteltävän aihepiirin vaikeuden ja uutuuden sekä haastateltavien nuoren iän vuoksi päädyin valitsemaan osittain ennalta määritellyn kyselystruktuurin avoimen haastattelun sijasta. Tämä osoittautuikin todennäköisesti paremmaksi vaihtoehdoksi, koska osaa nuorista olisi voinut olla hyvin vaikea saada vastaamaan spontaanisti - jo näinkin vastaaminen vaikutti ajoittain todella vaikealta. Luonnollisesti osa haastateltavista oli avoimempia ja herkempiä vastaamaan kuin toiset, mistä johtuen haastattelut poikkesivat toisistaan suuresti.

Haastattelutapaani voi kutsua myös teemahaastatteluksi. Teemahaastattelulle tyypillistä on se, että siinä kohdennutaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan (Hirsjärvi & Hurme 1982, 36). Määrittelin ennen haastattelua kyseiset teemat, joihin halusin haastattelun aikana puuttua, ja teemoihin liittyvät kysymykset. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska haastattelun aihepiirit, teema-alueet ovat tiedossa. Siten se poikkeaa ns. avoimesta tai täysin strukturoimattomasta haastattelusta. Menetelmästä puuttuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 30,36)

Haastattelut suoritin toukokuun 1996 aikana. Haastatteluihin kului n. 20-40 minuuttia haastateltavaa kohden. Haastattelujen alussa kysyin haastateltavan taustatiedot (mm. ikä, sosiaalinen tausta, asuinpaikka) sekä pyrin keventämään ilmapiiriä kyselemällä mm. harrastuksista ja kouluviihtyvyydestä. Tämä mielestäni onnistui varsin hyvin, haastateltavat rentoutuivat ja tuntuivat keskustelemaan mielellään koulukokemuksistaan, ja itsekin sain tuntumaa haastattelutyöhön.

Haastattelut kulkivat ennalta määritellyn haastattelurungon mukaan, kuitenkin oppilaiden vastauksia mukailen. Matkan varrella haastattelurunkoon tuli lisäkysymyksiä, ja vastaavasti osan kysymyksistä poistin käytännön osoittaessa ne turhiksi. Alkuperäissuunnitelmasta poiketen kysyinkin poliittisten päätösten vaikutuksia nuorten elämään ("Kuinka paljon politiikalla ja poliittisilla päätöksillä on sun mielestä vaikutusta sun elämääsi?") pyrkien selvittämään, kuinka selkeästi nuoret politiikan sekä poliittiset päätökset ja niiden seuraukset ymmärtävät. Mielenkiintoni kiinnittyi myös nuorten yleiseen suhtautumiseen politiikkaa, mm. vaaleja ja äänestämistä sekä poliitikkoja kohtaan.

6.3. Metodeissa tutkijaa kohdanneet ongelmat ja tutkijan rooli

Ongelmaksi osoittautui vaaleista jo kulunut huomattava aika (reilu vuosi), jonka takia monilla oli vaikeuksia muistaa kyseiseen tapahtumaan liittyviä yksityiskohtia. Haastattelujen kulussa ei ollut suurempia ongelmia. Suuri tekninen ongelma sen sijaan oli Voionmaan lukiolla käyttämäni nauhuri, joka ei nauhoittanut puhetta kyllin selvästi. Tästä johtuen jouduin hylkäämään kaksi haastattelua täysin kelvottomina, ja aineistoni pieneni tämän vuoksi. Muissa haastatteluissa näitä ongelmia ei ollut vaihdettuani nauhuria.

Suurimmasta osasta kysymyksiä ei ollut ongelmaa herättää keskustelua. Muutama hankala kysymys tosin joukossa oli, joita joutui haastattelun aikana yleensä tarkentamaan. Samoin joidenkin kysymysten kohdalla huomasin lievää johdattelun mahdollisuutta, josta yleisesti voisin todeta, että haastateltavat olivat kyllä huonosti johdateltavissa. Tämä on kuitenkin otettava analysoitaessa huomioon. Haastateltavissa oli suuria eroja, kuten etukäteen arvelinkin, ja tämä näkyi selvästi haastattelujen pituudessa. Osalta haastateltavista jouduin "pumppaamaan" tietoa jonkun verran saadakseni vastaukset kaikkiin kysymyksiini. Pyrin lähtemään jokaisen haastateltavan kanssa samalta viivalta, vaikka joitakin ennakkokäsityksiä minullakin varmasti etukäteen oli. Osa näistä osoittautui täysin vääriksi.

Haastattelija vaikuttaa persoonallaan tutkimustilanteeseen, aineistoon ja sen tulkintaan. Kortteisen mukaan haastattelijan tulisi päästä tilanteeseen, jossa hän ei oikeastaan roolinsa mukaisesti enää haastattele, vaan ennemmin kuuntelee ja yrittää ymmärtää. Haastattelijan persoonan aineistoa vinouttava vaikutus voidaan näin estää. (Kortteinen 1992, 373-374) Rooli ilmaisee paikkaa yhteiskunnassa tai jossakin ryhmässä. Rooli on sosiaalisen asemaan liittyvien käyttäytymisodotusten summa. Lähes jokaisella ihmisellä on useita eri rooleja, ja kuhunkin rooliin liittyy määrättyjä käyttäytymismuotoja, ulkoisia merkkejä sekä rooliodotuksia. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 74-75)

Kortteinen (1992, 82-83) puhuu myös "kulttuurisesta kuilusta", joka haastattelijan ja haastateltavan välillä voi aiheuttaa haastattelutilanteen täydellisen lukkiutumisen. Jos tutkija ei pääse eroon omasta roolistaan tutkijana, tutkittava käyttäytyy vastaavasti ja vuorovaikutus ei syvene vaan on pelkkien kuorien kohtaamista (Kortteinen 1992, 364).

Etenkin ammattikoululaisia haastatellessani tilanne oli jäykkä. Koska oppilaat oli valittu haastateltaviksi ennen saapumistani paikalle, minun ja haastateltavien kohtaamiseen liittyi oppilaitoksen edustajan puolelta "tässä nää nyt on" -esittely sekä oppilaiden puolelta "no niin, täs me ollaan, mitä sä nyt sitt haluat kysyy" -tyyppinen, jo valmiiksi omiin puolustusasemiin kaivautuminen. Yhden haastattelukerran perusteella on vaikea luoda muuta kuin hyvin pinnallinen haastattelusuhde. Lisäksi, oppilaiden odottaessa omaa vuoroaan käytävällä haastatteluhuoneen ulkopuolella, josta heidän pyysin vuorotellen sisään, minulle tuli myös epämiellyttävän lääkärimäinen tunne ("seuraava sisään!"). En voi väittää päässeeni sisään tutkittavieni kulttuuriin, muttei se näillä resursseilla todennäköistä ollutkaan.

Muutoin haastattelutilanteet tuntuivat suhteellisen helpoilta, varsinkin ensimmäisen jälkeen. Haastateltavakaan eivät tuntuneet kovin jännittyneiltä, eivätkä säikähtäneet nauhurin käyttöä. Varmaankin haastattelijan ja haastateltavien pieni ikäero mahdollisti osaltaan tilanteen rentouden. Etenkin Lyseolla haastateltavat suorastaan pyysivät päästä haastateltaviksi, jolloin luonnollisesti haastattelijan tilanne on helpompi, ja haastateltavalla myös todennäköisesti on jo lähtökohtaisesti jotain

sanottavaa, ehkä jopa tarve tilittää jotain (Kortteinen 1992, 374). Tämäkin ero on muistettava ottaa huomioon eri koulujen oppilaiden haastatteluja analysoitaessa.

7. AINEISTON KÄSITTELY

Aineistoni analysointi alkoi litteroinnista, jonka aikana jo alustavasti perehdyin aineistooni. Litteroinnin jälkeen luin haastattelut läpi useampaan kertaan ja jaoin ne pääpiirteittäin teema-alueisiin. Kaikki kaksitoista haastateltua olivat äänestäneet varjovaaleissa.

7.1. OSALLISTUJIEN KOKEMUKSIA - NUORISOVAALIEN MERKITYS JA SUHDE VARSINAISIIN VAALEIHIN

Ensimmäisenä teemana käsittelin haastateltavien yleistä kuvaa nuorisovaaleista. Kysymyksillä "miten näit mahdollisuuden osallistua nuorisovaaliin" ja "oliko vaalit hyvä vai huono juttu" valotin tätä teemaa. Samalla käsittelin haastateltavien mielipiteitä varjovaalien suhteesta varsinaisiin vaaleihin ("mikä oli mielestäsi nuorisovaalien suhde oikeisiin vaaleihin?").

Yleisesti ottaen nuorisovaaleihin osallistumista pidettiin "ihan hyvänä juttuna". Haastateltavat kuvailivat varjovaaleja positiivisin adjektiivein, he pitivät niitä asiallisina, hyödyllisinä, tai mukavina. Vaalit nähtiin myös uutena kokemuksena. Vastaukset olivat samansuuntaisia riippumatta sosiaalisesta taustasta tai koulutuksesta.

"Hyvä hommahan se on, tutustua näihin ennenko niinku pääsee niihin oikeisiin vaaleihin osallistumaan että, ihan positiivinen asiahan se on."

Poika 17

"No emmää tiä oli se iha kivaa sillei. Oli se sillei kokemus."

Tyttö 18

"Ihan kiva ku semmoset järjestettiin, tai siis sillee että iha hyödyllinen että kysytään nuoriltaki että mitä ne aattelee."

Tyttö 17

Ainoa henkilö, joka käsitteli kysymystä negaation kautta, totesi myös vaalista, ettei se huono ollut:

"No ei se nyt hirveän huonokaan mutta ei siinä kyllä älyttömästi tota fiilistä ollu siinä. Se vaan oli semmonen."

Poika 17

Kysymykseen oli kuitenkin mahdollista antaa ikään kuin "oikea vastaus". Kysyttäessä, onko jokin asia hyvä vai huono, vastaaja voi päätellä kysyjästä ja kysymyksestä, mitä häneltä odotetaan - riippumatta siitä, onko tällaisia odotuksia vai ei. Suurin osa vastauksista kuvastikin mielestäni ei niinkään todellista, harkittua mielipidettä, vaan ennemminkin alitajuista halua tai velvollisuutta vastata odotuksiin. Haastattelijan uskottiin olevan tyytyväinen, jos haastateltava myönsi pitäneensä vaaleja hyvänä tai tärkeänä asiana. Oletettavasti useissa tapauksissa asiaa ei oltu mietitty sen kummemmin, ja kysyttäessä tuntui vaalien myöntäminen hyväksi jutuksi paremmalta kuin todeta toimituksen olleen yhdentekevä. Näitä vastauksia kuvasti erityisesti sanojen "ihan", "varmaan" tai "kuitenkin" runsas käyttö. Kielellä nykyään usein käytetty "ihan kiva" -ilmaus ei välttämättä kuvasta positiivista asennetta, vaan voi olla myös retorinen lause, keino selviytyä kysymyksestä nopeasti.

"No kyllä se oli varmaan iha hyvä kuitenkin."

Poika 17

"Oli se hyvä juttu joo. Oli."

Poika 17

Suhtautumisessa varjovaaleihin yleistä oli usean haastateltavan kaksijakoinen asenne. Vaalien merkitys todettiin vähäiseksi verrattuna varsinaisiin vaaleihin. Vaikka näin oli, pyrittiin kuitenkin löytämään selitys niiden järjestämiselle. Positiivisenkin suhtautumisen läpi paistoi epäily siitä, ettei vaaleilla kuitenkaan ollut varsinaisesti merkitystä, ja vaalien tarkoitusta haettiin sitten muualta. Varjovaaleja pidettiin tulevaisuuteen valmistavana, harjoitteluna tai opettavaisena kokemuksena. Haastateltavat vetosivat myös nuorten mielipiteen osoittamisen mahdollisuuteen.

"Joo mun mielest se oli ihan hyvä. Tai siis sillä tavalla että, tota niinnii siis yleensäki tää pelkkä äänestystilanne ja sitte että, nyt ehkä sitte ku jos meni

äänestämään ja sitt siellä kopissa rupees miettimään mitähän mä tähän lappuun nyt kirjotan, sitt ehkä rupee niinku ennen seuraavia vaaleja ni rupee pari päivää aikasemmin miettiin ett 'hei! nyt vois ehkä kattoakin vähä mitä, mitä mä teen!'"

Tyttö 17

"No ei niillä sillee niillä äänillä varsinaisesti oo mutta kyllähä se niinku opettavana tapahtumana on ihan ok. Ett se opettaa hirveen paljon."

Poika 17

"...mikä on niinku nuorien mielipide. Miten se eroaa sitte tästä niinku tän hetkisestä eduskunnasta ett mitä sitt saattaa joskus tulla eduskuntaan, sillä tavalla."

Poika 17

Toisaalta vastaukset kuvastivat skeptistä asennetta vaalien suhteen. Niiden merkitys nähtiin olemattomana, eikä edes pyritty hakemaan nuorisovaalien mahdollisia positiivisia puolia. Tämä oli erityisesti poikien asenne. Vaalien turhuutta korosti myös käsitys siitä, ettei nuorten mielipiteet ole vielä vakaita.

"Ne käsitykset varsinki nuorilla kerkee muuttua vielä moneen kertaan ennen ku pääsee äänestämään."

- 17-vuotiaallakin ennen kun se täyttää 18?

"Muutaman kerran varmaa ainaki."

Poika 17

"No ei noilla vaaleilla mitään merkitystä oo sinänsä mille... kellekään."

- Tempaus vaan."

Poika 17

7.2. POLIITTISEN KIINNOSTUKSEN JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIEN LISÄÄNTYMINEN

7.2.1. Uutisten seuraaminen

Nuorisovaalien aikaansaamaa mahdollista poliittisen kiinnostuksen lisääntymistä tarkastelin uutisten seuraamisen kautta. Poliittisen kiinnostuksen kasvu heijastuu poliittisten ohjelmien, artikkelien ja muiden poliittisten uutisten aktiivisempänä seuraamisena.

Aluksi halusin kartoittaa näiden nuorten tavan yleensä seurata uutisia, ts. lukea lehtiä tai katsoa uutisia televisiosta, ja tarkastella tästä näkökulmasta lähtöisin nuorisovaalien aikaista uutisten seuraamista. Uutisten seuraamisella tarkastelin väitettä nuorten passiivisuudesta ja politiikasta vieraantumisesta, koska mm. tämän perusteella voidaan mitata kiinnostusta politiikkaa kohtaan. Poliitikasta kiinnostunut kansalainen yleensä seuraa aktiivisesti poliittista päätöksentekoa ja poliittisia keskusteluja tai väittelyjä median välityksellä. Etenkin television merkitys kansalaisten poliittisten tietojen kasvattamisessa on suuri, ja mediat yleisestikin muokkaavat voimakkaasti poliittisia mielipiteitä. Tähän teemaan keskityin ensin kysymällä, miten säännöllisesti nuoret seuraavat uutisia. Lisäksi käsitelin nuorten omaa mielipidettä väitteestä, että nuoret ovat poliittisesti passiivisia, kysymällä mitä mieltä he väitteestä ovat.

Tutkimuksen nuoret seurasivat uutisia säännöllisesti joko lehdistä tai televisiosta, kuitenkin pojat useammin kuin tytöt. Muiden taustavaikuttajien mukaan merkittäviä eroja ei ollut. Tyttöjen uutisten seuraaminen oli satunnaisempaa kuin poikien, jotka mainitsivat vähintään vilkaisevansa lehtiä tai televisiota kerran päivässä. Tämäkin usein oli kuitenkin sattumanvaraista, ei välttämättä tarkoituksellista tai tietoisesti valittua toimintaa.

"Mutta silleen että, noin niinku muutaman kerran viikossa jotaaki tulee nähtyä."

Tyttö 19

"... mutta ei niinku sillee tuu että nyt tulee uutiset että pakko päästä telkkarin ääreen mutta jos tulee uutiset ja on televisio siinä ni kyllä mää katon. - Kyllä se varmaa on, ihan päivittäin tulee katottua kuitenkin jotkut uutiset aina."

Poika 17

"No kyll mä nyt sanotaanko kerran päivässä sillee niinku vähintään vilkasen niinku, televisiosta katon uutiset ja lehestä nyt aina sillon tällön jos jotain pistää silmään."

Poika 17

7.2.2. Nuorten käsitykset nuorison oletetusta passiivisuudesta

Nuorten omaa mielipidettä väitteeseen nuorison poliittisesta passiivisuudesta kartoitin kysymyksellä "Mitä mieltä sä oot väitteestä että nuoret on poliittisesti passiivisia?". Nuorten omat mielipiteet nuorison passiivisuudesta jakautuivat niihin, jotka suoralta kädeltä totesivat väitteen pitävän paikkansa, ja toisaalta epävarmoihin. Usko väitteeseen oli kuitenkin vallalla, ja näyttäisikin siltä, että nämä nuoret olisivat ainakin periaatteessa yleisen uskomuksen kanssa samalla linjalla. Nekin, jotka eivät uskoneet nuorten poliittiseen passiivisuuteen käyttivät usein kommenttia "ei välttämättä"; selvää oli tietty varauksellisuus ja kuitenkin osittain väittämän kanssa samaa mieltä oleminen. Siuralan mainitsema (1991, 194-201) tiedotusjulkisuuden kuva passiivisesta nuorisosta tuntuisi lyöneen läpi myös näiden nuorten keskuudessa.

Vertailu 1960- ja 1970-luvun poliittisesti aktiiviseen nuorisoon nousi jälleen kerran esiin. 60-luvun kapina muokkaa myös niiden mielipiteitä, jotka eivät olleet kyseisenä aikana edes syntyneet. Oman ikäluokan aktiivisuus tai passiivisuus nähdään 60-lukulaisten kautta. Sukupolvikuilu on olemassa myös näiden nuorten ajatuksissa.

"Ei välttämättä. On nuoria, jotka ei välitä politiikasta, mutt sitt on niitaki jotka niinku on todella kiinnostuneita. Että... no ehkä ilmapiiri on vähän erilainen ku joskus, parikyt vuotta sitten mutta... - Ei mun mielestä silti, niinku ei voi ei mun mielestä voi sanoo passiiviseks. Kyllä ihmiset kuitenkin niinku, nuoretki ni kuuntelee ja ajattelee, mutt ne nyt ei niin osota sitä."

Tyttö 18

Harvojen nuorten ystäväpiiriin kuului politiikkaan aktiivisesti osallistuvia tuttavvia, mutta näitäkin oli. Passiivisuus ja aktiivisuus termeinä miellettiin myös eri tavoin. Toisille pienikin kiinnostus merkitsi aktiivisuutta, esimerkiksi aktiivisuutena voitiin pitää äänestämässä käymistä; toisaalta taas aktiivisuus miellettiin poliittiseen osallistumiseen muutenkin, ns. poliittiseen henkilöön, jossa on "suoranaista ministeriainesta" ("tunnetsä ketään sellasta nuorta joka olis aktiivinen poliittisesti?").

"... kyllä mä aika hyvin tunnen yhen tästä koulustakin. Ministeriainesta melkein."

Poika 17

"Kyllä mä tunnen sellasia jotka, ihan oikeesti haluaa poliitikoks."

Tyttö 18

Poliittisesti aktiivinen henkilö tarkoitti samaa kuin poliitikoksi pyrkiminen. Näiden kommenttien perusteella päättelin poliittisen aktiivisuuden olevan näille nuorille mustavalkoinen käsite: ihminen on joko "passiivinen" äänestäjä tai erittäin aktiivinen poliitikoksi pyrkijä. Aktiivisuuden määrittelemisen oli riippuvaista siitä, oliko kaveripiirin aktiivisin henkilö "pelkkä" äänestäjä (=aktiivisuus on äänestämässä käymistä) vai politiikkaan pyrkijä (=aktiivisuus on politiikkaan pyrkimistä). Tältä väliltä ei löytynyt ketään, esimerkiksi mahdollisuutta olla erittäin kiinnostunut politiikasta haluamatta silti poliitikoksi ei tuotu ollenkaan esiin.

Oletusta nuorison passiivisuudesta pidettiin myös yleistyksenä:

"Mutta ei nyt on tietty semmosiaki joita tosiaan kiinnostaa ja jotka sitä seuraa että ei sitä nyt voi ihan mennä toillei yleistämään, mun mielestä ihan noin että."

Tyttö 17

7.2.3. Nuorisovaalien vaikutus poliittisen kiinnostuksen määrään

Nuorisovaalien vaikutusta poliittiseen kiinnostukseen tarkastelin kysymällä, olivatko nuoret kiinnostuneita poliittisista asioista ennen nuorisovaaleja ja toisaalta niiden jälkeen; kasvoiko kiinnostus vaalien aikana. Tähän liittyi myös kysymys siitä, seurattiinko uutisia aktiivisemmin vaalien aikana. Nämä mittaavat nuorison subjektiivista käsitystä henkilökohtaisen kiinnostuksen määrästä.

Tähän liittyen on tosin huomautettava, että vaalien aikaan poliittisten uutisten tarjonta kasvaa moninkertaiseksi "normaaliin" tilanteeseen verrattuna, ja pelkkä uutisten runsaus voi sekä saada kansalaisen seuraamaan poliittisia uutisia että myös herättää kiinnostuksen kasvua. Näin ollen syy-seuraus -suhde näiden kanden ilmiön välillä ei ole yksioikoinen. Runsa uutistarjonta saattaa kasvattaa kiinnostusta vaaleista, tai toisaalta vaalien ajankohta voi kasvattaa uutisten seuraamista.

Vaalien aikaan uutisten seuraaminen oli suurella osalla haastatelluista nuorista selvästi lisääntynyt. Tämä ei kuitenkaan johtunut nuorisovaaleista tai mahdollisuudesta päästä itse äänestämään, vaan lähinnä siitä, että vaalien aikaan politiikkaa ja vaaleja tuntui olevan vaikea välttää. Vaalit olivat myös herättäneet hetkellistä innostusta aihetta kohtaan, joka kuitenkin lopahti heti vaalien jälkeen.

"Erakoks jonneki sitt ehkä onnistuis mutta kyl sitä tulee joka puolelta ni kyllä sitä jää, kyllä sitä nyt jotain jää aina sillee, rupee iteki miettiin. Mistäs täs on kyse."

Tyttö 17

"... no sen jälkeen se varmaan palas siihe vanhaan suunnilleen."

Poika 17

Yksi haastatelluista totesi selkeästi kiinnostuneensa politiikasta vaalien aikana, ja innostus oli säilynyt myös vaalien jälkeen. Tämä siitä huolimatta, että hänenkin kohdallaan vaalien seuraaminen johtui alunperin siitä, että niitä oli lähes mahdoton välttää. Tässä tapauksessa alkuperäisenä innostajana onkin uutistarjonnan kasvu, ei niinkään mahdollisuus itse äänestää. Nämä kaksi mahdollisesti vahvistavat toisiaan.

"Kyllä sillei ku niit oli enemmän esillä. Ni ne tuli niinku vähä väkisin, tuli enemmän katottua niitä. - No jonku verran kiinnostuneempi. Niinku... emmää osaa selittää, mutt kuitenkin jonku verran kiinnostuneempi yleensäki politiikasta. Ett siinä niinku jotenki pääs niinku ite siihen, siihen ett nyt hei tää on politiikkaa."

Tyttö 18

Toisaalta oli myös niitä, jotka eivät vaalien aikaan seuranneet uutisia sen enempää kuin normaalistikaan. Nämä haastateltavat lukivat lehtiä tai katsoivat televisiota normaalisti kuitenkin säännöllisesti. Vaalit eivät siis ylipäänsäkään herättäneet mielenkiintoa.

"... kyllä ainakin kerran päivässä pitää uutiset kattoo."
- Seurasitko vaalien aikaan enemmän kun normaalisti?
"Eei sitä... en."

Poika 17

Välinpitämättömyyteen vaaleja kohtaan saattoi myös vaikuttaa se, ettei vaikuttamisen mahdollisuuksia nähty kovin suuriksi. Koska ei kuitenkaan saa äänestää "oikeasti", ei

jaksa kiinnostua tarpeeksi seuratakseen vaaleihin ja politiikkaan liittyviä uutisia. Nuoret uskoivat kiinnostuksen kasvavan, kun äänestykät täyttyy ja he saavat äänestää varsinaisissa vaaleissa.

"Se on, voi olla että se oli aika paljon sitä samaa kuitenkin. Sillon ku ei kuitenkaa mitään saanu äänestää eikä mitään ni, sitt ties että se on ihan sama seuraako sitä vai ei ku sitä kuitenkin tapahtuu just näin ne asiat ni, se jotenki. Kyllä varmaan nyt sitte rupee seuraileen enempi."

Tyttö 19

7.2.4. Nuorisovaalista johtuva nuorten vaikutusvallan kasvu

Omat vaikutusmahdollisuudet nuorisovaalien kautta nähtiin pieninä. Tämä ei hämmästyttänyt, kun ottaa huomioon, että vaikutusmahdollisuudet varsinaisten vaalienkin kautta nähdään usein mitättöminä (Silvonen 1991, 49). Kysyttäessä onko nuorilla enemmän sananvaltaa jos järjestetään nuorisovaalit ja kasvoivatko omat vaikutusmahdollisuudet, nuorisolla joukkona uskottiin kyllä mahdollisesti olevan sananvaltaa, mutta haastateltavalla yksilönä ei:

"Joo (on enemmän sananvaltaa). Kyllä siis silleen että. Kyllä ne nyt varmaan, saa ainaki äänensä kuuluviin. - Emmä tiä mulla yksityisenä. Mää en siis, mää en usko että iha yks ihminen voi muuttaa kaiken..."

Tyttö 17

Kaikki tytöt (lukio ja ammattikoulu) sekä kaikki ammattikoululaiset pojat kokivat nuorisovaalien lisäävän nuorten vaikutusvaltaa, mutta lukiolaispojat pitivät vaikutusvallan lisääntymistä marginaalisena.

"Kyllä sillä tavalla että, sillon ainaki kiinnitetään huomiota."

Tyttö 18, lukio

"Kyllä. No kyllä nyt varmaa ottaa huomioon jos pitää tämmösiä vaaleja, oha niitten otettava huomioon."

Poika 18, ammattikoulu

"Emmä usko että on. Se on vaan se, veikkaanpa että se on niinku enemmän kasvattava se nuorisovaali ku sananvallan takia."

Poika 17, lukio

Toisaalta ammattikoululaispojan kommentista kuulee läpi vakuuttelua, "kyllä varmaan", jonka jo aiemmassa yhteydessä totesin kuvaavan epävarmuutta ja haastattelijan miellyttämistä. Tämän tyyppinen kommentointi oli hyvin yleistä niiden joukossa, jotka vastasivat myönteisesti tähän kysymykseen. Haastateltava voi tällä tavoin myös tajuamattaan vakuutella itseään. Vaikuttaa siltä, että haastateltavasta tuntuu, etteivät vaalit oikeasti kasvattaneet nuorison vaikutusvaltaa, mutta hän ei kuitenkaan halua tai voi uskoa sitä, ja siksi yrittää ikään kuin todistella sekä itselleen että haastattelijalle, että "kyllähän vaikutusvallan täytyy kasvaa, eikö niin". Esitetystä jatkokysymyksestä ja siihen saadusta vastauksesta päätellen todellisuuskin todistaa uskottelua vastaan

- Ootsä huomannu ett ne ois ottanu huomioon?

"En."

Poika 18, ammattikoulu

Haastateltavien lausunnoista löytyi myös selviä ristiriitaisuuksia. Vaikka suoraan kysyttäessä, onko nuorilla enemmän sananvaltaa, jos järjestetään nuorisovaalit, vastaus oli myönteinen, silti toisaalla tuli esiin

"... mä saan ääneni kuuluviin vaikka se nyt ei välttämättä mihinkään vaikuta ni..."

Tyttö 17, lukio

Tässä tutkimuksessa haastateltujen lukiolaispoikien kommentit kuvastivat selkeää skeptistä asennetta vaikutusvallan lisääntymiseen:

"Ei niitä tuloksia tullu missään. Keski-suomalaisessaki muistaakseni aika pienellä... Se vaan niinku pistää enemmän sääliks niitä järjestäjiä että ku lupaaavat että tätä kautta niinku voi vaikuttaa asioihin ni ei periaatteessa voi ku niitä tuloksia ei missään näy."

Poika 17, lukio

Yleisesti haastateltavat kritisoiivatkin tiedotusvälineitä ja mediaa siitä, etteivät nuorisovaalit saaneet tarpeeksi julkisuutta. Monen mielestä nuorison vaikutusmahdollisuudet olisivat kasvaneet, jos varjovaaleista olisi tiedotettu enemmän ja tulokset olisivat olleet paremmin esillä julkisuudessa.

"... mutta ois mun mielest vielä niinku selkeemmin tuua esille sen, sen kannan että mitä niinku, mitä se, mitä nuoret ajatteli."
- Oisko ollu enempi vaikutusta jos ois ollu enempi julkisuudessa?
"Kyllä, kyl se ois niinku vaikuttanu."

Tyttö 18

"Ei kyllä ollu (julkisuudessa). Ei mun mielestä ollu yhtää. Emmä kuullu mistään muualta siitä ku koulusta siitä jutusta."

Poika 17

7.3. NUORTEN POLITIIKKASUHDE

Seuraavana teemana otan esiin näiden nuorten käsitykset politiikasta ja poliittisesta päätöksenteosta. Lähtökohtana on käyttämäni perinteinen politiikkakäsitys. Tämä teema nousi voimakkaasti esille haastattelujen kuluessa, litteroinnin aikana sekä erityisesti haastatteluja lukiessani. Alunperin olin ottanut tämän alueen mukaan lähinnä tukemaan nuorisovaaleihin liittyvää aineistoa. Tähän liittyen kartoitin nuorten mielipiteitä poliitikoista ja suhdetta perinteisesti poliittisena pidettyyn toimintaan, kuten äänestämiseen. Tätä aluetta voisi yleisesti kutsua nuorten politiikkasuhteeksi.

7.3.1. Poliitiikan tarpeellisuus

Nuoret pitivät politiikkaa tärkeänä ja tarpeellisena. Kaikki haastateltavat totesivat, että politiikkaa tarvitaan. Vastauksista päättelin, että politiikan olemassaoloa pidetään itsestäänselvytenä, vaikka kiinnostus politiikkaa kohtaan on vähäistä, poliitikkoja ei arvosteta eikä politiikkaa pidetä henkilökohtaisesti itselle tärkeänä. Poliitiikkaa pidetään omalta henkilökohtaiselta kannalta turhana, se on muille kuuluvaa aluetta. Lähes kaikki haastateltavat totesivat, ettei politiikalla ole heille itselleen merkitystä. Syyksi tähän selitettiin, ettei politiikka kiinnosta, ettei sillä ole vielä tässä elämänvaiheessa merkitystä tai että sehän on vain normaalia yhteisten asioiden hoitamista. Tämä toisaalta on ristiriidassa Pekosen (1997, 22-25) tulosten kanssa siitä, että politiikka nähdään enemmän toimimisena oman edun kuin yhteisten

asioiden puolesta. Tältä kannalta katsottuna kommentti " se on sitä yhteisten asioiden hoitamista" (poika 17) voi näyttää hyvinkin positiiviselta.

Näkökulma politiikkaan on kuitenkin konservatiivinen - ilman politiikkaa ei kukaan osaa yhteiskuntaa kuvitella, eivätkä nuoret halunneet tai kyenneet kyseenalaistamaan politiikan asemaa yhteiskunnassa. Tämä vastaa Martikaisen ja Pekosen (1996, 40-46) tuloksia vallitsevan kulttuurin vahvuudesta. Legitimiteetikriisistä ei näidenkään haastattelujen valossa voi puhua. Kapina nykyistä poliittista ja yhteiskunnallista järjestystä vastaan, politiikan oikeutuksen tai poliittisen systeemin kyseenalaistaminen loistivat poissaolollaan. Vaihtoehdottomuus oli vallalla.

"Tarvitaan... pitäähän joku tarve olla kerran se on keksittykin mutta, mutta tota nii emmää tiä, kyllä sitä tarvitaan."

Tyttö 19

"Tuoho on vähää vaikea sanoo kyllä sitä varmaan tarvitaan mutta ei minuu itteäni kiinnosta yhtään koko touhu että."

Poika 17

"Onhan se ihan tärkeätä, joo. Ei sitä ny kauheen tarkkaan kuitenkaa viel jaksa seurata, sitte ku pääsee äänestään ni sit sitä ite alkaa katteleen vähä niitä ihmisiäki tarkemmi..."

Poika 17

Mihin sitten politiikkaa tarvitaan? Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että politiikka on tarpeellista, mutta useat eivät kuitenkaan osanneet määrittellä, mihin politiikkaa tarvitaan. Niillekin, jotka tämän pyrkivät määrittelemään, politiikan kohde vaihteli huomattavasti yleensä yhteiskunnallisista asioista spesifeihin tarpeisiin, joissa heijastui selvästi omat preferenssit ja arvomaailma. Toisaalta politiikkaa tarvittiin ylipäänsä vain pyörittämään järjestelmää.

"No en tiä yleensäki että tää järjestelmä pyörii tällailta. En tiä miten se pyöris sitte ilman niitä ku ei oo varmaan ollu semmosta tilannetta."

Poika 17

"No lähinnä niinku tämmöset yleis-, yleispiirteet. Semmoset että ois niinku esimerkiks, ulkomaankauppaa ja, siis niinku sisäpoliittisiinki asioihin, semmoset yleispiirteet. Että miten toimitaan ja tehään..."

Tyttö 18

"No just tämmöset niinku... jotai rotusortoo tai sitte... jotai eläimiin juttuu, liittyvää juttua ja, eläinsuojeluun ja johonki tämmöseen. Ehattomasti siihen, iha ensimmäisenä iha ykkönen. Siis tämmöseen iha yleiseen hyvinvointiin tai johonki tähän näi."

Tyttö 19

7.3.2. Poliittisten päätösten vaikutukset

Kaikkien haastateltavien mielestä politiikalla oli ainakin joitakin vaikutuksia joko omaan elämään tai nuorten elämään yleensä. Vaikutuksia nuorten elämään yleensä pidettiin suurempina kuin vaikutuksia erityisesti omaan elämään. Puolelle nuorista oli vaikeaa siirtää politiikan nuoriin kohdistuvia vaikutuksia henkilökohtaiselle tasolle; he siis näkivät politiikan kohdistuvan vain massoihin. Yksilötasolla politiikalla ei ollut heidän mukaansa vaikutusta, vaikka he mainitsivatkin vaikutuksia, jotka heijastuvat myös ja erityisesti yksilötasolla.

-Kuinka paljon politiikalla ja poliittisilla päätöksillä on sun mielestä vaikutusta sun elämään? - Entä nuorten yleensä?

"No eipä ainakaan tässä vaiheessa mitään vaikutusta. Kyllä nuorten elämään vaikuttaa tietenki että mitä ne siellä päättää. - En mä nyt tiää. No työttömyyskorvaukset, nuorten."

Poika 18

Toisaalta puolet nuorista totesi politiikan vaikuttavan jatkuvasti myös omaan elämään. Seuraussuhteet ja oman elämän sitoutuminen poliittisiin päätöksiin todettiin ja kuvailtiin esimerkein. Esimerkeistä kuvastuivat myös nuorten kokemat voimakkaat tunteet päätöksiä kohtaan sekä asennoituminen yleensä politiikkaan. Poliittisten päätösten henkilökohtaisten vaikutusten käsittäminen riippuu myös siitä, missä tilanteessa nuori ja hänen perheensä on. Toisin sanoen esimerkiksi työttömyyspäivärahalla tai opintotuella elävässä perheessä nuori kokee poliittisten päätösten vaikutukset suuremmin omassa tilanteessaan kuin hyvin toimeentulevan perheen nuori, jonka toimeentuloon sosiaaliturvan leikkaukset eivät suoranaisesti vaikuta.

"No just niinku nää opintotuet että, nää että niist lähti het kertaheitolla taas oikein olan takaa että. Kellään ei oo rahaa mihinkään ja pitäis

vaan kirjoja ja kaikkee täämösiä saaha ostettua ni. - Se on ainaki ihaa yks mikää taas sillee niinku ottaa päähän taas ihan tosissaan että."

Tyttö 19

"No on sitä tähän mennessä ainaki ollu sosiaaliturvan kannalta ihan kohtalaisesti että... nyt varsinki näinä aikoina ku on lama ni kyllä ne nyt varmaa vaikuttaa aika paljonki. - No opintotuen laskeminen esimerkiks tai lapsilisien vähentäminen yleensä täämöset julkiset avut tai mitä nyt näitä on."

Poika 17

"No ohan tää EU:nki liittymine... - No onhan siinä nyt se että saa ryypätä ulkona. Se on niinku viime aikoina varmaan suurin vaikutus nuorten elämään."

Poika 17

7.3.3. Mahdollisuudet vaikuttaa poliittisiin päätöksiin

Politiikan vaikutukset nuorten elämään oltiin siis käsitetty erityisesti yleisellä tasolla. Nuorten mahdollisuudet vaikuttaa perinteisen politiikanteon kautta tuntuivat sen sijaan heikoilta, yhtäläillä kuin myös mahdollisuudet vaikuttaa nuorisovaalien kautta olivat tuntuneet ("tuntuuks susta ett sä haluaisit muuttaa asioita ja onks se susta mahollista politiikan kautta?").

"No ehkä... pientä muutosta ois ehkä tarvittais mutta en tiä sitte että tulisko siitä mittää."

Poika 17

Tämän esimerkin perusteella tosin muutoksienkaan ei tulisi olla kuin marginaalisia. Sinänsä tämä on hätkähdyttävää aikana, jolloin työttömyysprosentti on suurempi kuin koskaan ennen, yhteiskunnan pysyvää kahtia jakautumista hyvin toimeentuleviin menestyjiin ja kilpailussa häviölle jääneisiin syrjäytyneisiin pidetään vakavana uhkana, siirtyminen epävarmuuden ja turvattomuuden tilaan on tosiasia, nuorten tulevaisuus ja työnsaantimahdollisuudet näyttävät epävarmoilta. Halu tai tarve muutokseen on pientä jopa tässä tilanteessa.

Mahdollisuuksia muuttaa asioita perinteisen politiikan kautta pidettiin pieninä, ja useimmissa tapauksissa vaikuttamiselle asetettiin erilaisia ehtoja. Yleisin näistä

ehdoista oli, että vaikuttaakseen politiikan kautta tulisi toimia ryhmässä tai kyetä kasaamaan suuri määrä ihmisiä ympärilleen saman päämäärän taakse. Osa haastatelluista painotti hakeutumista päätöksentekoeleimiin keinona asioiden muuttamiseen. Toisaalta kun edes valtaeliitti ei usko kansalaisten poliittisiin vaikutusmahdollisuuksiin (Paastela 1995, 18-19), ei olekaan ihme, että näidenkin nuorten usko vaikuttamiseen on horjunut.

"No ei se ite nii oo paljokaa mahdollista, täytyis ruveta pyrkimään sinne päätöksentekoeleimii. - Nyt jos tosiaan pääsee sinne eduskuntaa, kaupungin tai kunnanvaltuustoon, sitä kautta on mahdollisuus mutta. Ainaki herättää keskustelua jos ei muuta."

Poika 17

"No kai ny vois sillee mutta... ei varmaa yksinään ett pitäis saaha niinku enempi oikein porukkaa siihe mukaan. Että yksinään siitä nyt ei varmaan tuu ku, itku pitkästä ilosta, mutta."

Tyttö 19

Muita vaikuttamismahdollisuuksiakaan ei juuri keksitty, eikä keksittyjäkään pidetty kovin suurella arvolla. Tässä havaitsin selvän eron lukiolaisten ja ammattikoululaisten välillä. Lukiolaiset keksivät itse aktiivisesti mahdollisia vaihtoehtoja vaikuttamiseen, mm. mielenosoittaminen, adressit ja turkistarhaiskut. Ammattikoululaiset haastatellut puolestaan pyrkivät välttämään kysymystä "emmä tiiä" -vastauksilla, eivätkä esittäneet yhtään omaa ideaa vaikuttaa. Yleisesti he vastasivat, etteivät olleet tulleet ajatelleeksi koko asiaa. Vaikuttaminen oli siis jotain sellaista, jota ei edes ajatella. Toisaalta lukiolaisten ja ammattikoululaisten eroista herää kysymys, onko jo tässä vaiheessa huomattavissa lukiolaisten parempi integroituminen vallitsevaan poliittiseen systeemiin, Bourdieun toteama koulujärjestelmän vaikutus, pätevyys osallistua?

"Kyllä se, kyllähän se aina jotenki vaikuttaa jos menee ton eduskuntatalon katolle istumaan tai jotaki muuta. Kyllä sillä aina jonkun näkönen vaikutus on mutta se nyt ei aina välttämättä oo positiivinen."

Tyttö 18, lukio

"No teoriassahan tietysti jollain tämmösillä adresseilla ja muilla mutta eihän ne nyt käytännössä kuitenkaan toimi."

Poika 17, lukio

- Miten muuten vois vaikuttaa?
"Emmä tiiä. En o miettiny ikänä."

Poika 18, ammattikoulu

Muutoshalukkuus ja kapinointi tuntuivat hyvin pieniltä. Pyrkimys tehdä jotain nykyiselle tilanteelle puuttui kokonaan. Päätökset otetaan annettuina ja niihin alistutaan, vastarintaa ei esiinny. Mielenosoittamiseenkin kaikki haastatelluista suhtautuivat epäilevästi, vaikkakin osa olisi valmis osallistumaan, jos olisi todella hyvästä ja tärkeästä asiasta kyse. Näistä nuorista ei näytä löytyvän Siuralan (1991, 197) mainitsemaa aktivismia ja innostusta erilaisiin protestitoimiin.

"Kyllä jos joku semmone mua koskeva asia olis... mist mää, mihin mää haluaisin todella vaikuttaa ni kyllä mää voisni lähtee."

Tyttö 18

- Lähtisitkö osottaan mieltäs?
"En. En missään nimessä."

Poika 17

7.3.4. Suhtautuminen poliitikkoihin

Suhtautuminen poliitikkoihin oli pääasiassa negatiivista taustatekijöistä riippumatta. Negatiivisuus jakautui kuitenkin kahteen ryhmään: toisaalta poliitikko edusti liikaista valtapeliä, toisaalta taas poliitikkoa pidettiin "tavallisena kadunmiehenä", jota jopa sääliteltiin ammattinsa vuoksi. Haastateltavat suhtautuivat poliitikkoihin kuin toiseen rotuun, joka poikkeaa "tavallisista ihmisistä". Jaottelu meihin ja heihin, hyviin ja pahoihin, oli voimakasta. Poliitikkoja katsottiin ulkopuolisesti, samoista lähtökohdista kuin suhtauduttiin politiikkaan yleensäkin. "Politiikka on jotakin joillekin muille, sitä tekevät jotkut muut ja sen vaikutukset kohdistuvat joihinkin muihin" -ajatus löytyy punaisena lankana lähes kaikista haastatteluista.

- Mitä mieltä sä oot poliitikoista?
"...no siis jotenki vaa välillä niinku rupee ihmetteleen ett miten ne jaksaa. Miten ne jaksaa ku tuntuu että joka paikassa niitä vaa morkataa ja haukuttaa, mutta totaa... onhan nyt hyvä että ne on olemassa ja eiköhän niistä joku oo sillee iha ihmisten asialla."

Tyttö 17

Haastateltujen oli myös vaikea muistaa Keski-Suomesta tai Jyväskylästä valittuja kansanedustajia, suurin osa haastatelluista ei osannut mainita ainuttakaan tai arvasi väärin. Nuoret eivät siten kokeneet yhteyttä kansan ja sen edustajien välillä. Tähän vaikutti tietysti se, etteivät nuoret itse olleet varsinaisesti päässeet äänestämään eivätkä siksikään tunteneet valittuja omiksi edustajikseen. Epätietoisuus oli kuitenkin myös kiinnostuksen puutetta sekä merkki ulkopuolisuuden tunteesta. Poliitiikan ollessa kyseessä nuoret vaikuttivat tuntevan itsensä erityisen ulkopuolisiksi.

"Jaa see... kaupunginjohtaja mikä onkaan. Sehä oli, emmää, ei se nyt päässy sinne kai mutt ainaki jotai ollu sähläämässä, mikä onkaa, Loven, Jaakko."

Poika 17

Poliitikkoja pidettiin myös epäpätevinä hoitamaan työtään. Selvänä mielipidevaikuttajana oli media ja sen antama kuva poliitikoista. Nuoret tuomitsivat kaikki "poliitikko" -kastiin kuuluvat helposti median luoman kuvan mukaan, jolloin muutamat julkisuudessa keskeisesti esiintyvät henkilöt dominoivat poliitikoista muodostettua mielikuvaa. Näin tosin tekevät yleisesti muutkin kansalaiset kuin pelkkä nuoriso, eikä se siten erityisemmin ole juuri nuoria ryhmänä kuvastava piirre. Osa lukiolaisista pyrki lisäksi analysoimaan mielipiteitään, ja mainitsi median vaikuttavan usein voimakkaasti mielipiteen muodostukseen. Nämä lukiolaisnuoret yrittivät löytää poliitikoista myös jotakin positiivista ja syyttivät mediaa poliitikkojen mustamaalaamisesta.

"... ainaki viime aikoina on saanu semmosen kuvan ett ne on ainaki osittain aika epäasiattomia, ett joku Janina Andersson ni se on ainaki aika tyystin epävakuuttanu ku eihän se tiiä näistä mitää, ei se tienny ees valtion budjettia ku siltä kysyttiin. Ja muutenki siellä ne on aika, aika yllättäviä puolustusministerikää ei tienny mitää ja, entine oikeusministeri poltti tupakkaa eduskunnan kahvilassa justiisa vähä aikaa sitte Niinistö ja. ... Ohan tietysti jotkut on ihan asiantuntevia, suurin osa vähä semmosia iha kadunmiehiä vaa."

Poika 17, lukio

"... täähän on ihan perusjuttu että aina jos on joku julki... julkisuuteen tulee ni se on aina vähä sellasella huonolla maineella pääsee niinku kaikista parhaiten siis sillee näkyviin. Tai kaikki semmoset niinku

epäonnistumiset ja semmoset tuuaan julkisuuteen... niinii sitte se on vähä ehkä se vaa saattaa vaikuttaa että jostain tulee sitte semmone paljo huonompi kuva ku mitä ne todellisuudessa on. Ja sitte yleistetään."

Tyttö 17, lukio

Yleisin mielipide poliitikoista oli kuitenkin erittäin kielteinen. Nuoret pitivät poliitikkoja "huiputtajina", "pettureina", "turhina ukkoina". Poliitikkojen yhteydessä etenkin ammattikoululaiset puhuivat juonimisesta korkealla tasolla, oman edun tavoittelusta, vaalilupausten pettämisestä - poliitikkojen toiminta nähtiin likaisena pelinä. Tämä vastaa suurelta osin suomalaisten yleistä suhtautumista poliitikkoja ja politiikkaa kohtaan. Voikin miettiä, jatkuuko suomalaisten keskuudessa tulevaisuudessakin negatiivinen asenne sekä poliittisen ilmapiirin suhteen että politiikkaa ja poliittisia päättäjiä kohtaan. Tämän otoksen perusteella näyttäisi siltä.

"No ei kyllä... pahempia pettäjiä saa kyllä hakee."

Poika 17

"Aika huiputtajia! - Naiset on niinku semmosia inhimillisempiä mun mielestä ainaki nii sitte. Ymmärtää ehkä paremmin. Ett miehet o vaan semmosia, tai suurin osa ainaki tuntuu semmosilta oman edun tavoittelijoilta ihan täysin."

Tyttö 19

Poliitikkojen ja poliittisten päättäjien valta-asemaa ei kuitenkaan kyseenalaisteta:

"... mutt tottakai sitte niitä varmaan pitää olla."

Tyttö 17

Ainakaan pelkoa kapinasta valtaapitäviä tai nykyistä yhteiskuntajärjestystä kohtaan ei näiden haastattelujen perusteella tule olemaan. Poliitikkojen huoli epäluottamuksesta heitä kohtaan (Paastela 1995, 19) on tosin aiheellista.

7.3.5. Suhtautuminen äänestämiseen

Haastateltavien suhtautuminen äänestämiseen ei ollut lopulta kovinkaan konventionaalista. Suomessa äänestämistä on perinteisesti pidetty kansalaisvelvollisuutena. Kaikki haastatelluista pitivät äänestämässä käymistä

tärkeänä, mutta eivät kuitenkaan kansalaisvelvollisuutena. Enemmänkin siihen suhtauduttiin oikeutena kuin velvollisuutena. Tähän teemaan perehdyin kysymyksen "miten sun mielestä ihmisten pitäis suhtautua vaaleihin ja äänestämiseen?" avulla. Äänestäminen nähtiin henkilökohtaisena valintana, joka antaa valitusoikeuden poliittisiin päätöksiin. Vain äänestäjä saa valittaa jälkeensä. Toisaalta yleisesti pidettiin parempana äänestämättä jättämisestä, jos omaa mielipidettä ei ole, kuin äänestämistä ilman mielipidettä. Erityisen huonona nuoret pitivät äänestämistä ikään kuin arpomalla, esimerkiksi enemmän ulkonäön kuin taitojen perusteella.

"Ei rupee sillei että tossapa on tytöllä nätit hiukset äänestänpä sitä että, nii."

Tyttö 17

"Noo... jos haluaa vaikuttaa asioihin ja tuua mielipiteensä esille ni tottakai kannattaa äänestää, mutta ei mun mielestä siitä kannattais nostaa nii isoa haloota jos joku ei, ei käy äänestämässä. Koska jos ei niinku tiä politiikasta mitään eikä ymmärrä ni kyllä mun mielestä on parempi jättää äänestämättä kun käy äänestämässä jotaki henkilöä mistä ei tiä yhtään mitään."

Tyttö 18

"No kyllä niitten pitäis äänestää sitte ku, sitte ku rupee myöhemmin purnaamaan että, joo että ei tuommosia pitäis sinne valita. Sitt kun ei oo käyny ite vaikuttaan siihen ni sitt o myöhemmin sanoo turha sanoo mitään ku ei oo sitte käyny ite äänestämäs. Kannattaa käy äänestään että tota mitä sinne haluaa. Siellä kumminki sitte "jaa taas tuoki on". Semmostaha se on aina."

Poika 18

7.4. PERUSTEET EHDOKKAIDEN VALINNALLE

Tämä alue jäi eri teemoista vähimmälle huomiolle ja haastattelujen aikana vähimmälle tarkastelulle, joten vastausten perusteella en voinut vetää kuin korkeintaan suuntaa-antavia johtopäätöksiä.

Nuorten politiikkaan sosiaalistumista tarkastellessa ei erityisesti noussut esiin niin vanhempien kuin ystävienkään merkitys. Yleensä vanhempia ei mainittu esimerkin antajina, enemmänkin kiellettiin jyrkästi heidän merkityksensä. Kyseisessä iässä

tosin vanhempien merkitystä pyritään muutenkin väheksymään. Valtaosalla nuorista vanhemmat olivat käyneet äänestämässä ja seurasivat jonkun verran politiikkaa, kuitenkin suhteellisen laimeasti. Haastatellut eivät olleet kovinkaan tietoisia vanhempiensa poliittisista mielipiteistä ja poliittisesta aktiivisuudesta. Lisäksi selvästi haluttiin vetää raja itsen ja vanhempien välille. Tämän otoksen perusteella vaikuttaisi siltä, että vanhempien merkitys sosiaalistumisessa politiikkaan olisi vähäinen. Vanhempien vaikutus voi tosin olla tiedostamatonta, jolloin sitä tuskin kysyttäessä myönnetään.

- Miten voimakkaasti suhun vaikuttaa se mitä sun kotona ajatellaan?
"Ei oikeesti hirveestikään. Iha omassa kallossa kehittyi. Sillai että ei, mää kuitenkin aika paljo meiänki porukoitten kanssa joissaki asioissa iha täysin eri mieltä ni, emmää usko ett siihen politiikka-jututkaa hirveesti hetkauttaa, niitten mielipide, mulle."

Tyttö 19

Yksi haastatelluista muodosti muista selkeän poikkeuksen. Hän kertoi äänestäneensä vanhempiensa mielipiteen perusteella.

"Meiän isä on nuoruudessaan ollu kauheen kova kommunisti tai tällanen. (...) No aika paljon vaikutti meiän isän kanta. Emmää sitä henkilöö kattonu ett se oli vaan sen puolueen edustaja..."

Tyttö 17

Kaverien ja ystävien kanssa politiikasta ei juurikaan keskusteltu. Samanikäiset eivät siis ainakaan politiikan suhteen toimi nuorten roolimalleina. Ammattikoululaiset pitivät kaverien merkitystä mitättömänä, kun taas lukiolaiset korostivat enemmänkin erilaisten mielipiteiden synnyttämää rikkautta.

"Se ois oikeestaan tylsää jos kaikki ois sillee samaa mieltä että, ei me nyt siis kavereitten kans hirveesti tämmösistä jutuista keskustella mutt kuitenkin sillee että, kyllä mun mielestä pitää olla eri mielipiteitä, ja saa olla."

Tyttö 17, lukio

"Syntyy keskusteluja jos ei oo samaa mieltä."

Poika 17, lukio

Valintaperusteista korostettiin erityisesti omaa järkeä, ehdokkaan rehellisyyttä ja luotettavuutta, sekä mielipiteiden yhteensopivuutta omien mielipiteiden kanssa.

Äänestyspäätöstä tehtäessä henkilön merkitys on suurempi kuin puolueen.

Martikaisen ja Pekosen (1996, 26-28) toteama puolueisiin kiinnittymisen vähäisyys vaikuttaa näiden nuorten kohdalla pitävän paikkansa. Paljon puhuttu nuorten sekä naisehdokkaiden suosiminen ei herätä vastakaikua.

"...vaikka ei sillä pidä ruveta ratsastamaan että on nuori ja on muka uusia ideoita kuitenkin kuihtuu siihen. Seki ärsyttää niinku tavallaan että ratsastetaan pelkästään sillä että on nuori ja nainen."

Poika 17

Puolueen merkitys nousee esiin negatiivisesti, jonkun tietyn ryhmän vastustamisena sekä puoluekurin kritisoinaisena.

"Tietenki se vähä vaikuttaa että ei mittää ruotsalaisia nyt tänne tuu."

Poika 17

"Mun mielestä se on itse asiassa aika ärsyttävä asia. Niinku joku haluaa ajatella erilailla mutt se niinku vaan naulitaan siihen ett et sää voi mee muualle ajatteleen tällä tavalla. Ett ärsyttää oikein joskus..."

Tyttö 18

Valintaperusteita analysoidessani esiin nousi erityisesti paneelin merkitys.

Valitsemistani kouluista Voionmaan lukiossa oli järjestetty paneeli, Lyseossa sekä ammattikoulussa tällaista ei ollut. Osa haastatelluista oli seurannut paneelia entisessä koulussaan yläasteella. Kaikki paneelia seuranneet haastateltavat painottivat paneelin merkitystä äänestyspäätöstä tehtäessä. Voionmaan lukiolaisista toinen oli valinnut ehdokkaansa paneelin perusteella, ja toinenkin mainitsi paneelin olleen "mielenkiintoinen". Lisäksi yläasteella paneelia seuranneet totesivat itse äänestäneensä paneelin perusteella, joten paneelin merkitystä voi pitää keskeisenä.

"Kyllä joo että. Mää just mietin ett jos sitä ei ois ollu, ni sitte ois varmaan tullu paljon enemmän sellasia pilipalijuttuja."

Tyttö 17

"Kyllä ne on iha kohtalaisen tärkeitä että siinä saa semmosen kontaktin siihen että, pääsee kuuntelemaan ihmistä ja niin edespäin."

Poika 17

Kahdestatoista haastatellusta kahdeksan ei ollut seurannut paneelia, joista kaksi lyseolaista sekä kaikki ammattikoululaiset. Molemmat lyseolaisista olisivat kaivanneet paneelia ainakin selvittämään poliittista kantaa tai parantamaan yleistä äänestyshalukkuutta.

"Ehkä sillä ois sillä tavalla ett ois selkeytyny sitte tai vahvistunu se oma kanta ku ois kuullu semmosia ristiriitaisia näkemyksiä sitt ois vahvistunu se oma kanta..."

Poika 17

"...vaikka joku iha esittelytilaisuus... missä ois käyny muutama edustaja esittelemässä ittensä ja kertomassa jotaki itestään ja niistä asioista mitä ajaa."

Tyttö 18

Ammattikoululaisten mielipiteet paneelista jakoutuivat kahtia, kuitenkin enemmän positiiviseen suuntaan. Paneelia olisi menty katsomaan, ja sen uskottiin vaikuttavan mielipiteen muodostukseen. Siinäkin tapauksessa, ettei oman kannan muuttumiseen uskottu, todettiin paneelin mahdollisesti vaikuttavan epävarmoihin äänestäjiin. Ammattikoululaisten mielipiteet olivat kuitenkin huomattavasti epävarmempia kuin lukiolaisten.

"No voihan se olla koska tuleehan siinä kuiteski semmosia uusia näkökantoja esiin että, vois olla että ois muuttunu ihan vaikka täysinki ne, jos ois vaan nähny sen tilanteen, ja kuullu sen jutun ni."

Tyttö 19

"Semmosiin ihmisiin kellä ei oo niinku omaa kantaa vielä ihan varmasti."

Poika 17

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1. Osallistumisen merkityksiä

Tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat nuorisovaalit "hyvänä juttuna". Nuoret arvioivat vaaleja kuitenkin selkeästi haastattelijan huomioon ottaen olettaen, että haastattelijalla on vaaleista myönteinen mielipide. Nuoret vastasivat siten, miten he ollettivat haastattelijan toivovan. Tutkimustilanne vaikutti vastauksiin, Bourdieun sanoin tärkeä selittävä muuttuja on "tutkimustilanteen omien ominaisuuksien vaikutus". Bourdieun haastattelemat työväenluokkaan kuuluvat pyrkivät valitsemaan sen vaihtoehdon, mikä heidän mielestään vaikutti sopivalta siihen kuvaan, joka heillä oli hallitsevasta kulttuurista. (Bourdieu 1985, 117) Samaan johtopäätökseen tulin myös omista haastatteluistani. Haastattelemani nuoret ennemminkin pitivät sopivana vastauksena myönteistä kantaa nuorisovaaleista, kuin että he itse asiassa olisivat olleet itse sitä mieltä. Nuoret olivat ikään kuin sisäistäneet, että heidän tulee olla tyytyväisiä heille järjestetystä mahdollisuudesta.

Vaikka nuorten kokemus nuorisovaaleista ei siten ollutkaan aivan niin positiivinen kuin vastauksista voisi niitä syvemmin analysoimatta päätellä, olen kuitenkin sitä mieltä, ettei näiden nuorten yleinen mielipide vaaleja kohtaan ole silti negatiivinen. Näihin vaaleihin suhtauduttiin eniten ehkä kokemuksena, joka oli "ihan ok". Varjovaalien merkitys esimerkiksi vaikutusvallan kasvuun todettiin vähäiseksi, mutta toisaalta niiden merkitys nähtiin muualla: hauskana kokemuksena tai harjoituksena tulevaa varten. Nuorisovaalit nähtiin sitä kautta merkityksellisenä myös henkilökohtaisesti.

Nuoret kokivat nuorisovaalit ja näkivät sen merkityksen myös opetustilanteena. Tämä vahvistaa myös Kilpeläisen toteamaa koulun roolia kansalaiskasvatuksessa opettamalla nuorille äänestämistä. Opetustilanteena varjovaalit nähdään luultavasti osaksi juuri siksi, että ne on liitetty kiinteästi koulun yhteyteen. Tästä herää kuitenkin kysymys, tarvitseeko nuorille nykyään erityisesti opettaa äänestämistä? Eivätkö nuoret muutoin sitä enää osaa tehdä? Onko nuorisovaalien taustalla lopulta pyrkimys nostaa alhaiseksi vajonnutta äänestysprosenttia, ja tätä kautta parantaa vaali-

instituution toimivuutta sekä nostaa järjestelmän uskottavuutta? Onhan idea nuorisovaaleista syntynyt juuri aikana, jolloin äänestysprosentin lasku on ollut jatkuva. Jos nuoret näkevät nuorisovaalit opetustilanteena, vaarana voi myös olla, että äänestämistä aletaan pitää ylhäältäpäin annettuna ohjauksena, jota tulee vastustaa. Vaikka tässä tutkimuksessa opettavaisuuteen suhtauduttiinkin myönteisesti, pidän mahdollisena, että nuoret voivat pitää erityisesti heille järjestettyjä vaaleja ylenkatseena heitä kohtaan, ikään kuin he eivät muutoin osaisi äänestää tai oppisi äänestämiseen.

Vastauksista kysymykseen nuorisovaaleista johtuvasta nuorten vaikutusvallan kasvusta päättelin samanlaista vakuuttelua kuin nuorten todistelussa vaaleista hyvänä asiana. Nuoret olivat vastauksissaan yleensä sitä mieltä, että sananvaltaa oli nuorisovaalien kautta tullut lisää. Kuitenkaan käytännössä ei vaalien vaikutusta ja tulosta heidän mielestään huomioitu tarpeeksi. Vaikutusvallan kasvu olikin siten ehkä enemmän toive kuin totuus. Martikainen ja Pekonenkin toteavat tutkimuksessaan (1996, 54), että nuorten ihmisten mielipiteissä sekoittuvat helposti ihanteet, toiveet ja todellisuus. Haastateltavien kannalta olisi ehkä turhauttavaa ja masentavaakin myöntää, ettei nuorisovaalien kautta voi vaikuttaa, tai peräti, ettei nuorisovaalien tarkoitukseen ehkä edes ollut se. On helpompi vakuutella haastattelijalle ja etenkin itselleen, että vaikutusvaltaa oli kuitenkin tullut lisää. Tarkoituksenmukaisempaa olisikin ehkä painottaa nuorisovaalien ajatuksena nuorten yhteiskunnallisen kiinnostuksen kasvua kuin mahdollisuutta vaikuttaa tai jopa toimia painostusryhmänä.

8.2. Kansalaispätevyyden kasvua?

Nuorisovaalikokeilulla voi myös ajatella pyrittävän kasvattamaan nuorten kokemaa kansalaispätevyyttä, siis heidän subjektiivisesti kokemaansa pätevyyttä vaikuttaa ja hallita politiikan ilmiöitä. Kansalaispätevyyden kasvun kautta voitaisiin siten lisätä etenkin perinteistä poliittista osallistumista, onhan kansalaispätevyyden tunteen ja poliittisen osallistumisen välillä ainakin Noposen mukaan selvä korrelaatio (Noponen 1992, 245-248).

Kun vaikuttaminen nuorisovaalien kautta näyttää kuitenkin olevan vähäistä ja vaikeaa, on tuskin todennäköistä, että omakohtainen tunne mahdollisuudesta vaikuttaa poliittisiin päätöksiin tai tunne omasta poliittisesta pätevyydestä näiden vaalien avulla kasvaa. Yksilön tulkintaan itsestään vaikuttamaan kykenevänä kansalaisena nämä vaalit eivät todennäköisesti vaikuta vahvistavasti, elleivät ne sitten jopa vähennä omaa kansalaispätevyyden tunnetta. Aiemmin tällaista oman vaikutusvallan mittaamisen tilannetta ei ole ollut. Jos oma vaikutusvalta nyt nuorisovaalien kautta koetaan pieneksi, on mahdollista, että yksilö kokee ensimmäistä kertaa konkreettisen heikot vaikutusmahdollisuutensa. Ainakin nuorisovaalit tarvitsisivat huomattavasti lisää julkisuutta kasvattaakseen näiden nuorten uskoa omaan vaikutusmahdollisuuksiinsa varjovaalien kautta.

Kansalaispätevyyttä tässä tutkimuksessa osaltaan mittaa esitetty kysymys "tuntuuko sinusta että haluaisit muuttaa asioita, ja onko se mahdollista politiikan kautta". Tällä kysymyksellä viittasin perinteiseen politiikassa toimimiseen. Nuoret kokivat vähäisiksi mahdollisuutensa vaikuttaa perinteisen politiikan kautta, ja siten kansalaispätevyyden kokemus oli suhteellisen heikko. Etenkin usko omakohtaisen poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksiin on vähäinen. Suurempana haastatellut näkivät kuitenkin vaikuttamismahdollisuudet ryhmässä toimimalla. En kuitenkaan esittänyt kysymystä politiikan kokemisesta monimutkaisena tai omasta politiikan ymmärtämiskyvystä, joten tähän kysymykseen liittyvästä pätevyyden tunteesta en voi vetää johtopäätöksiä tämän tutkimuksen perusteella.

Yksilön subjektiiviseen tunteeseen itsestään aktiivisena kansalaisena voivat nämäkin vaalit vaikuttaa myönteisesti luomalla mahdollisuuksia olla mukana poliittisessa prosessissa. Lisäksi politiikan ilmiöiden hallittavuuden tunne voi kasvaa, kun asioihin tulee kenties perehdyttyä tarkemmin. Toisaalta nuorisovaalit eivät ainakaan haastateltujen kohdalla kasvattaneet poliittista kiinnostusta. Nuorisovaalien yhtenä tarkoituksena ollut nuorten yhteiskunnallisen aktiivisuuden lisääminen ei ainakaan näiden nuorten itsensä mielestä ollut toteutunut heidän kohdallaan. Poliitiikan seuraaminen oli kyllä lisääntynyt vaalien aikana, mutta lähinnä sen vuoksi, että vaalien aikaan politiikkaa oli vaikea välttää. Tätä en kuitenkaan pidä aktiivisena politiikan seuraamisena tai poliittisena kiinnostuksena.

Kun politiikan seuraaminen loppui vaalien mentyä ohi, voi sanoa, ettei edes tiedotusvälineiden vaalimylly saanut nuoria erityisemmin heräämään politiikkaan. Median merkitys kuitenkin korostui poliittisen tiedon välittäjänä. Jos nuorisovaaleista olisi tiedotettu julkisuudessa enemmän, nuoret olisivat ehkä innostuneet niistä enemmän - mutta toisaalta, ehkä eivät. Tätäkin kysymystä analysoitaessa on vaikea sanoa, mitä lopulta objektiivisesti tapahtui, ovatko nuoret lopulta seuranneet politiikkaa enemmän nuorisovaaleista johtuen. Haastateltujen nuorten oma kanta on kuitenkin, ettei poliittinen kiinnostus nuorisovaalien takia kasvanut.

Jos nuorisovaalien tarkoituksena on ollut nuorten kansalaispätevyyden kasvattaminen, tämän taustana on mahdollisesti pyrkimys kasvattaa nuorten perinteistä poliittista osallistumista. Onko nuorisovaalien yksi tarkoitus ollutkin sosiaalista nuorisovuuri sovinnaiseen poliittiseen toimintaan? Perinteiseen poliittiseen osallistumiseen sosiaalistamisen kautta voitaisiin siten lujittaa yhteiskunnan rakenteiden jatkuvuutta. Keskeisempää nuorisovaaleissa olisikin jatkuvuus, ei uudistuminen.

Yhteiskunnalle kannattavampaa ja tärkeää olisi joidenkin mielestä juuri nuorten osallistuminen politiikkaan perinteisellä tavalla, ei erilaisten protestitoimien kannatuksen lisääntyminen. Nuoret ovat yleensä ottaneet aktiivisemmin osaa protestitoimintaan sekä erilaisiin yhden asian liikkeisiin kuin perinteiseen poliittiseen toimintaan. Protestointiin nuoret ovat olennaisesti valmiimpia kuin iäkkäämmät kansalaiset. Toisaalta kuitenkin monenlainen protestitoiminta on tärkeää yhteiskunnallisen uudistumisen kannalta. Protestitoimien kautta syntyy yhteiskuntaa uudistavia innovaatioita, ja siten nuoret voivat toimia juuri Siuralan (ks.s.12) mainitseman innovaattorinäkökulman mukaan.

Nuorisovaalien tarkoituksena voi nähdä pyrkimyksen ohjata nuoria äänestämään, integroida nuoret valtavirtaan yhteisen äänestysprosessin kautta. Nuoret opetetaan olemaan valtion kuuliaisiksi kansalaisiksi, ja tuomaan mielipiteensä yleisesti hyväksytyllä tavalla esiin. Nuorisovaalit voidaan nähdä kuitenkin myös

yhteiskunnan uudistajana. Siten vaalien funktiona voi olla sekä sosiaalistuminen perinteiseen, jatkuvuus, että uudistuminen.

Kun nuorisovaalien tulokset julkistetaan ennen varsinaisia vaaleja, näille vaaleille muodostuu myös prefiguratiivinen funktio (ks. Mead, s.15-16). Nuoret toimivat siten neuvonantajina vanhemmilleen, äänestäen ennen heitä ja "näyttäen mallia".

Varsinaisten vaalien tulokset heijastaisivat tässä tapauksessa nuorisovaalien tuloksia. Toisaalta vanhemmat voivat myös kaivata nuorisovaaleista hyväksyntää omille valinnoilleen. Joka tapauksessa, erityisen uusintava vaikutus nuorisovaaleilla on, jos prefiguratiivisuus toteutuu niiden kautta.

8.3. Poliitikka - poliittisen eliitin toimintaa vai omaa osallistumista

Koska en esittänyt suoranaista kysymystä siitä, mitä politiikalla tarkoitetaan, miten haastateltavat määrittävät politiikka-käsitteen, lähtökohtana oli käyttämäni perinteinen politiikkakäsitys. Tämä käsitys politiikasta yhteiskunnallisista ja valtiollisista asioista päättämisenä peilautui esittämiini kysymyksiin, ja nuoret siis vastasivat tämän käsityksen pohjalta. Suurimmalta osin nuoret hyväksyivät tämän käsityksen politiikasta vaaleihin ja puolueisiin liittyvänä toimintana ja julkisten organisaatioiden johtamisena. Vastauksista heijastuu käsitys politiikasta kenttänä, jolla he itse eivät katso toimivansa. Kaikki haastatellut sulkiivat itsensä ulos tältä kentältä, jos ei muuten niin jo ikänsä vuoksi. Poliitikka oli selkeästi näille nuorille "jotakin joillekin muille, jota tekevät jotkut muut ja jonka vaikutukset kohdistuvat joihinkin muihin" -ajatuksen mukaista toimintaa.

Poliittisesta toiminnasta puhuttaessa haastateltavien puheessa on erotettavissa ylätaso - politiikan kenttä - sekä alataso, jolla he itse toimivat. Tämän käsityksen mukaan poliittisella järjestelmällä on hyvin vähän tekemistä "tavallisten" ihmisten kanssa. Tämä vastaa hyvin Martikaisen ja Pekosen (1996, 58-59) käsitystä siitä, että varsinaista politiikkaa arvioidaan ikään kuin muusta yhteiskuntatodellisuudesta irrallaan. Huomattavaa on erityisesti politiikan ja normaalin arjen erottaminen toisistaan (ks. myös Pekonen 1997, 21-26). Poliitikka ikään kuin pyörii itsestään, ilman että siihen pystyisi tavallinen ihminen vaikuttamaan. Systemi on siten

tarpeellinen jo yksin itseään varten ja politiikan yhtenä tarkoituksena on ylläpitää järjestelmää.

Toisaalta nuoret mainitsivat politiikan mm. yhteisten asioiden hoitamisena, kun taas Pekonen (1997, 22-25) toteaa, että politiikka nähdään toimimisena oman edun enemmän kuin yhteisten asioiden puolesta. Näkökulma politiikasta yhteisten asioiden hoitona erottautuu positiivisuudellaan poikkeuksena yleensä hyvin negatiivisia painotuksia saaneissa mielikuvissa politiikasta. Silmiinpistävää on, että politiikka saatetaan nähdä yhteisten asioiden hoitamisena samaan aikaan kuin poliitikkoja pidetään oman edun tavoittelijoina. "Politiikka" asiana siis on hyvä, mutta sen täytäntöön panijat ovat "pahoja"! Selvää joka tapauksessa on, että käsitettiin politiikka millä tavalla tahansa, nuoret käsittelivät politiikkaa siten, että ylä- ja alatasojen välille näytti muodostuvan tyhjiö. Ylhäällä on poliittinen eliitti, joka päättää asioista kansalaisia juuri kuulematta, alhaalla normaali arkielämä, johon eliitin tekemät poliittiset päätökset heijastuvat.

Tällaista ylätaso-alataso -jaottelua korostaa myös ajattelutapa yksilöstä valtion kohteena. Haastatteluissa yhtenä piilevänä elementtinä oli juuri nuoren käsitys itsestään sosiaalivaltion kohteena. Milbrathin ja Goelin (1977, 9-10) jaottelun mukaan nuoret painottavat sitä, mitä politiikasta voi saada (ouTTakes) ja tuskin lainkaan sitä, miten he itse voisivat panostaa politiikkaan (inputs). Poliittisista päätöksistä nuoret mainitsivatkin erityisesti erilaiset tuet (opintotuki, työttömyystuki jne.) ja niiden leikkaamisen. Näyttää siltä, että valtio on jonkinlainen rahasampo. Haastatellut nuoret ovat eläneet aikana, jolloin valtion erilaiset tuet ovat olleet automaattisesti kaikkien kansalaisten saatavilla, ja he pitävätkin tukia itsestäänselvyytenä. Laskusuhdanteen myötä tulleet tukien leikkaukset koetaan vahvasti vääryytenä, haastattelujen perusteella voisi ajatella että "valtio vie loputkin". Poliittisten päätösten vaikutukset nuoriin nähdään juuri "raha-asioina". Nuoret näkevät itsensä lähinnä passiivisina tukien vastaanottajina, ei aktiivisina toimijoina politiikan kentällä.

Vaikka mahdollisuuksia toimia poliittisesti tiedettiinkin, nuoret jättäytyivät silti poliittisen toiminnan ulkopuolelle, passiiviseen rooliin valtion toimenpiteiden

kohteiksi. Jos yksilön side politiikkaan perustuu pelkästään tukien vastaanottamiseen, on perusteltua puhua myös politiikasta vieraantumisesta. Toisaalta samalla tukien kautta ihmiset tulevat yhä enemmän passiivisesti riippuvaisiksi valtiosta.

Tätä pohdittaessa on kuitenkin jälleen huomioitava se, että nuoret saattavat ikänsä takia tuntea mahdollisuutensa politiikkaan panostajina vielä vähäisiksi ja siksikin syntyy näinkin voimakas kuva nuorista politiikan objekteina, ei lainkaan sen subjekteina. Aika näyttää, oppivatko nämä nuoret myös politiikan subjekteiksi vai säilyykö ajattelu politiikasta muiden alueena jatkossakin.

Mielenkiintoista on se, että ideoita politiikassa toimimiseen ja vaikuttamiseen kyllä esitettiin, mutta omakohtaista osallistumista ei mainittu. Mahdollisuuksista osallistua haastateltavat puhuivat käyttäen kuvaavia verbejä "pitäisi" tai "täytyisi", "jos haluaisi" tai "jos menisi" (kuten "täytyis ruveta pyrkimään sinne päätöksentekoeleimii", poika 17). Osallistuminen on hypoteettista. Erityisesti lukiolaiset esittivät tapoja vaikuttaa sekä perinteisen politiikan että protestitoiminnan kautta, vaikka eivät itse niihin juuri osallistuneetkaan. Myös lukiolaiset näkivät osallistumisen suhteellisen ulkopuolisena, se ei suuremmin koskenut heitä itseään.

Ainoa merkittävä lukiolaisten ja ammattikoululaisten välinen ero koski juuri ideoita osallistua ja vaikuttaa. Kuten jo mainitsin, haastatellut lukiolaiset keksivät useita keinoja vaikuttaa, etenkin erilaisia protestitoiminnan keinoja (kuten adressit ja turkistarhaiskut). Haastatellut ammattikoululaiset puolestaan välttelivät kysymystä "emmä tiiä" -vastauksella. Helppoa olisi tämän perusteella väittää, että lukiolaiset ovat yksinkertaisesti paremmin perillä erilaisista vaikuttamiskeinoista. Mielestäni on kuitenkin jo tässä vaiheessa huomattavissa Bourdieun toteama pätevyys politiikan kentällä, jonka lukiolaiset ovat saavuttaneet koulujärjestelmän kautta. Lukiolaiset ovat Bourdieun teorian mukaan jo paremmin integroituneet vallitsevaan poliittiseen systeemiin kuin ammattikoululaiset.

Ehkä ammattikoululaiset olivat sulkeneet itsensä ulos poliittiselta kentältä, koska eivät koe itseään pätevinä harjoittamaan politiikkaa, tai edes pätevinä vastaamaan

politiikkaa koskeviin kysymyksiin? He eivät siten koe politiikkaa koskevia asioita oikeutenaan tai velvollisuutenaan. Myös Jyväskylän ammattioppilaitoksen oppilaiden kiinnostuksen puute nuorisovaaleja kohtaan voi siten olla joko tietoista tai tiedostamatonta pyrkimystä sulkea itsensä poliittisen kentän ulkopuolelle. Ammattikoululaiset osoittautuivat tässä mielessä vieraantuneiksi poliittisesta toiminnasta ja mahdollisesti myös syrjäytyneiksi yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista (vrt. Kemppinen, Sipilä s.42). Varsinaisesti syrjäytyneitä Sipilän määritelmän mukaan nuoret eivät kuitenkaan ole.

Lukiolaisia puolestaan pidetään yhteiskunnallisesti pätevämpinä harjoittamaan politiikkaa ja hankkimaan poliittista kompetenssia. Koulutettujenhan on todettu osallistuvan enemmän politiikkaan ja olevan poliittisesti aktiivisempia kuin vähemmän koulutettujen. Ero näyttäisi syntyvän jo haastattelemieni nuorten kohdalla. On kuitenkin yksinkertaistus sanoa, että lukiossa opiskelevat nuoret olisivat kiinnostuneempia politiikasta tai valveutuneempia. Heihin saattaa myös kohdistua enemmän tämän suuntaisia odotuksia, ja he siten vastaavat näihin yhteiskunnan odotuksiin. Lisäksi lukiolaisilla on enemmän Bourdieun mainitsemaa kielellistä pääomaa, jota juuri politiikan kentällä tarvitaan. Heillä on siten hyvät lähtökohdat osallistua poliittiseen toimintaan tai keskusteluun, ja paremmat mahdollisuudet hankkia poliittisella kentällä toimimiseen tarvittavia edellytyksiä.

Lisäksi haastatellut lukiolaisnuoret suhtautuivat poliitikkoihin huomattavasti myönteisemmin kuin haastatellut ammattikoululaiset. Sekä lukiolaisten että ammattikoululaisten suhtautuminen poliitikkoihin oli pääasiassa kielteistä, mutta lukiolaiset pitivät poliitikkoa useammin "tavallisena kadunmiehenä". Lukiolaiset myös syyttivät mediaa poliitikkojen huonosta kuvasta - kukaan ammattikoululaisista ei tehnyt näin. Näyttää siltä, että koulutuksen mukana tulee myös myönteinen ja ymmärtävä kanta poliitikkoja kohtaan. Ikään kuin lukiolaiset asettaisivat itsensä tiedostamatta lähemmäs poliitikkoja kuin ammattikoululaiset. Voisiko tässä olla kyse lukiolaisten tiedostamattomasta pyrkimyksestä integroitua jo tässä vaiheessa valtaeliittiin? Lukiolaisilla oli myös omassa ystäväpiirissä politiikkaan tähtääviä tuttavuuksia, jopa "ministeriainesta". Todennäköistä on, että asenne myös poliitikkoja

kohtaan on myönteisempi, jos omasta lähipiiristä löytyy politiikasta kiinnostuneita ihmisiä.

8.4. Osallistujien sosiaalistuminen - radikaaleja uudistajia vai perinteiden puolustajia?

Ensimmäisellä äänestyskokemuksella on todettu olevan suuri merkitys politiikkaan sosiaalistumisen kannalta, sillä ensimmäisistä vaaleista saadut kokemukset on todettu mieleenpainuviksi ja muotoutumisvaiheen arvot ja asenteet ovat suhteellisen pysyviä. Minkälainen ensikokemus nuorisovaaleissa äänestämisestä syntyy ja miten se saattaa muokata nuorten tulevaisuuden asenteita? Voiko nuorisovaaleissa äänestäneiden ensimmäisinä vaaleina ylipäänsä pitää juuri nuorisovaaleja, vai mielletäänkö ensikokemukseksi varjovaaleista huolimatta varsinaisissa vaaleissa äänestäminen?

Koska nuorisovaaleihin suhtaudutaan näissä haastatteluissa pitkälti harjoituksena, toisin sanoen "ei niin vakavasti", en usko, että haastatellut pitävät varsinaisena ensikokemuksenaan nuorisovaaleja. Mielestäni ensimmäinen äänestäminen koetaan todella vasta varsinaisissa vaaleissa. Nuorisovaalikokemus unohtuu ajan myötä, mistä osoituksena, että se oli osalta haastateltavista jo haastatteluhetkellä lähes unohtunut. Ensimmäisistä varsinaisista vaaleista saadut kokemukset ovat mieleenpainuvampia, ja voivat Pesosen ja Sänkiahon (1979, 18) mukaan näkyä vielä vuosikymmentenkin kuluttua.

Nuoret eivät pitäneet nuorisovaaleissa äänestämistä kovin tärkeänä tai merkityksellisenä, joten äänestysaktiivisuuden kannalta ajateltuna olisi suotavaa, etteivät tulevaisuuden asenteet äänestämistä kohtaan muotoudu tämän kokemuksen pohjalta. Haastatellut suhtautuivat kuitenkin varsinaisiin vaaleihin vakavasti, pitäen äänestämässä käymistä tärkeänä. Tämä osoittaa, että nuoret erottavat nuorisovaalit varsinaisista vaaleista ja etteivät asenteet nuorisovaaleja kohtaan ainakaan suoraan korreloi varsinaisiin vaaleihin suhtautumisen kanssa.

Äänestämistä nuoret eivät aiemmista tutkimuksista poiketen juuri pidä kansalaisvelvollisuutena, vaan enemmänkin oikeutena, jonka voi myös jättää

käyttämättä. Henkilökohtaisesti äänestämistä pidetään tärkeänä, mutta haastateltujen mielestä on itse asiassa parempikin jättää äänestämättä, jos ei tiedä politiikasta tai ymmärrä sitä. Tämä ajattelutapa sulkee lopulta suuren osan kansalaisia äänestämisen ulkopuolelle - "vain poliittisesti pätevät voivat äänestää". Kuinka paljon pitää tietää, että tietää tarpeeksi?

Tutkimuksen perusteella on mahdotonta sanoa, onko tämä yleisesti nuorten mielipide, mutta jos näin on, on sillä varmasti vaikutuksia tulevaan äänestysaktiivisuuden kehitykseen. Ainakin tällaisella ajattelulla on helppo puolustaa äänestämättä jättämistä - jos sitä tarvitsee enää puolustaakaan. Juuri tässä kohden näissä nuorissa on nähtävissä Ziehen mainitsemaa vapautumista entisistä normeista. Nuoret näkevät äänestämisen yhtenä mahdollisuutena, valintana muiden valintojen joukossa.

Muutoin nuoret osoittautuivat poliittisissa käsityksissään suhteellisen konservatiivisiksi. Nykyistä järjestelmää ei suuremmin kyseenalaisteta, muutoksia ei kaivata. Poliitikkoja kohtaan tunnetaan epäluottamusta, mutta hallitsemistapaan luotetaan. Sosialisatio tuntuisi onnistuneen rakenteiden jatkuvuuden kannalta, vallitsevan poliittisen arvomaailman ote ainakin näihin nuoriin on vahva. Vaikka nuorilla toki on enemmän valinnan mahdollisuuksia, ei Ziehen toteamaa irrottautumista vanhoista arvoista ole näiden nuorten kohdalla muuten ole huomattavissa, paitsi juuri äänestämiseen suhtautumisessa.

Vaikka nuoret eivät äänestämisen valintaperusteissaan juuri maininneet vanhempiensa vaikutusta, tähän syynä oli mielestäni lähinnä se, etteivät nuorten vanhemmat olleet kovin aktiivisia poliittisesti. Kotoa ei useinkaan ollut saatavissa vahvoja poliittisia malleja - mutta jos niitä oli, niitä kuitenkin kuunneltiin. Kilpeläinen (1994, 67) toteaa tutkimuksessaan vanhempien olleen innoittajana ja tärkeinä vaikuttajina poliittisesti aktiivisten nuorten taustalla. Tässä tutkimuksessa mielestäni vanhempien poliittinen passiivisuus heijastuu osaltaan myös heidän lapsiinsa. Vanhempien merkitys on siten myös näiden nuorten kohdalla tärkeä, sitä on vain vaikeampi huomata. Vaikka haastatellut toki korostivat itsenäistä ajattelua ja omaa päätöstä, vanhemmilla on vaikutuksensa. Tämän tutkimuksen mukaan

poliittisesti passiivisessa ympäristössä kasvaa poliittisesti passiivisia nuoria. Ajan myötä toisaalta otollisessa ympäristössä nuorten poliittinen aktiivisuus voi kasvaa.

8.5. Lopuksi

Korostan vielä, että tämän tutkimuksen tuloksia on mahdotonta yleistää koskemaan koko Suomen nuorisoa tai tehdä kattavia ja yleispäteviä johtopäätöksiä nuorison suhteesta nuorisovaaleihin. "Nuoriso" -käsitteen käyttäminen herättää lisäksi kysymyksen, voiko jostain tietystä ryhmästä edes puhua "nuorisona"? Kuten teoriaosuudessa totesin, useiden käsitysten mukaan "nuoriso" on retorinen käsite, yritys sisällyttää joukko ihmisiä tietyn biologisen määrän alle. Mutta jos näin on, eikä "nuorisoa" itse asiassa ole olemassakaan, onko edes mahdollista puhua nuorisovaaleista? Miten voidaan perustella "nuoriso"vaalit, jos nuoriso romutetaan käsitteenä?

Vaalien järjestäjillä ilmeisesti on kuitenkin ollut oletus "nuorison" olemassa olosta. Tähän "nuorison" kuuluvat peruskoulun 9. luokan oppilaat, lukiolaiset sekä ammattikoululaiset. Voidaanko puhua "nuoriso"vaaleista, kun vaaleihin osallistuvat ainoastaan eri kouluissa opiskelevat nuoret? Nuorisovaalien "nuoriso" -käsite sulkee siten pois sekä työssä käyvät että työttömät nuoret. Jos näin on jatkossakin, ehkä parempi olisi käyttää kyseisistä vaaleista nimitystä koululaisvaalit, tai edes varjovaalit nuorisovaalien sijaan.

Tämän tutkimuksen nuorten kohdalla nuorisovaalit eivät juurikaan näytä täyttäneen näille vaaleille asetettuja tehtäviä, ei nuorten yhteiskunnallisuuden aktiivisuuden kasvattamista eikä heidän vaikutusvaltansa lisäämistä. Yhtenä tutkimuksen keskeisenä kysymyksenä ollut poliittisen kiinnostuksen kasvu jäi siis ainakin näiltä nuorilta kokematta. Nuoret ovat kuitenkin heterogeeninen joukko, ja on mielestäni liioiteltua huolestua kouluikäisten vieraantumisesta politiikasta. Nuoret itse totesivat, että ajan myötä kiinnostus politiikasta todennäköisesti kasvaa.

Nuorisovaaleja voi ajatella äänestämiseen sosiaalistajana, harjoituksena tulevaa varten. Vaikka idea on uusi, ei vaalien tarkoituksena ole kuitenkaan vain

uudistaminen ja uudistuminen, uuden vaikuttamisen kanavan tarjoaminen nuorille, vaan tarkoituksena näyttää olleen myös rakenteiden jatkuvuuden säilyttäminen. Nuorisovaalit toimivat sekä uudistaen järjestelmää että rakenteiden jatkuvuuden ylläpitäjänä. Jotta nuorisovaalit voisivat kasvattaa nuorten vaikutusvaltaa, tulisi julkisuudessa ko. vaaleihin kiinnittää enemmän huomiota. Samalla nuorisovaaleista voisi vakiintua erityiset ennakkovaalit, vertailukohde varsinaisten vaalien tuloksiin.

LIITE: HAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT JA HAASTATTELUN ALOITUS

sukupuoli: mies/nainen
ikä: 15 16 17 18
sosiaalinen tausta: mitä vanhemmat tekee, vanhempien ammatti?
(työväestö, toimihenkilö, johtava asema)
asuminen: kotona/yksin

harrastukset:

Miten pitkään olet asunut Jyväskylässä/ Äänekoskella/ nykyisellä kotipaikkakunnalla? Jos olet muuttanut, niin mistä ja minkä ikäisenä?

Oletko vaihtanut koulua?

- Olitko yläasteen eri koulussa kun lukion? Jos niin missä?

- Mistä koulusta siirryit ammattikouluun?

Kouluviihtyvyys

- jos et viihdy koulussa niin mikä olisi parempi vaihtoehto

- minkä takia valitsit lukion/ammattikoulun

- tapaatko koulukavereita koulun ulkopuolella, onko samat kaverit koulussa kuin vapaa-aikana

Nuorisovaalit

- muistatko että koulussasi järjestettiin nuorisovaalit

- mitä niistä jäi mieleesi

KYSYMYKSET

1. Millä tavalla koit vaalitulanteen ja mikä oli mielestäsi niiden suhde oikeisiin vaaleihin (pelleilyä, harjoittelua vai ikään kuin oikeat vaalit)

- millaiset mielestäsi nuorisovaalit oli

- oliko koulussa paneeli, vaikuttiko mitenkään

- oliko pakko äänestää ja kuunnella paneelia

2. Mitä mieltä olet poliitikoista?

- tietääkö paikallisia kansanedustajia
- mitä mieltä kotona ollaan
- mitä mieltä kaverit ovat; onko tärkeää että kaverit on samaa mieltä
- minkälainen olisi hyvä poliitikko

3. Mitä mieltä olet politiikasta?

- tarvitaanko politiikkaa
- millaisia ovat ne ongelmat, joihin tarvitaan politiikkaa

4. Miten kotona suhtaudutaan politiikkaan

- puhutaanko, ollaanko kiinnostuneita
- osallistutaanko jollakin tavalla
- kerrotaanko, mitä on äänestetty

1.

Miten sinä näit mahdollisuuden osallistua nuorisovaaliin?

Oliko se sinun mielestäsi hyvä juttu?

(positiivinen, negatiivinen, yhdentekevä)

Miten sinun mielestäsi ihmisten pitäisi suhtautua vaaleihin ja äänestämiseen?

(Kansalaisvelvollisuus, oikeus, jota on käytettävä

Tapa, jolla ei oikeastaan nykyisin väliä

Oikeus, jonka voi hyvällä syyllä jättää käyttämättä

Äänestämällä tulee antaneeksi vain hyväksyntänsä poliitikkojen toiminnalle

Muu ...)

Onko politiikalla sinulle merkitystä?

Onko sinulle väliä sillä että saat äänestää?

Mitä äänestäminen sinulle merkitsee?

Mitä mieltä sinä olet väitteestä, että nuoret ovat poliittisesti passiivisia? Oletko sinä poliittisesti passiivinen, sanoisitko itsestäsi niin?

Onko sinulla joku puoluekanta?

Kuinka paljon politiikalla ja poliittisilla päätöksillä on sinun mielestäsi vaikutusta sinun elämääsi? Tiedätkö konkreettisen esimerkin?

Entä vaikutuksia nuorten elämään yleensä?

Tuntuuko sinusta, että haluaisit muuttaa asioita, ja jos haluaisit, onko se sinusta mahdollista politiikan kautta? Miten muuten voi vaikuttaa tai muuttaa asioita?

Lähtisitkö itse osoittamaan mieltä?

2.

Seuraatko uutisia, lehdistä, tv:stä, radiosta? Kuinka usein suunnilleen?

Seurasitko vaalien aikaan enemmän kun ennen?

Olitko kiinnostunut poliittisista asioista ennen nuorisovaaleja? Entä jälkeen?

Muuttuiko sinun kiinnostuksesi vaalien aikana? Miten kuvailisit sitä muutosta?

Millä tavalla muuttui?

Oletko yhteiskunnallisesti aktiivinen, otatko kantaa? Muuttuiko sinun käsityksesi politiikasta jotenkin nuorisovaalien takia? Millä tavalla?

Luuletko että nuorilla ylipäänsä olisi käsitykset muuttuneet?

Ottivatko nuoret selvää asioista?

Tuntuuko sinusta että nuorilla on enemmän sananvaltaa, jos järjestetään nuorisovaalit?

Kasvoivatko sinun vaikutusmahdollisuutesi, sinun mielestäsi?

Oliko nuorisovaaleista tarpeeksi julkisuudessa?

Vaikuttiko nuorisovaalien tulokset johonkin?

Oliko teillä koulussa tarpeeksi informaatiota?

Mikä sinun mielestäsi ylipäänsä oli nuorisovaalien merkitys?

3.

Huom! Ei tarvitse sanoa ketä äänesti, mutta:

Miksi äänestit niin kun äänestit?

Millä perusteella valitsit juuri sen sinun oman ehdokkaasi?

Mikä sinusta olisi tärkein arviointiperuste kun valitsee ehdokasta?

Onko puolue tärkeämpi kuin henkilö vai toisin päin?

Onko paneeli tärkeä? Vaikuttiko se sinun ehdokasvalintaan/ luuletko että sillä olisi ollut vaikutusta sinun valintaan?

KIRJALLISUUS

- Aalberg, Veikko 1991. Nuoruus psykoanalyysissa.
Teoksessa Hoikkapa, Tommi (toim.) Törmäävät tulkinnat. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab
- Alanen, Leena 1986. Reproductio ja sosialisatio-käsitteiden ja toiminnan kentät.
Teoksessa Rantalaiho, Liisa. Miesten tiede, naisten puuhut. Jyväskylä: Vastapaino
- Anckar, Dag 1986. Kansalaisten kiinnittyminen poliittiseen järjestelmään:
teoreettisia näkökohtia. Teoksessa Nousiainen, Jaakko & Wiberg, Matti (toim.)
Kansalaiset ja politiikka 1980-luvun Suomessa. Turku: Turun yliopisto
- Berger, Peter L. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen
rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Kirjapaino-Oy Like
- Berndtson, Erkki 1994. Poliittika tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun.
Helsinki: Painatuskeskus Oy
- Bourdieu, Pierre 1985. Sosiologian kysymyksiä. Jyväskylä: Gummerus Oy
- Dahl, Robert A. 1971. Johdatus politiikan tutkimukseen.
Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
(alkup. Modern Political Analysis, 1963. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.)
- Dalton, Russell J. 1988. Citizen Politics in Western Democracies.
New Jersey: Chatham House Publishers, Inc.
- Dalton, Russell J. 1990. Religion and Party Alignment.
Teoksessa Sänkiah, Risto et al. People and Their Politics.
The Finnish Political Association. Jyväskylä: Gummerus
- Dunderfelt, Tony 1992. Elämänkaaripsykologia. Porvoo: WSOY
- Galbraith, John K. 1983. Vallan anatomia. Juva: WSOY
- Giddens, Anthony 1984. Yhteiskuntateorian keskeisiä ongelmia. Toiminnan,
rakenteen ja ristiriidan käsitteet yhteiskunta-analyysissä. Keuruu: Otava
- Grönfors, Martti 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva: WSOY
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1982. Teemahaastattelu. Helsinki:
Oy Gaudeamus Ab
- Hirst, Paul 1997. Challenges of Globalisation to the Nation State.
Politiikka 1/1997, 39:1. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu, 39 vsk.

- Hoikkala, Tommi 1989. Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Helsinki: Painokaari Oy
- Israel, Joachim 1974. Vieraantuminen. Helsinki: KK:n kirjapaino
- Jansson, Jan-Magnus 1993. Poliitiikan teoria. Juva: WSOY
- Jennings, M.Kent & Farah, Barbara 1990. Gender and Politics: Convergence or Differentiation. Teoksessa Sänkiaho, Risto et al. People and Their Politics. The Finnish Political Science Association. Jyväskylä: Gummerus
- Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo 1991. Nuorten poliittiset valinnat. Helsinki: Painokaari
- Kempainen, Pertti 1997. Nuori minänsä vankina, II osa. Vantaa: Kannustusvalmennus Oy
- Kilpeläinen, Taina 1994. Nuoret poliittisissa nuorisjärjestöissä. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Kortteinen, Matti 1992. Kunnian kenttä. Hämeenlinna: Hanki ja Jää Oy
- Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse 1991. Artikkelit: Nuoruudesta myöhäismodernissa yhteiskunnassa, Nuoret ja koulutus sekä Nuorten vapaa-aika. Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura, Tilastokeskus, Tutkimuksia 177. Helsinki: Hakapaino Oy
- Maljojoki, Pentti 1991. Nuorten koulutusratkaisut ja ympäristöt muuttuvat. Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura, Tilastokeskus, Tutkimuksia 177. Helsinki: Hakapaino Oy
- Martikainen, Tuomo 1978. Ikä ja sitoutuminen politiikkaan. Tutkimus eri ikäryhmien, erityisesti nuorten osallistumisesta v. 1975 valtiollisiin vaaleihin. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen Keskuksen julkaisuja 36
- Martikainen, Tuomo & Pekonen Kyösti 1996. Nuoret ja urbaani politiikka. Tutkimus pääkaupunkiseudun nuorten aikuisten poliittisesta suuntautumisesta. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1996:11
- Mead, Margaret 1971. Ikäryhmien ristiriidat. Helsinki: Otava
- Milbrath, Lester W. & Goel, M.L. 1977. Political Participation. How and Why Do People Get Involved in Politics? Chicago: Rand McNally College Publishing Company
- Noponen, Martti 1968. Poliitiikka tutkimuksen kohteena. Porvoo: WSOY
- Noponen, Martti 1992. Poliitiikka tutkimuksen kohteena. Juva: WSOY

Nummenmaa, Anna R. 1991. Nuorten suuntautuminen toisen sukupuolen ammatteihin. Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura, Tilastokeskus, Tutkimuksia 177. Helsinki: Hakapaino Oy

Paakkunainen, Kari 1991. Illuusioton silmä ei usko poliitikkopierujen likaiseen peliin. Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.) Törmäävät tulkinat. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

Paastela, Jukka 1995. Valhe ja politiikka. Tutkimus hyveestä ja paheesta yhteiskunnallisessa kanssakäymisessä. Tampere: Gaudeamus

Palonen, Kari 1988. Tekstistä politiikkaan. Hämeenlinna: Karisto Oy

Palonen, Kari 1997. Eduskunnan politisointi. Puheenvuoro kansanedustajien toiminnan arvioinnista. Poliitikka 3/1997, 39:3. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu, 39 vsk.

Parvikko, Tuija 1997. Poliitiikan uudet paikat. Poliitikka 1/1997, 39:1. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu, 39 vsk.

Pekonen, Kyösti 1997. Puoluevastainen mieliala Suomessa. Poliitikka 1/1997, 39:1. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu, 39 vsk.

Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto 1979. Kansalaiset ja kansanvalta. Suomalaisten käsityksiä poliittisesta toiminnasta. Juva: WSOY

Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto & Borg, Sami 1993. Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä. Juva: WSOY

Puuronen, Vesa 1991. Nuorisojärjestöt, muuttuva yhteiskunta ja uusi nuorisio. Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura, Tilastokeskus, Tutkimuksia 177. Helsinki: Hakapaino Oy

Roos, J.P. 1986. Elämäntapateoriat ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Heikkinen, Kalle (toim.) Kymmenen esseitä elämäntavasta. Lahti: Esan Kirjapaino Oy

Schwartzenberg, Roger-Gérard 1991. Sociologie politique. Paris: Editions Montchrestien

Siltala, Pirkko 1989. Nuoruus. Teoksessa Niemelä, P. & Ruth, J-E. (toim.) Ihmisen elämäntavasta. Keuruu: Otava

Silvonen, Jussi 1991. Eräitä opiskelijakulttuurien (muutos)piirteitä suomalaisissa korkeakouluissa. Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura, Tilastokeskus, Tutkimuksia 177. Helsinki: Hakapaino Oy

Sipilä, Jorma 1985. Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Siurala, Lasse 1991. Aikuisten käsityksiä nuorisosta, sekä Nuorten muuttuva suhde työhön, koulunkäyntiin ja kulutukseen.

Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Siurala, Lasse (toim.) Nuoret ja muutos. Nuorisotutkimusseura, Tilastokeskus, Tutkimuksia 177. Helsinki: Hakapaino Oy

Suhonen, Pertti 1988. Suomalaisten arvot ja politiikka. Juva: WSOY

Tarvainen, Veikko 1993. 60-luvun kapina. Helsinki: Like kustannus

Tirri, Heli 1997. Erityislukioiden sosiaalisen uusintamisen prosessissa. Kasvatus 2/1997. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja, 28 vsk.

Tuohinen, Riitta & Vuorinen, Pentti 1987. Nuoret työn yhteiskunnassa. Keuruu: Otava

Uusitalo, Ritva 1991. Sosiologian nuorisokuvat.

Teoksessa Hoikkala, Tommi (toim.) Törmäävät tulkinat. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

Wiberg, Matti 1986. Kuinka paljon kansalaisten kannattaa luottaa poliitikkoihin?

Teoksessa Nousiainen, Jaakko & Wiberg, Matti (toim.) Kansalaiset ja politiikka 1980-luvun Suomessa. Turku: Turun yliopisto

Ziehe, Thomas 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus.

Tampere: Vastapaino

(alkup. Ziehen osuus teoksesta Plädoyer für ungewöhnliches Lernen, 1982.)

LUENTOLÄHTEET

Järvelä, Marja 1996. Luentosarja "Suomalainen yhteiskunta". Jyväskylän yliopisto

Pulkkinen Tuija, 1996. Luentosarja "Sukupuolijärjestelmän teoriaa". Jyväskylän yliopisto